

ивази амали нек, подоши нек ва дар баробари амалҳои бад сазои бад хоҳад дод. Дар ҳадиси шариф омадааст: **«Ҳушёр касест, ки нафси худро хор карда, барои (обод кардани зиндагии) баъди марги худ амал мекунад. Нотавон касест, ки ба дунболи ҳаво ва ҳавасҳои нафси худ меравад, боз аз Худо (ҷ) орзуи бахшиш дорад»**. Барои бештар фаҳмидани маънои ояти мазкур ба ояти 108-уми сураи «Аъроф» ва ояти 50-уми сураи «Анъом» муроҷиат шавад.

Бо фазлу эҳсони Худованд тафсири сураи Ҳуд, ки ба сӯи фаҳми китоби осмонӣ дариҷае мекушояд, ба поён расид. Парвардигоро, ба мо тавфиқ ато кун, то Туро мухлисона парастӣш кунем.

Сураи Юсуф

Сураи Юсуф дар Маккаи мукаррама нозил шуда, дорои 111 оят аст

Пеш аз он ки вориди тафсири оятҳои ин сура шавем, лозим донистем мақсади баъзе оятҳои ин сураро мухтасарн ҳамчун муқаддима баён кунем. Мувофиқи таъкиди олимоне, ки ба илми тафсир саруқор доранд, сураи мазкур баъди сураи «Ҳуд» нозил шудааст. Чуноне ки гузашт, сураи «Ҳуд» дар вақте нозил шуд, ки барои Ислому мусалмонҳо вақти хеле ҳассос буд. Вақте буд, ки адади ками мусалмонҳо пайрави Ҳ (с) буданд ва аз тарафи мушрикони дар танғо қарор доштанд. Соле буд, ки наздикон ва тасаллидиҳандагони Расулulloҳ(с), яке модарамон Ҳадиҷа (р) ва дигаре пуштибони Ҳ(с), амакашон Абӯтолиб яке пайи дигар аз олам гузаштанд, ки он солро соли «ғаму андӯҳ» ном гузоштанд. Норасоӣҳо ва мушкилиҳо барои мусалмонҳо беҳад зиёд буд, лекин мусалмонҳо ҳамаи ин ғаму андӯхро чун имтиҳон як-як паси сар мекарданд. Дар он давраи вазнин барои тасаллии Пайғамбар (с) ва мусалмонҳо Худованд қиссаи бандаи Ҳуд, Юсуф пайғамбар (а)-ро, ки аз чандин навъи имтиҳонҳо гузаштааст, ҳамчун дарси ибрат, дар шакли як сурае аз сураҳои Қуръон нозил кард.

Сураи мазкур мисли дигар сураҳои дар Макка нозилшуда масъалаҳои ақидавӣ ва даъвати исломиро дар бар гирифтааст. Дар ин сура тавсия дода мешавад, ки ҳангоми ба роҳи даъват ба сӯи имон ҳаракат кардан агар монеаҳо пайдо шаванд, онҳо бояд бо сабр паси сар карда шаванд.

Ин сурано барои он сураи «Юсуф» мегӯянд, ки он бо дигар қиссаҳо омехта нашуда то охир фақат қиссаи Юсуф (а)-ро ҳикоя мекунад. Дар сураи мазкур номи Юсуф (а) 23 маротиб ва дар сураи «Ғофир», ояти 34-ум як маротиб ва дар сураи «Анъом» ояти 84 низ як маротиб ва умуман номи Юсуф (а) дар Қуръон 27 маротиба зикр шудааст.

Хулоса, аз сулолаи пайғамбарони бузург чун Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб (а) писари хубсурат - Юсуф (а) ба дунё омад. Ба сабаби он, ки падарашон Яъқуб (а) ӯ(а)-ро бисёртар дӯст медошт, бародарон ба ӯ (а) рашк бурданд. Аз тарафи онҳо ӯ (а) ба фитна рӯ ба рӯ шуд. Яъне ӯ (а)-ро бародаронаш ба чоҳ андохтанду, назди падарашон омада ба ӯ (а) гуфтанд, ки мо ба бозии худ (мусобиқа) машғул будем, ӯ назди либосҳои мо истода буд, чун назди чизҳои худ омадем, дидем ки гурге ӯро хӯрдааст.

Бақияи қиссаи Юсуф (а) зери оятҳои ин сура, иншоаллоҳ, ба қадри имкон эзоҳ дода мешавад.

Олимон гуфтаанд: «Худованд дostonҳои дигар анбиё (а)-ро дар Қуръон бо як маъно, аммо дар шаклҳо ва равишҳои гуногун барои панду насиҳат бо такрор зикр кардааст. Аммо дostonи Юсуф (а)-ро фақат дар ин сура баён карда дар дигар сураҳо такрори он наомадааст. Худованд ин сурано чун некӯтарини дostonҳо ва нишонае барои саволкунандагон ва ибрате барои хирадмандон ва тасдиқкунандагони китобҳои осмоние, ки қабл аз Қуръон нозил шудаанд, гардонидааст». Сураи Юсуф (а) ягона сураест, ки дар он амру наҳй, ҳукмҳо бисёр нестанд. Сураи мазкурро барои он некӯтарини қиссаҳо гуфтанд, ки он дорои ибратҳо, мавъизаҳо, ҳикматҳои аст, ки мислашро дар дигар сураҳо дида намешаванд. Дар сураи мазкур дostonу ҳоли пайғамбарон, солеҳон, фариштагон, сирати подшоҳон, ғуломон, тоҷирон, мардону занон ва найрангҳои макрҳоишон зикр шудааст.

Ин буд муҳтавои ин сура, ки барои мухлисони ҷамъоварӣ шуд.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

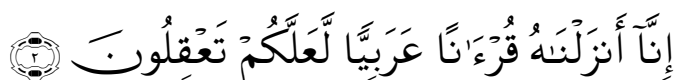
الرَّ تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ

Алиф. Лām. Рō. Тилка āyātu-л-китāби-л-мубīн. 1.

1. Алиф. Лом. Ро. Ин оятҳои оятҳои Китоби равшан аст.

Аллоҳ таоло сураи Юсуф (а)-ро бо ҳарфҳои аз ҳам ҷудо (муқаттаъа) ва соддаву шинос оғоз карда бошад ҳам, локин инсон чунон оқил аст, ки наметавонад бо истифода аз чунин ҳарфҳои оятеро эҷод кунад, ки дар пурмаъно будан ва зебогии баён мисли кӯтоҳтарин ояти Қуръон бошад. Дар ин хусус дар се маврид (оғози сураҳои «Бақара», «Оли Имрон», «Аъроф») ба қадри кофӣ баҳс карда будем, ки дигар ҳолат ба тақрор нест.

Дар давоми оят бо ишора гуфтааст, ки оятҳои, ки дар ин сура барои ту нигаронида шудаанд, низ аз оятҳои Қуръони буда, ошкоркунандаи ҳақ аз ботил ва нишондиҳандаи роҳи ростанд. Онҳо аз ҷониби Худованд барои ту (с) бо забони араби ошкору равшан нозил шудаанд.

Иннӣ анзалнаҳу Қур-ъанан ʔарабийя-л лаъаллакум таъқилун. 2.

2. Ҳаройина, Мо фуру фиристодем он (Қуръон)-ро бо забони арабӣ, то шумо бо ақли худ дарёбед

Дар ояти мазкур ҳадафи нозил шудани оятҳои Қуръон баён шуда Худованд гуфтааст, ки Мо Қуръонро бо забони арабӣ фуруд овардем, то ин ки маъно ва мазмуни оятҳои онро бифаҳмеду андеша кунед ва ибрат гиред. Олимони муҳтарам гуфтаанд: «Ин имконот барои он ба арабҳо муяссар шудааст, ки забони арабӣ фасеҳтарин (дорои имконоти васеъ), возеҳтарин (равшанбаёнтарин) ва аз ҷиҳати луғат ғанитарини забонҳо буда, дар зеҳну андешаҳо зуд ҷой мегирад. Худованд Қуръонро ки шарифтарини китобхост, ба воситаи шарифтарини фариштагон, бар гирифтаи пайғамбарон Муҳаммад (с), дар беҳтарин маконҳо, дар шарифтарин моҳ, яъне дар моҳи шарифи рамазон ва дар боқадртарин шабҳои вай нозил кард, то шояд хирадмандон ақли худро ба кор баранд ва иқрор кунанд, ки чунин китоби муъҷизасоро танҳо Худои меҳрубон метавонад, нозил кунад».

Худованд дар ояти зер барои ибрат гирифтани, аз беҳтарин саргузашт сухан оғоз намуда мегӯяд, ки эй Пайғамбари охири замон!

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ

وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الْغَفْلِينَ ﴿٣﴾

**Наҳну нақуссу њалайка аҳсана-л-қасаси би мӓ авҳайнӓ
илайка ҳӓзал Қур-ӓна ва иӓ кунта миӓ қаблиҳи ламина-л-
ғофилӣн. 3.**

**3. Мо бар ту некӯтарин қиссаро баён мекунем бад-он ҷиҳат, ки
Мо ба сӯи ту ин Қуръонро ваҳй намудем ва ҳаройина, ту аз ин
пеш аз беҳабарон будӣ.**

Дар ояти мазкур Худованд ба Пайғамбари Худ (с) гуфтааст, ки Мо некӯтарин саргузаштро аз саргузашти умматҳои гузашта ба ту ба воситаи ваҳй фиристонидаи ин Қуръон барои ибрат гирифтани баён мекунем. Аз ин қисса ва дигар дostonҳое, ки ба ту расидааст, пеш аз он, ки Қуръонро ба ту нозил кунем, асло хабар наdoштӣ.

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ

وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٤﴾

**Из қола Йӯсуфу ли абиҳи йӓ абати иннӣ раайту аҳада
њашара кавкаба-в ва-ш-шамса ва-л-қамара раайтухум ли
сӓҷидӣн. 4.**

**4. (Ба ёд ор) Чун Юсуф падари худро гуфт: «Эй падари ман,
ҳаройина, ман дар хоб ёздаҳ ситора ва Хуршед ва Моҳро дидам,
инҳоро барои худ сачдакунанда дидам».**

Таърих ойинаест, ки зебоиҳо, зиштиҳо, комёбиҳо, пирӯзиҳо ва шикастҳои ҷомеаи инсонҳои гузаштаро дар худ инъикос медиҳад. Ҳоло ояти мазкур достони Юсуф (а)-ро аз хоби аҷиби пурмаъноии ӯ (а) оғоз карда, хабар медиҳад, ки Юсуф (а), ба падари худ гуфт, ки ай падар, ман дишаб дар хоб ёздаҳ ситораро дидам, ки аз осмон фуруд омаданд ва Хуршеду Моҳ низ онҳоро ҳамроҳӣ мекарданд. Ҳамагӣ назди ман омаданд ва дар баробари ман сачда карданд.

Дар ҳадис омадааст, ки Расулуллоҳ (с) фармуданд: «Юсуф (а) фарзанди Яъқуб (а), ӯ фарзанди Исҳоқ (а), ӯ фарзанди Иброҳим (а) аст».

Дар таъбири хоби Юсуф (а) муфасссирон чунин гуфтаанд: «Ёздаҳ ситора бародарони Юсуф (а), ва Хуршеду Моҳ падару модари Юсуф (а) мебошанд». Иншоаллоҳ, ин мавзӯ дар охири сураи мазкур эзоҳ хоҳад ёфт. Яъқуб (а) чун ин суханро аз Юсуф (а) шунид, ҳайрон шуд ва ба худ гуфт: «Ин гуна хобро дидани кӯдаки хурдсол шояд аз ояндаи дурахшони ӯ башорат бошад. Лекин аз чунин башорат ҳама хурсанд нашаванд, зеро бародарони ӯ аз дигар модаранд, мумкин рашк кунанду ягон фикри бадеро дар сар ҷой диҳанд». Бинобар ин, бо эҳтиёт танҳо Юсуф (а)-ро огоҳ карда...

قَالَ يَبْنَى لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ

الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

Қола йā бунайя лā тақсус руъйāка ъалā ихватика фа якӯду лака кайдā. Инна-ш-шайтoна лил инсāни ъадувву-м мубīн.5.

5. Гуфт: «Эй писараки ман, хоби хешро бар бародаронат баён макун, ки дар ҳаққи ту ҳилаеро андеша кунанд! Албатта, Шайтон барои инсон душмани ошкор аст.

Чун Яъқуб (а) сухани Юсуф (а)-ро шунид, дар аввал хушҳол шуд, аммо изтиробангез Юсуф (а)-ро гуфт, ки ай писаракам, ман медонам, шайтон душмани ошкори инсон аст, ҳамеша дар камин асту баҳона меҷӯяд ва ҳамин, ки баҳонае ёфт, бар зидди ту васвасаҳои худро оғоз мекунад. Дар дили бародаронат оташи ҳасадро пайдо карда, ба онҳо меҷӯяд, ки вақте мерасад, ки шумо ҳама дар пешгоҳи бузургии Юсуф сар мениҳед. Бинобар ин, хобатро ба бародаронат нақл накун! Чаро ки онҳо низ аз авлоди пайғамбаронанд. Таъбири хоби ту бар онҳо мушkil нест. Онҳо мефаҳманд ва мумкин аст, ки бар зидди ту нақшаҳои хатарноке бикашанд.

Сухани Яъқуб(а)-ро ояти зер идома медиҳад:

وَكَذَٰلِكَ نَجْطِيبُكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ

عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبُوبِكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ

وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾

Ва казāлика ячтаби̇ка Раббука ва юъаллимука ми̇н таъви̇ли-л-аҳāди̇си ва ютимму ниъматах̇у љалай̇ка ва љалā āли Яъқуб̇а камā атаммаҳā љалā абавай̇ка ми̇н қаблу Иброҳ̇има ва Исҳāқ. Инна Раббака Ђали̇мун Ҳаки̇м.6.

6. Ва ҳамчунин Парвардигорат туро бармегузинад ва ба ту аз таъбири хобҳо биёмӯзад ва неъматҳои Худо бар ту ва бар оли Яъқуб тамоми кунӣ, чуноне ки онро бар ду падари ту пеш аз ин-Иброҳим ва Исҳоқ тамоми кард. Ҳаройина, Парвардигори ту донову боҳикмат аст».

Аллоҳтаоло таъбири хоби Юсуф (а)-ро ба Яъқуб (а) дононд. Яъқуб (а) дар давоми сухан ба Юсуф (а) гуфт, ки ай писаракам, хоби ту на танҳо баёнгари бузургии ту дар оянда аст, балки Худованд неъматҳои волои ду ҷаҳонро ба ту пурра каромат фармояд. Ва ба ту таълим медиҳад, то хобҳои дигаронро дуруст таъбир кунӣ. Неъматҳои пайғамбариро, чуноне ки пеш аз ин бар падаронат Иброҳиму Исҳоқ (а) инъом карда буд, бар ту ва оли Яъқуб (а) низ инъом хоҳад кард. Парвардигори ту олим аст. Ҳама корҳои ӯ бо ҳикмат аст ва корҳои Худо, чуноне ки лозим аст, сомон медиҳад.

﴿لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ ءَايَاتٍ لِّلسَّائِلِينَ﴾

❁ Лақад кāна фӣ Йусуфа ва ихватиҳ̇и āйāту-л ли-с-сāил̇ин. 7.

7. Ҳаройина, дар достони Юсуф ва бародарони вай нишонаҳои барои саволкунандагон ҳаст.

Яъне дар қиссаи Юсуф (а) ва бародарони ӯ (а) нишонаҳои ҳидоят ва мазмунҳои ибратноку аҷиб бисёр аст. Ҳар касе аз ин қисса савол кунад ва ба ҷавоби савол эътибор диҳаду онро тасдиқ намояд, панду насиҳатҳои лозими дармеебад ва ибрат мегирад.

Ҷобир(р) ривоят мекунад, ки рӯзе марде, ки бо номи Бастонаи яҳудӣ машҳур буд, назди он ҳазрат (с) омаду гуфт, ки ай

Муҳаммад, аз номи он ситорагоне, ки Юсуф (а) дар хоб дид, моро хабар деҳ. Номи он ситорагон чист? Расулulloҳ(с) соате сукутро ихтиёр кард ва дар посухи вай чизе нагуфт. Дар ин асно Ҷабраил (а) фуруд омаду аз номҳои он ситорагон хабар дод. Он гоҳ он ҳазрат (с) ба думболи яҳудӣ касеро фиристод, то ўро бозоранд. Расулulloҳ (с) ба ў гуфт: **«Агар аз номи он ситорагон туро огоҳ кунам, ту имон меорӣ?»**. Бастона гуфт: «Оре!». фармуданд: **«Номҳои онҳо аз инҳо иборатанд: Ҷарён, Ториқ, Зийёл, Зулканфат, Қобисӣ, Вассоб, Амудон, Фалиқи, Мисбаҳ, Заруҳ, Зуфарах, Зиёъ ва Нур»**. Яҳудӣ гуфт: «Оре, валлоҳи! Номҳои онҳо ҳаминҳост, ки ту гуфти». Бародарони Юсуф (а) низ ёздаҳ тан буда номхояшон чунин буд: Яҳузо, Рубил, Шамъун, Лови, Лаборун, Яшҷар, Динаҳ, Дон, Нафтоли, Ҷодур ва Ошар. Ҳамаи онҳо аз завҷаи Яъқуб (а), ки Лиё ном дошт ва духтари холаи Яъқуб (а) буд, ба дунё омаданд. Чун Лиё аз дунё даргузашт Яъқуб (а) бо хоҳари вай Роҳил издивоҷ кард ва ў Юсуф (а) ва Бинёоминро ба дунё овард. Чун Яъқуб (а) ба Юсуф (а) ва Бинёомин муҳаббату таваҷҷуҳи бештаре нишон медод, бародарон рашк бурда, бо ҳам нишаста машварат оростанд:

إِذْ قَالُوا لْيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا

لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

Из қолу ла Йусуфу ва ахуҳу аҳаббу илā абінā миннā ва наҳну ъусбатун инна абāнā лафи зālāли-м мубін. 8.

8. Чун гуфтанд: «Албатта, Юсуф ва бародари (ҳақиқи) ў аз мо дида назди падарамон дӯстдоштатаранд ва ҳол он ки мо ҷамоъаи тавоноем, ҳаройина, падари мо дар хатои ошкор аст.

Оташи ҳуқд (кина)-ву бадбинӣ ба бародарони Юсуф (а) иҷозат намедод, то фикр кунанд ва оқибати корро биандешанд. Онҳо ба машварат нишаста, масъаларо якҷониба ва нодуруст ҳал карда гуфтанд, ки Юсуф ҳамроҳи бародараш назди падарамон нисбат ба мо хеле маҳбубтаранд. Ҳол он ки мо як ҷамъияти нерӯманду корсозем, Падар бошад ба хато роҳ додааст; Бояд коре кунем, ки майлу алоқаи падар ба мо бошад. Ҳоло аз дасти ин ду тифли хурдсол чӣ меояд, ки онҳоро аз мо зиёдтар дӯст медорад ва ин қадар таваҷҷуҳи зиёд ба онҳо дорад?. Бо ҳамин гуна фикрҳо

онҳо манфиати худро ба назар гирифта, нахостанд фаҳманд, ки муҳаббати падар ба Юсуф (а) ба чи хотир аст.

أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ

بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿٩﴾

Уқтулу Йӯсуфа ав-итраҳуҳу арза-й-яхлу лакум вачҳу абӣкум ва такуну ми баъдиҳи қавман солиҳин. 9.

9. Юсуфро бикушед ё ўро дар замин биафканед, то ба шумо таваҷҷуҳи падаратон холис бимонад. Ва пас аз вай гурӯҳи шоистагон бошед».

Дили онҳоро оташи рашк месӯхт, машвараташон бо ду натиҷа ба охир расид. Юсуф (а) бояд кушта шавад ё ба диёри чунон дуре бадарға шавад, ки дигар аз ӯ суроғе пайдо нашавад ва ҳаргиз ба ватан баргашта натавонад. Дар ин сурат метавон меҳру таваҷҷуҳи падарро ба сӯи худ баргардонид.

Беҳабар аз он ки чун Юсуф (а) аз байн равад, падар ба Бинёмин меҳр мекунад.

Онҳо дар нақшаи бади худ эҳсоси гуноҳ карда, боҳам гуфтанд: «Агар кори мо ба сомон расад, назди падар омада тавба мекунем, худро сафед мекунем». «Дар он асно яке аз бародарон фикри сеюмро ба миён овард:

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقَوْهَ فِي غَيْبَتِ الْجَبِّ يَلْتَقِطُهُ

بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿١٠﴾

Қола қйилу-м минҳум лā тақтулу Йӯсуфа ва алқуҳу фи гайāбати-л-ҷубби ялтақитҳу баъзу-с-саййāрати ин кунтум фāъилин. 10.

10. Гўяндае аз онҳо гуфт: «Юсуфро макушед ва агар коре карданӣ бошед, ўро дар қаъри чоҳи торики бияфканед, то вайро баъзеи роҳгузарон фаро гиранд».

Дар миёни онҳо як бародарашон бовичдонтар буд. Ӯ натавонист ба раъи онҳо розӣ шавад ва ба онҳо гуфт, ки агар мақсади шумо аз назди падар дур кардани Юсуф бошад, ўро

накушед ва ба сарзамини дурдаст бадарға ҳам накунед, ки бими ҳалоки ӯ бошад. Фикри ман ин аст, ки ӯро то ки ӯ саломат монад, дар қаъри чоҳе андозед. Чун мусофирон аз он чоҳ об гиранд, ӯро меёбанду бо худ мебаранд. Ӯ аз чашми мо ва падар дур мешавад. Мо ба мақсади худ ба осонӣ мерасем ва дасти мо бо хуни бегуноҳ олуда намешавад. Ибни Касир гуфтааст, ки бародарони Юсуф (а) бо васвасаи шайтон ба чунин кори гуноҳ даст заданд, ин амал далел бар он аст, ки ҳеҷ кадоме аз онҳо пайғамбар набудааст.

Хулоса, машвараташон ба охир расид, ба назди падарашон Яъқуб (а) омаданду гуфтанд:

قَالُوا يٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَصْحُونَ ﴿١١﴾

Қолу! йӓ абӓнӓ мӓ лака лӓ таъманнӓ ъалӓ Йусуфа ва иннӓ лаху ланӓсиҳун. 11.

11. Гуфтанд: «Эй падари мо, чист туро, ки моро ба Юсуф эмин напиндорӣ? Ва ҳамоно, мо ба ӯ некхоҳ ҳастем.

أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَع وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿١٢﴾

Арсилху маъанӓ гада-й яртаъ ва ялъаб ва иннӓ лаху лаҳӓфиҳун. 12.

12. Фардо Юсуфро бо мо бифирист, то меваи бисёр хӯрад ва бозӣ кунад! Ва ҳаройина, мо ниғаҳбони ӯ ҳастем».

Аз мазмуни оятҳои мазкур бармеояд, ки бародарони Юсуф (а) қаблан ҳам аз падарашон тақозо кардаанд, ки бигзор Юсуф ҳамроҳи мо ба саҳро равад. Аммо ба хоҳири он ки Яъқуб (а) ба Юсуф (а) муҳаббат фаровон дошт ва инчунин хавф дошт, ки мабодо осебе ба Юсуф (а) расад, қарори ҳамроҳи бародаронаш ба саҳро фиристодани Юсуф (а) барои ӯ (а) осон набуд.

Хулоса, вақто ки бародарон ба афғандани Юсуф(а) дар қаъри чоҳ иттифоқ карданд, назди падарашон омаданд. Бародари калониашон гуфт, ки ай падар, ба ту чӣ шудааст, ки ба мо бовар намекуни? Чаро намегузори Юсуф ҳамроҳи мо ба саҳро равад? Ҳол он ки мо хайрхоҳи ӯ ҳастем, мекӯшем то ба ӯ осебе нарасад. Ӯро ниғаҳбонӣ мекунему сиҳату саломат назди ту бармегардонем. Фардо Юсуф (а)-ро ҳамроҳи мо фирист, то дар чаман бихиромад,

бозӣ кунад ва аз ҳар навъи меваҳо бихӯрад! Чун Яъқуб (а) аз фарзанди калонии худ чунин суханҳоро шунид, ба онҳо...

قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ

عَنْهُ غَفُلُونَ ﴿١٣﴾

**Қола иннӣ ла яҳзунунӣ ағ тазҳабӯ бихӯи ва аҳофу ай
яъкулаҳу-з-зиъбу ва ағтум ғанҳу ғофилун. 13.**

**13. Яъқуб гуфт: «Ҳаройина, андӯҳгин кунад маро вақто ки шумо
ӯро аз назди ман бибаред ва метарсам, ки ӯро гурге бихӯрад ва
шумо аз ӯ беҳабар бошед».**

Чун Яъқуб сухани фарзанди бузурги худро шунид, ошкоро нагуфт, ки на! Ман инро ҳамроҳи шумо намефиристам, балки бо раддияи узромезона гуфт, ки ҳиҷрони (дур будани) Юсуф ҳангоми рафтани ӯ ҳамроҳи шумо, маро ғамгин месозад. Ҳоло ин кӯдак аст, дар саҳро дарранда хеле бисёр аст, тарсам, ки шумо ғофил нишинеду ӯро гурге бихӯрад.

قَالُوا لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَسِرُونَ ﴿١٤﴾

**Қолӯ лаин акалаҳу-з-зиъбу ва наҳну ӯсбатун иннә иза-л
ла ҳосирун. 14.**

**14. Гуфтанд: «Агар гурге ӯро бихӯрад ва ҳол он ки мо ҷамоати
нерумандем, ҳаройина, мо дар он ҳангом зиёнгар бошем».**

Бори дигар ба падари худ бо ҷидият гуфтанд, ки ай падар, ту чиҳро мегӯӣ? Мо як ҷамоати нерӯмандем. Оё метавонад гург бародари ягонаи мо (Юсуф)-ро бихӯрад? Агар мо ба ниғаҳбони як бача қодир набоем, пас мо ҳеҷ будаем, ҷамъияте будаем, ки заъифу зиёнкор. Ин гуна суханҳоро то дараҷае гуфтанд, ки Яъқуб (а) мутаассир шуд ва ноилоҷ Юсуф (а)-ро ҳамроҳи бародаронаш ба саҳро фиристонд.

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَاجْمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غَيْبَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ

لَتُنَبِّئَهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾

**Фа ламма̄ заҳабу̇ биҳи̇ ва ачмаъӯ ай̇ яҷъалӯху̇ фи̇
гайбати-л-чубб. Ва авҳайнā илайҳи̇ ла тунаббианнаҳум
би амриҳим хāзā ва ҳум лā яшъурун. 15.**

*15. Пас, чун Юсуфро бурданд ва иттифоқ карданд, ки ўро ба
қаъри чоҳ биафкананд. Ва ваҳй фиристодем ба сӯйи Юсуф, ки
ту: «Албатта, онҳоро ба ин қорашон (вақте мешавад, ки) огоҳ
гардонӣ ва онҳо (он вақт) туро нашиносанд».*

Дар охир бародарон Юсуф (а)-ро ҳамроҳи худ ба саҳро бурданд, ў (а)-ро ба қаъри чоҳ андохтанду ба мақсади бади худ расиданд. Юсуф (а) ин тифли наврас ба қаъри торики чоҳ расид. Дар ин ҳолати пурдаҳшат ба ғайр аз марг чизи дигареро интизор набуд, ноилоҷ болои санге ки канори об буд, бо дили пур аз ғам нишаст ва садо мезад, ки ман чӣ гуноҳ дорам, чаро маро ба чоҳ андохтед...? Ҳамоно аз ҷониби Парвардигори меҳрубон ба ў (а) ваҳй фаро расид, ки ту ғамгин машав, натарс, замоне меояд, ки аз ин кори бади кардагиашон бародарони худро хабар медиҳӣ, дар он ҳолат онҳо туро намениносанд. Баъзе аз муфасссирон дар шарҳи мазмун ин оят чунон суҳанҳои дардангезро зикр кардаанд, ки аз шунидани онҳо ҳатто дили санг ҳам ба нола меояд, локин ростии сухани онҳо то қучост, Худо медонад. Қуръон, ки ба корҳои муҳим таваҷҷуҳ дорад, зикри ҷузъиётро муҳим намешуморад. Валлоҳу аълам.

وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾

Ва ҷāӯ абāҳум ъишāа-й̇ ябкӯн. 16.

16. Ва шабонгоҳ гирён назди падари худ омаданд.

قَالُوا يَتَّابَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكَنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَعِنَا فَأَكَلَهُ

الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

**Қолу̇ йā абāнā иннā заҳабнā настабиқу̇ ва таракнā
Йўсуфа̇ ъинда̇ матāъинā фа̇ акалаҳу-з-зиъб. Ва мā анта̇
би муъмини-л ланā ва лав куннā содиқин. 17.**

*17. Гуфтанд: «Эй падари мо! Ҳаройина, мо ба саҳро рафтем, аз
ҳамдигар пешгузарӣ мекардем ва Юсуфро назди раҳти хеш*

гузоштем, пас, ўро гурге бихўрд. Ва ту бовардорандаи мо нестӣ ва агарчи мо ростгӯён ҳастем».

Бародарон рӯзро бегоҳ карда, шабонгоҳ назди падари худ омаданд ва сухани дурӯғ гуфтанд, ки падар, агар мо ба суханони ту гӯш меодем, бисёр хуб мешуд. Ҳоло ҳақиқати ҳодисаи рӯйдодаро нақл кунем ҳам, сухани моро қабул намекуни. Локин ҳақиқати кор ин аст: «Вақто ки мо барои мусобиқаи давидан ба саҳро рафтем, Юсуфро барои ниғаҳдорӣ назди либосу анҷомҳоямон гузоштем ва ғофилона ба бозии худ чунон машғул шудем, ки нигоҳубини Юсуф аз хотирамон фаромӯш шуд. Чун баъди бозӣ омадем, дидем, ки гурге ўро хўрдааст». Барои таъкиди сухани дурӯғашон, чуноне ки ояти зер ишора дорад, онҳо далели дурӯғини дигареро пешниҳоди падарашон карданд.

وَجَاءُوا عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمُ الْاَنفُسُ كُمْ اَمْرًا

فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ

Ва ҷаъу ъалā қамӣсиҳи би дамиñ казиб. Қола бал саввалат лакум аңфусукум амрo. Фа сабрун ҷамил. Валлоҳу-л-мустаъану ъалā мā тасифун.18.

18. Ва бар пероҳани ӯ хуни дурӯғро оварданд. (Яъқуб) Гуфт: «Не, балки барои шумо нафсҳоятон тадбиреро ороस्ताаст. Пас, кори ман сабри нақӯ кардан аст ва аз Худо бар он чӣ шумо баён мекунад, ёрӣ хоста мешавад».

Бародарон гӯё барои исботи ҳақ будани суханашон гӯсфандеро кушта, пероҳани Юсуф (а)-ро ба хуни он олуда сохта буданд. Он пирохани хунолудро ба падарашон пешкаш намуданд. Яъқуб(а) пероҳанро дид ва ҳамон замон макри онҳоро фаҳмиду ба онҳо гуфт, ки на, шумо дурӯғ мегӯед! Он чӣ гуна гурге будааст, ки Юсуфро хўрдаасту пероҳани ўро пора накардааст? Шумо нисбат ба бародари худ ягон кори бадеро анҷом додаед. Нафси ҳайвонии шумо он тадбири бадро хоставу онро дар назаратон ороста ва хуб ҷилва додааст. Дар ҳаққи Юсуф ҳарчӣ тавонистед, кардед. Ман ғайр аз сабри ҷамил дигар илоҷе надорам. (Сабри ҷамил сабре аст, ки дар он шиква ва ё гила дида намешавад).

Ҳоло барои ошкор кардан ва муайян кардани дурӯғе, ки изҳор кардед, аз Худованд ёрӣ металабам. Ҳоло онҳоро бар ҳоли худ

мегузорем ва аз оятҳои баъдӣ хабаре шунавем, ки Юсуф (а) дар қари чоҳ чӣ кор кард?

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَبُشْرَىٰ هَذَا

غُلْمٌ وَاسْرُوهُ بِضَعَّةٍ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

Ва ҷаат саййāратун фа арсалӯ вāридахум фа адлā далваҳ. Қола йā бушрӯ ҳāзā гулām. Ва асаррӯху бизōъаҳ. Валлоҳу Ёалимӯм би мā яъмалун. 19.

19. Ва корвоне омад, пас, обкаши худро фиристоданд, пас, далви худро андохт, гуфт: «Эй мужда! Ин писар навҷавоне аст». Ва (аҳли қофила) ўро чун сармоя пинҳон сохтанд. Ва Худо ба он чӣ мекарданд доно аст.

Бо ривояте Юсуф (а) се рӯз дар торикии кунҷи танҳой, дар қаъри чоҳ буд ва он рӯзҳои пурдаҳшатро бо хеле талхӣ гузаронд. Ин кӯдаки хурдсол бо сарбаландӣ аз ин озмун гузашт. Бо иродаи Худованд гузари корвоне ба он тараф афтод. Корвон барои истироҳат дар макони ба чоҳ наздиктар манзил кард. Маълум аст, ки ҳоҷати асосии корвон дар саҳро таъмини об аст. Нафареро барои об фиристоданд. Он шахс зарфи худро дохили чоҳ кард. Юсуф (а) садоҳои беруни чоҳро шунида тарсид, ки мабодо бародаронаш барои куштани ӯ наомада бошанд. Аммо дид, ки зарфу таноб бо суръат фурӯ меоянд, фурсатро ғанимат ҳисобид ва ба зарф часпид. Вақте ки обкаш танобро мекашид, эҳсос кард, ки вазнинии зарф бештар аз вазни об аст. Ҳангоме ки зарф ба даҳони чоҳ наздик шуд, ғайричашмдошт нигоҳаш ба як кӯдаки хурдсоли хеле зебосурат афтод. Аз хурсандӣ дар худ нағунҷида садо сар дода гуфт, ки муждагонӣ! Дар зарфи ман аз чоҳ ба ҷои об кӯдаки моҳрӯй баромад. Корвониён аз ҳодиса бохабар шуданд. Онҳо барои он, ки бозёфти худро чун ғулом бар ивази сарвати қимматбаҳо фурӯшанд, хоستانд ҳодисаро махфӣ нигоҳ доранд. Бинобар нақли муфасссирон, яке аз бародарони Юсуф (а) ҳар пагоҳ ва бегоҳ ба ӯ(а) ғизо меовард. Ва аз ҳодисаи бо Юсуф (а) рӯй дода ба бародаронаш хабар дод. Бародарон аз корвониён бародарашон будани Юсуф (а)-ро пинҳон карда гуфтанд: «Ин ғуломи мост. Аз мо гурехта, дар ин чоҳ пинҳон шудааст». Юсуф (а) ҳам аз таҳдиди бародаронаш тарсида, ин сирро ошкор накард.

Локин, албатта, Худованд аз асрори ҳамаи онҳо бохабар буд.

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ

الزَّاهِدِينَ ﴿٢٠﴾

**Ва шаравху би ҷаманим бахси дароҳима маъдудати-в
ва кәнӯ фиҳи мина-з зәҳидин. 20.**

**20. Ва бародарон ӯро ба баҳои ночиз бифурӯхтанд: - дирҳаме чанд
шумурдашуда ва дар бораи ӯ аз берағбатон буданд.**

Табиист, ки дузд, ё ғосиб барои ёфтани мол чандон меҳнат намекунад. Аз ин рӯ, он чиро, ки ба даст овард, то сирраш фош нашавад, бо тезӣ ба баҳои андак мефурӯшад. Бародарони Юсуф (а) ҳам, аз ин гавҳари ноёб чунон безор буданд, ки ҳатто ба фурӯхтани ӯ (а) чандон аҳамият ҳам наметоданд. Бо нархи арзон фурӯхтан як тараф истад, бо ройгон (беупл) додани ӯ (а) ҳам розӣ буданд. Аммо аҳли қофила дурандешӣ карданд, ки мабодо онҳо пушаймон шаванду бар гардондани ғуломи худро даъво кунанд, ройгон гирифтани ғуломро қабул накарданд. Ба ҳар сурат корвониён бо дирҳаме чанд Юсуф (а)-ро хариданд. Оре, Худованди қодиру тавоно метавонист ин машаққатҳоро дар як лаҳза аз сари Юсуф (а) бартараф кунад, лекин чунин раванди ҳодисаҳо ҳикмат дошт.

Хулоса, вақто ки корвон дохили шаҳри Миср шуд, Юсуф (а)-ро дар бозор дар сафи ғуломон барои фурӯш рӯбарӯи харидорон гузоштанд. Азизи Миср уҳдадории анборҳо ва хазинаҳои Мисрро дар даст дошт, фақат ӯ тавонист, ки Юсуф (а)-ро бо нархи баланд аз корвониён харидорӣ кунад.

وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِّصْرَ لِمَرْأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ

يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ

وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۚ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ ۚ وَلَٰكِنَّ

أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

Ва қола-л-лазиштароҳу мим МиҶра лимраатихӣ акримӣ маъвāху ʔасā ай янфаъанā ав наттахизаху валадā. Ва казāлика макканнā ли Йусуфа фи-л-арзӣ ва ли нуъаллимаху мин таъвилли-л-аҳādиш. Валлоҳу голибун ʔалā амриҳи ва лāкинна аксара-н-нāси лā яъламун. 21.

21. Ва он касе ки аз аҳли Миср Юсуфро харид, ба зани худ гуфт: «Гиромӣ дор ҷои ӯро, шояд, ки моро нафъ диҳад ё ӯро фарзанд гирем». Ва ҳамчунин Юсуфро дар Замини Миср ҷой додем ва то ба ӯ илми таъбири хобҳоро биёмӯзонем ва Аллоҳ ба амри Худ голиб аст, валекин бештари мардум намедонанд.

Чун ӯ(а)-ро харид, ба хонаи худ бурд ва ба зани худ (Зулайхо) гуфт, ки инро гиромӣ дор, ба сару либосаш этибор деҳ, ба ӯ ғизои покиза деҳ ва бо ӯ чун ғулом муносибат накун. Ин нишонаҳои хубе дорад, шояд баъди бузург шудан, ба мо нафъаш расад. Мо метавонем ниёзҳои худро бо воситаи ӯ барорем ва қору бори худро ба ӯ супорем. Мо авлод надорем, шояд ӯро ба фарзандӣ қабул кунем.

Дар давоми оят Худованд ба сагузашти Юсуф (а) ишора карда фармуд, ки ҳамин тавр аз сари Юсуф (а) ҳодисаҳои бисёре гузашт, аз он ҷумла наҷот ёфтани ӯ (а) аз ҷанги бародарон, берун баровардани ӯ (а) аз қарри ҷоҳ, хариду-фурӯхт шудан, ҷой додани меҳру муҳаббати ӯ (а) дар дили азизи Миср, ҷойгир намудан дар манзили хубу озода, мавриди ҳурмату иззати Зулайхо ва дигар дарбориён, гаштан. Худованд ҳамчунин илми таъбири дурусти хобҳоро низ ба ӯ (а) омӯхт. Худованд дар иҷрои қорҳои Худ тавоност, ҳеҷ муҳолиф наметавонад иродаи Худоро қанор занаду иродаи худро қорӣ кунад. Вале аксари мардум ҳикмати қорҳои Парвардигорро намедонанд.

Мисол: Бародарони Юсуф (а) аз нодонӣ хоستانд ӯ (а)-ро хор созанду аз байн баранд. Локин ситораи бахти Юсуф (а)-ро Худованд дурахшон сохт. Дар дили азизи Миср муҳаббати Юсуф (а)-ро ҷой дод, то дар оянда ин муҳаббат сабаб шавад, ки бани Исроил тавонанд дар Миср истиқомат кунанд, то дар оянда Юсуф (а) тарзи давлатдориро омӯзад, дар нигоҳи мардуми Миср маҳбуб гардад. Ин аст, баъзе намунаҳои он чизҳое, ки Худо медонад, аммо мардум ҳикмати онро баъди гузаштани ҷаҳон солҳо мефаҳманд.

Валлоҳу аълам.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ رَءَايَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي

الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

**Ва ламмā балага ашуддахӯ āтайнāху ҳукма-в ва ʔилмā.
Ва казāлика наҷзи-л-муҳсинин. 22.**

22. Ва чун (Юсуф) ба ҳадди камол худ расид, ба ӯ ҳикмат ва илм додем. Ва ҳамчунин некӯкоронро подош медиҳем.

Ҳангоме ки Юсуф (а) ба ҳадди камол ва авҷи қудрат расид, Худованд ба ӯ (а) ҳикмат (пайғамбарӣ) ва илм (дониш) дод. Бо чунин дониш ӯ (а) метавонист мушкил ва низоъҳои мардумро ҳаллу фасл кунад. Дар ӯ (а) дарки нозуқиҳои масъалаҳои динӣ низ пайдо шуд, ҳарчи меғуфт, дар аввал худ амалкунандаи он буд. Ӯ (а) аз ахлоқи бад дур буд. Аз илми таъбири хоб баҳраи хоссе низ дош. Худованд касонеро, ки ба ягонагии Парвардигор имон доранд, ахлоқи нақӯ ва рафтори писандида доранд ва дар мушкилиҳо сабр мекунад, солеҳин (мардуми нақӯкор, инсофдор) номидааст. Оре! Ҳар касе амалашро чун Юсуф (а) некӯ созад, Худованд (азза ва ҷалла) подоши ӯро низ некӯ мегардонад.

Хулоса, чуноне ки ояти зер ишора кардааст, чун Юсуф (а) ҷисман, рӯҳан ва ақлан ба воя расид, бори дигар мавриди имтиҳон қарор гирифт.

وَرَأَوْتَهُ اَلَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ ؕ وَعَلَقْتَ اَلْأَبْوَابَ وَقَالَتْ
هَيْتَ لَكَ ؕ قَالَ مَعَاذَ اَللّٰهِ ؕ اِنَّهُ رَبِّيْٓ اَحْسَنَ مَثْوٰى اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ

الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾

**Ва ровадатху-л-лати ҳува фи байтиҳā ʔан нафсиҳи ва
галлақати-л-абваба ва қолат ҳайта лак. Қола
маʔāзаллоҳ. Иннаҳу Раббӣ аҳсана масваӣ. Иннаҳу ла
юфлиҳу-ʔ-ʔолимун. 23.**

23. Ва он зане, ки Юсуф дар хонааш буд, аз нафси ӯ талаб кард ва дарҳоро баст ва гуфт: «Пеш биё!». Гуфт: «Ба Худо паноҳ

мебарам. Ба дурустӣ ки ӯ (азизи Миср) соҳиби ман аст, некӯ сохт ҷойи маро, ба дурустӣ ки ситамгарон растагор намешаванд».

Юсуф (а) дар хонаи азизи Миср ва ҳамсари ӯ рӯзторӯз ба воя мерасид, зебоияш меафзуд. Чеҳраи зебои ӯ ҳамсари азизи Миср, яъне Зулайхоро ба сӯи худ ҷалб месохт. Зулайхо ошиқи Юсуф (а) гашт. Бо гузашти замон ишқ рӯз то рӯз дили Зулайхоро месӯзонд. Зулайхо имони ҳақиқӣ ва тарс аз Худои ягона надошт ва ба васвасаҳои шайтонӣ дода мешуд ва барои ба муроди худ расидан аз тамоми василаҳо истифода мекард. Дар охир рӯзе бетоқат шуд, либосҳои зебои худро пӯшид, худро бо беҳтарин навъи хушбӯиҳо муаттар сохт, саҳнаи висолро орост ва бо ниҳояти нармӣ, барои изҳори ишқу муҳаббат Юсуф (а)-ро дохили ҳафт ҳуҷраи пайҳам сохташуда гардонид ва ҳама дарҳоро (қулф) баст. Баъд бо овози нарми айшу ишратхоҳона ба Юсуф (а) гуфт, ки эй Юсуф, шитобон назди ман биё, ҳоло ки ҳама ҳастии ман дар ихтиёри ту қарор дорад, коми худро барор. Хавотир машав, ту дохили ин қадар ҳуҷраҳо ҳастӣ, ҳеҷ кас аз аҳволи ману ту огоҳ намешавад. Чаро оромӣ, биё коми маро барор! Юсуф (а), ки ин амалро кори гуноҳ медонист, дид, ки зоҳиран ҳеҷ роҳи халосӣ аз ин бало боқӣ намондааст, ба мубориза бархост. Аз нигоҳи ақидавӣ ва ахлоқӣ нодуруст будани пешниҳоди Зулайхоро рад карда, бо ҷумлаи кӯтоҳи пурмазмун гуфт, ки ман аз кардани чунин амал ба Худо паноҳ мебарам, дар иҷрои ин амали қабех ҳаргиз ба ту таслим нахоҳам шуд. Оре! Роҳи наҷот аз чанголи шахсоне, ки шайтонсифатанд, танҳо паноҳ бурдан ба Худост, ки ниҳону ошкор назди Ӯ яксон аст.

Дар давоми сухан бори дигар Юсуф (а) ба Зулайхо фаҳмонд, ки азизи Миср мақоми маро гиromӣ дошт, маро дар канори суфраи нону намаки худ шинонд. Нону намаки ӯро хӯрда, ба воя расидам, чӣ гуна ман кӯрнамакӣ карда, дар хонадони ӯ хиёнат мекунам? Оё ин кор ба азизи Миср хиёнати ошкор ва зулму ситам нест? Ту аз нияти ботили худ даст бардор. Ман ҳаргиз ин корро намекунам. Ту ҳаргиз ба висоли ман ва ба коми худ расида наметавонӣ! Ту зани булҳавас чӣ меҳохӣ, бо роҳи ҳавасбозӣ бо дастпарвари худ хиёнат ба ҳамсари худ кунӣ? На! Ин ҳаёло аз сари худ дур кун ва худатро байни мардум шарманда масоз!

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ^ط وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَنَ رَبِّهِ^ع كَذَلِكَ

لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ^ع إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾

Ва лақад ҳаммат биҳи^л ва ҳамма биҳā лав лā ар-раā бурхāна Раббих. Казāлика ли насрифа ʻанху-с-сўа ва-л-фаҳшāъ. Иннаху мин ʻибāдина-л-мухласīн. 24.

24. Ва ҳаройина, қасд кард он зан ба сўйи Юсуф ва қасд кард Юсуф ба сўйи ӯ ва агар набуд, ки дидӣ Юсуф далели Парвардигори хешро, чунин кардем, то бадӣ ва беҳаёгиро аз вай баргардонем. Ба дурустӣ ки вай аз бандагони холиси Мост.

Баъзе аз муфасссирон ба зоҳири ин оят нигоҳ карда гуфтаанд, ки дар он ҳангом Юсуф (а)-у Зулайхо бо тақозои табиати башарӣ, ба ҳамдигар майлу рағбат карданд, локин байни қасди Юсуф (а) ва мақсади Зулайхо фарқи калоне буд. Агар дар он ҳолат Юсуф (а) ҳуҷҷат ва қудрати Парвардигори худро намедид, устуворӣ нишон додан дар роҳи покдомани барои ӯ (а) душвор буд. Оре! Майли Юсуф(а) ба сӯи Зулайхо ба майли шахси рӯзадоре монанд буд, ки дар рӯзи офтобӣ рӯза медорад ва бисёр ташна мемонад, майл ба нӯшидани об мекунад, локин аз тарси Худо, ки дар дили ӯ ҷойгир аст, устувор меистад ва об наменӯшад, ин рафтораш сабаб мешавад, ки савоби бисёро ба даст орад.

Хулоса, ҳатто бо омода сохтани чунин сахна Зулайхо натавонист мақсади худро аз Юсуф (а) бароварда созад. Дар ҷумлаи охир Худованд таъкидан гуфтааст, ки то ин ки Юсуф (а) ба худ ояд ва аҳду паймонро ба ёд орад, бо нишон додани ҳуҷҷату бурҳон фикри ин гуна кори фаҳшро аз сари ӯ (а) дур сохтем. Зеро ӯ (а) аз бандагони мухлиси мост. Мо ӯ (а)-ро барои рисолати хеш холис гардонидаем ва намегузорем, ки дар ҷоҳи маъсият фуру равад. Юсуф(а) фаҳмид, ки агар назди Зулайхо бимонад, хатари дигаре низ ҳаст.

Давоми қиссаро ояти зер баён мекунад.

وَأَسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِ قَالَتْ مَا

جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

Вастабақа-л-бāба ва қаддат қамӯсаҳу миъ дубури-в ва алфайā саййидаҳā лада-л-бāб. Қолат ма̄ ҷазāу ман арда би аҳлика сӯан иллā ай юсҷана ав ъазāбун алӯм. 25.

25. (Онҳо) бо якдигар ба сӯйи дарвоза сабқат карданд ва он зан пероҳани Юсуфро аз пушти сар бидарид ва шавҳари занро назди дарвоза ёфтанд. Зан гуфт: «Чист ҷазои касе ки ба аҳли ту кори бад хоста бошад, магар ин ки ўро ба зиндон карда шавад ё ба ў азоби дарднок дода шавад».

Чун Юсуф (а) амали ин зани ишвагару ҳавасбози саркашро дид, бо илҳоми Худовандӣ, то худро аз дасти ин зани шаҳватпараст наҷот диҳад, ба сӯи дарвоза шитофт. Зулайхо низ то ин ки ў (а)-ро аз хорич шудан боз дорад, паси ў(а) бошитоб давид ва ба пероҳани Юсуф (а) чанг зад, пероҳан бо дарозиаш аз ақиб пора шуду дарид. Бо ҳамин тариқ, ривоят шудааст, ки чун назди ҳар яке аз давозаҳо мерасид, бо амри Илоҳӣ дарвоза худ ба худ кушода мешуд, ба дарвозаи ҳафтум расиданд, чун он кушода шуд, диданд, ки азизи Миср (шавҳари Зулайхо) онҷо истодааст. Дар ин остонаи расвой мебоист Зулайхо дасту по меҳӯрд ва худро гум мекард, аммо бо дидани чунин саҳна, то ин ки азизи Миср нафаҳмад, бо қиёфаи шахси ростгӯй ва ҷабрдида пешдастӣ кард ва барои айбдор кардани Юсуф (а) бо садои баланд гуфт, ки барои касе, ки нисбат ба ҳамсари ту иродаи хиёнат кунад, бағайр аз зиндон ё азоби дарднок дигар чӣ ҷазо хоҳад буд?

Дар чунин ҳолат ин хиёнаткори моҳир худро расвошуда наҳисобид ва бо ҳилаву дурӯғ хост худро назди шавҳар сафед кунад. Локин Юсуф (а) хомӯш нанишаст ва парда аз сирри ишқи Зулайхо бардошта...

قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا إِن كَانَ

قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٥﴾

Қола ҳия ровадатни ъан-н нафси. Ва шаҳида шāҳиду-м мин аҳлиҳā ин кāна қамӯсуҳу қудда миъ қубулиъ фа садақат ва ҳува мина-л-кāзибиън. 26.

26. Юсуф гуфт: «Ин зан маро дархост, то ҳифзи нафси худро аз ў боз надорам». Ва гувоҳӣ дод гувоҳе аз касони зан, ки агар ҳаст пероҳани Юсуф дарида аз пеш, пас, зан рост гуфтааст ва Юсуф аз дурӯғгӯён аст.

وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ

Ва ин кона қамисуху қудда мин дубури фа казабат ва ҳува мина-с-содиқин. 27.

27. Ва агар ҳаст перохани ӯ дарида аз пушт, пас, зан дурӯғ гуфтааст ва Юсуф аз ростгӯён аст.

Дар чунин ҳолат Юсуф (а) нахост, ки сокит бошад, ногузир мухтасар ва ошкоро бӯхтони Зулайхоро рад карду гуфт, ки Зулайхо бо илтимосҳои пайдарпай маро ба назди худ даъват мекард. Ахиран, ӯ маро назди худаш хонд, аз дарун дарҳои ҳафт ҳуҷраро баста, меҳост маро аз роҳи рост бизанад. Ман дигар илоҷ надоштам, аз назди ӯ то инҷо гузаштам ва худро наҷот додам.

Албатта, дар чунин ҳолатҳо барои исботи ҳақиқат будани сухани гуфташуда шохид лозим аст. Зеро ин ҳодисаро ҳеҷ кас надидааст, то шохиди диҳад. Вале Худованд, ки ниғаҳбони Юсуф (а) аст, нагузошт, ки ӯ (а) дар оташи тухмат бисӯзад. Бо ривояте як кӯдаки ширхор (бо ривояти дигар як марди олим) аз хешовандони Зулайхо бо ҳуҷҷату бурҳон чунон шохиди дод, ки ҳама ҳайрон шуданд. Ӯ гуфт, ки шахси муттаҳамро аз перохани дарида муайян кардан мумкин. Бубинед, агар перохани Юсуф аз пеш пора шуда бошад, натиҷаи амали ҳимоя аст ва он зан рост мегӯяд ва Юсуф дурӯғ гуфтааст. Агар перохани Юсуф (а) аз пушт пора шуда бошад, он зан ҳама кардааст ва ӯ дурӯғгӯ аст ва Юсуф (а) ростгӯ аст. Ин аст сухани оқилона ва ҳукми одилона. Ҳамин санад, чуноне ки ояти зер ин ҳодисаро эзоҳ медиҳад, бар покии Юсуф (а) ва расвогии Зулайхо ҳамчу ҳуҷҷат қабул шуд.

فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ

عَظِيمٌ

Фа ламма раа қамисаху қудда мин дубури қола иннаҳу мин кайдикунн. Инна кайдакунна ғазим. 28.

28. Пас, чун (Азиз) дид перохани ӯро даридашуда аз пушт, гуфт: «Ба дурустӣ ки ин кор аз макру ҳилаи шумо - занон аст. Ҳаройина, макри шумозанон бузург аст.

Азизи Миср, ки ҳеҷ гоҳ аз Юсуф (а) сухани дурӯғ нашунида ва хиёнате ҳам надида буд, довариин кӯдакро писандид ва атрофи Юсуф (а) чарх зад, дид, ки пероҳани Юсуф (а) аз пушт, аз тарафи боло (гиребон), сарозер даридааст. Асли ҳодисаро фаҳмид ва рӯ ба ҳамсараш (Зулайхо) карда, бо тарзи умумӣ гуфт, ки ин кор аз макру найранги шумо занон аст, ки макри шумо занҳо бисёр бузург аст. Азиз донист, ки Юсуф (а) гуноҳе надорад, ин ҳама макру ҳилаи Зулайхост, локин аз ҷазо додани ӯ чашм пӯшид. Барои он, ки ин хабар махфӣ бимонад, ба Юсуф (а) нигоҳ карда гуфт.

يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا ۖ وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ

الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾

Йусуфу аъризъ ған ҳазъа. Вастағфирӣ ли заъбики иннаки кунти мина-л-хотийн. 29.

29. Эй Юсуф, аз ин моҷаро даргузар ва эй зан, барои гуноҳи худ талаби омӯрзиш кун. Ҳаройина, ту аз хатокоронӣ!».

Азиз гуфт, ки эй Юсуф, медонам, ки ин ҳама фиребкориин Зулайхост. Ҳама занҳои ашроф ва соҳибони сарват гирифтори он мешаванд. Ҳар чӣ шудани буд, шуд, дигар ба оқиб баргаштан нест. Ин моҷароро фаромӯш кун. Дар оянда зикри онро нақун, ки мояи бадномӣ ва расвогии ҳамаи мо мешавад. Баъд ба Зулайхо нигариста гуфт, ки ту аз Юсуф (а) (ё аз боргоҳи илоҳӣ) омӯрзиши гуноҳи худро талаб кун, ки дар ҳақиқат гунаҳкори асосӣ туй! Оре! Чунин корҳо дар оилаҳои сарватмандоне, ки фирефтаи лаззат ва айшу ишрати дунёанд, гоҳ-гоҳ рух медиҳанд. Лекин аз рӯйи беномусӣ мисли азизи Миср шавҳарон, чора намебинанд. Гӯшҳояшонро кар, чашмҳояшонро кӯр мекунанд. Ҳаракат мекунанд, то сиррашон ошкор нашавад. Аммо аз он, ки Аллоҳтаоло ҳама сирҳоро медонад, дар ғафлатанд. Лекин сирри Зулайхо ва ҳамсари ӯ, чуноне ки ояти зер ишора дорад, махфӣ намонд.

﴿٢٩﴾ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ

شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

**Ва қола нисватун^о фи-л-мадинатимраату-л-ъазизи
туровиду фатаҳа^а ъан-н-нафсиҳи қад шағафаҳа^а ҳубба^а.
Инна ла нароҳа^а фи^и залали-м мубин. 30.**

**30. Ва дар шаҳр заноне чанд гуфтанд: «Зани Азиз аз ғуломи худ
хостааст (то ўро) аз (ҳифзи) нафси худ гофил кунад. Ба
дурустӣ ки ишқи Юсуф дар дили ў қой гирифтааст, ҳаройина, он
занро дар ғумроҳии ошкор мебинем».**

Он чи байни Зулайхо ва Юсуф(а) гузашт, як масъалаи хусусӣ буд, азизи Миср ҳам таъкид кард, то он байни мардум фош нашавад. Лекин чунин сирҳои соҳибони сарват, ғӯе деворҳои онҳо ғӯши шунаво дошта бошанд, тезтар фош мешаванд. Гурӯҳе аз занҳои сарватмандон ва калоншавандаҳои шаҳр аз ин ҳодиса байни худ гуфтугӯ мекарданду таъна мезаданд, ки навод ки ҳамсари азизи Миср ишқи ғуломи худро дар қалби худ чунон қой диҳад, ки дилаш пурра тобеи ў гардад ва ғуломро ба сӯи худ даъват кунад?

Инчунин занҳое, ки дар кохи азизи Миср кор мекарданд, Зулайхоро маломату сарзаниш карда мегуфтанд, ки Зулайхо зани як марди муҳтарам дилдодаи ғуломи ҷавон шудааст, ин бисёр шармандагӣ аст, мо ўро дар ғумроҳии ошкоро мебинем.

Давоми дostonро ояти зер идома медиҳад:

فَمَا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَءَاتَتْ كُلَّ
وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرِجِي عَلَيْنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ
أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾

**Фа ламма^а самиъат би макриҳинна арсалат илайҳинна ва
аътадат лаҳунна муттакаа-в ва аъат кулла ваъҳидати-
м минҳунна сиккина-в ва қолатихруҷ ъалайҳинн. Фа
ламма^а раайнаҳӯ акбарнаҳӯ ва қаттаъна айдияхунна ва
қулна ҳаша лиллаҳи ма ҳазъа башаран ин ҳазъа илла^а
малакун карим. 31.**

**31. Пас, чун зани Азиз макри онҳоро шунид, ба сӯйи онҳо одам
фиристод ва барои онҳо тақягоҳе омода кард ва ба ҳар яке аз**

онҳо корде дод ва гуфт: «Эй Юсуф, бар ин занҳо берун ой», пас, чун Юсуфро диданд, ўро бузург ёфтанд ва дастҳои худро буриданд ва гуфтанд: «Пок аст Худо, ин ҷавон одамӣ нест, ин шахс ба ҷуз фариштаи гиरोмиқадр чизи дигаре нест».

Аз эҳтимол дур нест, ки занҳо Зулайхоро барои он таъна заданд, ки то Зулайхо ба ҳашм ояду маҷлисе орошта занҳоро даъват кунад ва бо ин сабаб онҳо низ тавонанд ба дидори Юсуф (а) мушарраф шаванд. Зеро агар ҳар зане сифати Юсуф (а)-ро мешунид, ошиқи дидори ӯ(а) мешуд. Маҷри занҳо кор дод Зулайхо аз шунидани таъна ва маломатҳо нороҳат шуд ва чора андешид. Барои ҳалосӣ аз таънаи занҳо ба онҳо нишон додани Юсуф (а) роҳи хеле хубе буд. Зулайхо ба хидматгорҳои худ фармуд, ки барои меҳмоннавозии занҳои таъназананда хонаеро чунон омода кунанд, ки аз навъи таъомҳо ва шаробҳо таъмин бошад ва ҳар кадоми онҳо битавонанд бо роҳати том таъқунон нишинанд. Барои ҳар кадоми онҳо, то дар хӯрдани меваҳо заҳмат нақашанд, корд таҳия кунанд, ки тез бошад. Чун ҳама чиз муҳайё шуд, занҳоро ба меҳмонӣ даъват кард. Зулайхо ба Юсуф (а) амр дод, то назди занҳо берун ояд. Юсуф(а), дар ҳолате ки чеҳрааш чун Хуршед медураҳшид, ба назди занҳо, ки ба пӯст кандани меваҳо машғул буданд, берун омад. Чун чашмони занҳо ба ҷамоли Юсуф(а) афтод, ҳамон лаҳза аз худ рафтанд, дасту по хӯрданд, ки ба ҷои пӯст кандани меваҳо дастҳои худро буриданд ва чунон шайдои ҷамоли беҳамтои Юсуф (а) гаштанд, ки ҳатто эҳсоси дард накарданд. Юсуф (а) бошад, аз ҷамоли ҳаё ва шарм ба онҳо нигоҳ намекард. Чун онҳо ба худ омаданд, диданд, ки дастҳои худро бурида хуншор кардаанд. Гуфтанд, ки шакке нест, агар ба ҷои Зулайхо ҳар зане бошад, аз дидани ҷамоли чунин шахси фариштарӯ мафтунӣ ӯ мешавад. Худованд пок аст. Ин ҷавон аз ҷинси инсоният нест. Ин як фариштаи гиरोмиқадр аст.

Ояти зер ин дostonро идома медиҳад.

قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَودْتُهُ^ط عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ

وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا^ط أَمَرُهُ لَيَسْجَنَنَّ وَلَيَكُونَا^ط مِنَ الصَّغِيرِينَ ﴿١٢﴾

Қолат фа зāликунна-л-лазӣ лумтуннани фӯҳ. Ва лақад ровааттухӯ ъан-н-нафсиҳи фастаъсама ва лаил лам

**яфъал ма̣ амуруху ла юсчананна ва лаякуна-м мина-с-
сбгирин. 32.**

**32. Зани Азизи Миср гуфт: «Ин он касест, ки дар ишқи вай маро
маломат карда будед ва ҳаройина, бо вай гуфтушунид кардам,
нафси ӯро аз вай хостам, пас, нафси худро аз ман нигоҳ дошт. Ва
агар он чӣ ӯро мефармоям, накунад, албатта, ӯро зиндон карда
шавад ва албатта, аз хоршудагон бошад!».**

Бо орошта кардани чунин саҳна, Зулайхо тавонист тири таъну маломати занонро ба худашон баргардонад. Ӯ гуфт, ки зебоҷамоли беҳамторо дидед! Барои чи беҳуш шуда дастони худро буридед? Барои чӣ ҳамчу сурат ба як қисми бечон монанд шудед? Маълум мешавад, ки шумо низ аз дидани Юсуф на камтар аз ман шайдои ҳусни дилорояш гаштед, балки аз ман ҳам гузарондед. Ҳол он ки шумо ӯро ҳамаги якбор дидед, ман бошам ӯро ҳар рӯз мебинам. Зулайхо аз фурсат истифода бурда, дар давоми сухан ба онҳо гуфт, ки ин аст он ҷавоне, ки ба хотири ишқи ӯ дар маломату сарзаниши шумо будам. Ҳоло ман дигар ишқи ҷигарсӯзи худро пинҳон карда наметавонам, ҳақиқатро ошкоро эътироф карда мегӯям, ки меҳостам дили Юсуфро ба даст орам ва ба мақсади худ расам. Аммо ӯ худро хеле бо устуворӣ нигоҳ дошт ва дар ҳеҷ ҳолат ба ман моил нашуд. Дар он лаҳза Зулайхо чунон масти ишқ буд, ки ба ҷойи он, ки аз ин гуноҳи худ изҳори надомат кунад, ё лоақал дар баробари меҳмонҳо каме ҳам бошад шарм дошта сари худро ҳам кунад, баръакс бо як бепарвой нияти худро қатъиян эълон дошта гуфт, ки агар Юсуф фармони маро иҷро накунад ва бо ман ишқварзӣ накунад, натавонам ӯро ба зиндон мефиристам, балки дар дохили зиндон ҳам ба шиканҷаҳо хору зор хоҳад шуд.

Хулоса, Зулайхо бо ин рафтор ва гуфтор меҳост аввал узри худро дар пеши занҳо баён кунад, то ӯро маъзур доранд, дувум хост, ки онҳоро ҳамдарди худ созад ва Юсуфро бо таҳдид битарсонад, токи хоҳиши ӯро қабул кунад. Фофил аз он, ки хоҷа Ҳофиз (р) гуфтааст:

**Анқо шикори кас нашуд, дом боз чин,
К-онҷо ҳамеша бод ба даст аст домро.**

**Ман аз он ҳусни рӯзафзун, ки Юсуф дошт, дониستم,
Ки ишқ аз пардаи исмат бурун орад Зулайхоро.**

Дар баъзе тафсирҳо омадааст, ки занҳое, ки дар он ҷаласа ҳузур доштанд, ба тарафдории Зулайхо ба ташвиқи Юсуф (а) оғоз

намуданд. Ҳар яке меҳост сухани худро ба ӯ (а) гузаронад. Яке меғуфт: «Эй ҷавон! Ин қадар нозу хушдорӣ барои чист? Чаро ба ин ошиқӣ сӯхта раҳм намекуни? Магар ин занро намебинӣ чӣ қадар хушрӯй аст? Охир ту санг, ё ҷӯб нестӣ! Оё ту дил надорӣ? Ҷавон нестӣ? Аз ишқу зебоии дунё бебаҳра мемонӣ?». Дигаре меғуфт: «Фарз кунем,ки ту аз ишқу зебой, айшу ишрати дунё чизеро намефаҳмӣ, оё наредонӣ, ки агар дили зани азизи Мисрро ба даст оӣ, ҳамаи ин дастгоҳ дар ихтиёри ту мемонад?» Боз дигаре меғуфт: «Бигзор, ту на ишқро мефаҳмӣ, на лаззатро, оё соҳиби сарват шудан ҳам намеҳаҳӣ, оё наредонӣ, ки Зулайҳо зани хатарнок ва интиқомҷӯй аст? Ту як шахси ғариб ҳастӣ, оё аз кунҷи зиндону торикии даҳшатнок андеша намекуни?».

Хулоса, аз як тараф таҳдиди ошкорои Зулайҳо ва аз тарафи дигар васвасаҳои ин занҳои ҳабис ва дигар мушкilot Юсуф (а)-ро дар як вақт ихота карданд. Аммо қаблан бо нури имону тақво (парҳезгорӣ) Юсуф (а) иродаи худро мустаҳкам ва устувор гардонид буд. Бо вучуди ин барои ҳалосӣ аз даъвати фаҳшомези занҳои ҳавасбоз, рӯй ба даргоҳи Парвардигор оварда ...

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي

كَيْدَهُنَّ أَصَبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ

Қола Раббӣ-с-сичну аҳаббу илайя мим ма ядъунанӣ илайҳ. Ва иллā таърифъ њаннӣ кайдахунна асбу илайҳинна ва ақу-м мина-л-ҷаҳилӣн. 33.

33. Юсуф гуфт: «Эй Парвардигори ман! Барои ман аз он чӣ маро ба сӯйи он меҳонанд, зиндон беҳтар аст. Агар Ту аз ман фиреби ин занро бознагардонӣ, ба сӯйи онҳо майл мекунам ва аз нодонон мешавам».

Юсуф (а) медонист, ки дар ҳама ҳол, хусусан дар чунин маврид ба ғайр аз тақва ба лутфу меҳрубонии Парвардигор дигар роҳи наҷот нест. Аз ин сабаб ба Парвардигор муноҷот ва зорикунон гуфт, ки бор Илоҳо! Парвардигоро, азобу шиканҷаи зиндон барои ман беҳтар аст аз он чӣ ки маро занҳо ба сӯйи он меҳонанд. Парвардигоро! Агар макр ва нақшаҳои хатарноки ин занҳои ба гуноҳ олударо аз ман дур накуни, агар ҳамроҳи инҳо бимонам, мумкин аст,ки қалби ман ба онҳо майл кунад, дар он сурат аз ҷумлаи ҷоҳилон бошам. Парвардигоро! Ба хоҳири риъояи

фармони Ту ва барои нигоҳдошти покдомании худ, зиндон барои ман беҳтараст. Худоё - кўмакам кун - қувватам деҳ - ақлу иродаамро зиёда кун, то ин васвасаҳои шайтонӣ бар ман пирӯз нашаванд.

Худованд ин муҷоҳидеро, ки алайҳи нафси худ холисона ҷиҳод кард, танҳо нагузошт:

فَأَسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ

**Фастаҷабә лаҳу Раббуҳу фа сарафа ʔанҳу кайдахунн.
Иннаҳу Ҳува-с-Самӣ-у-л Ёалӣм.34.**

34. Пас, Парвардигори ӯ дуъои ӯро қабул кард, пас, фиреби онҳоро аз ӯ боздошт. Ҳаройина, Вай шунавою доност.

Вақто ки Юсуф(а) аз сидқи дил дуъо кард, лутфи Ҳақ ба ёрии ӯ (а) шитофт. Парвардигор дуъои холисонаи ӯ (а)-ро иҷобат фармуд. Макру ҳилаҳои он занҳои асири зиндони шахватро аз сараш дур сохт. Зеро ҳар дуъои бандагонро Ӯ таоло мешунавад. Ҳар сирре, ки бандагон дар ниҳон доранд, Ӯ таоло донандааст. Оре! Дар ҳар асру замон ба мисли зани азизи Миср шайтонсиратон вуҷуд доранд. Ҳалолу ҳаром назди онҳо яксон буда, ҳадафашон бо ҳар василае, ки бошад, ба коми худ расидан аст. Инсонҳои бетақво (аз гуноҳ парҳезнакунанда) ва дар иҷрои амру фармонҳои Худованд сустӣ нишондиҳанда ба доми макри онҳо гирифтор гашта, расвои дунё ва охират мешаванд. Аммо дӯстони Худо, ки дар партави нури имон тарбият ёфтаанд, даъвати ин гуна бадкоронро чун Юсуф (а) пушти по мезананд, муқобили ин гуна шахсони шахватпараст то доми марг мубориза мебаранду созиш намеkunанд ва дар охир пирӯз ҳам мешаванд.

ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا رَأَوْا الْآيَاتِ لَيْسَ جُنُنَهُ حَتَّىٰ

**Ќумма бада лаҳум-м мӣм баъди ма рааву-л айъати ла
ясҷунуннаҳу ҷатта Ҳун. 35.**

35. Сипас, ба он ҷамоъа баъд аз он ки нишонаҳоеро (дар покии Юсуф) диданд, зоҳир шуд, ки албатта ўро то муддате (барои бароати Зулайхо) ба зиндон дароранд.

Аз мушоҳида ва таҷрибаҳо занҳо маълум карданд, ки Юсуф (а) пок ва беайб аст. Азизи Миср фаҳмид, ки Юсуф (а) як ҷавони оддӣ набудааст. Балки ў(а) чунон инсоне будааст, ки ҳеҷ қудрате ў (а)-ро ба чунин гуноҳ олудан водор карда наметавонад. Ҳатто таҳдиди Зулайхо ҳам. Дар ин асно исбот шуд, ки гунаҳкори асосӣ ҳамсари азизи Миср аст.

Ҳоло бими он меравад, ки расвогии ҳамсари азизи Миср рӯз то рӯз байни мардум бештар фош мегардад. Бинобарин, азизи Миср бо мушовиронаш ба хулосае омаданд, ки аз ин саҳна Юсуф(а) билкул хориҷ карда шавад, то мардум ў (а)-ро ва номи ў (а)-ро фаромӯш кунанд. Онҳо зиндонӣ кардани Юсуф (а)-ро беҳтарин роҳ донистанд, то мардум гӯянд, ки гунаҳкори асосӣ Юсуф (а) будааст, на Зулайхо.

Эҳтимол меравад, ки Зулайхо фикр карда бошад, ки Юсуф(а) бояд муддате дар зиндон бошад ва шояд бо дидани шиканча ва мусибатҳо дилаш нарма шаваду халосӣ хоҳад. Вақто ки ў (а)-ро озод кунад ба мақсади худ хоҳад расид. Бо ҳамин тартиб Юсуф (а)-и беғуноҳ, бо «айб»-и покдоманӣ ба зиндон маҳкум шуд. Оре! Дар ҳар даври замон ҳамчу Юсуф (а), шахсиятҳои бузург бо фосиқону палидон ҳамроҳ намешавад ва бар хилофи онҳо ҳаракат мекунанд. Бадкорон онҳоро ё аз байн мебаранд, ё бо туҳмат маҳкум ба зиндон мекунанд.

Хулоса, Юсуф (а) ба зиндон рафт. Ояти зер ин дostonро идома медиҳад.

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرْنِي آعَصِرُ خَمْراً
وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرْنِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْزًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنَا

بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرْفَعُكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

Ва дахала маъаху-с-сична фатайāн. Қола аҳадуҳумā иннӣ аронӣ аъсиру хамрō. Ва қола-л-āхару иннӣ аронӣ аҳмилу фавқа раъси хубзан таъкулу-т-тайру минҳ. Наббийнā би таъвилиҳи иннā нароқа мина-л муҳсинин. 36.

36. Ва ҳамроҳи Юсуф ду ҷавон ба зиндон дохил шуданд. Яке аз онҳо гуфт: «Ба дурустӣ, ки ман дар хоб худро мебинам, ки оби ангур мефишорам» ва дигаре гуфт: «Ба дурустӣ, ки ман худро дар хоб мебинам, ки болои сари худ нонро бардоштаам, мургон аз он меҳӯранд. Ба таъбири ин хоб моро хабар деҳ. Ҳаройина, мо туро аз некӯкорон мебинем».

Ҳамроҳи Юсуф (а) ду навҷавон, яке соқии шоҳ ва дигаре ошпази шоҳ бо гуноҳе, ки гӯё онҳо подшоҳро заҳр доданӣ будаанд, зиндонӣ шуданд. Онҳо сифатҳои машҳури Юсуф(а)-ро чун мурувват ва ҳусни ахлоқ, зиёдатии ибодат, дониستاني таъбири хоб, ҳамдардӣ бо мардум ва ростқавлӣ дар рафтору гуфтор диданд, нисбат ба ӯ (а) эҳтиромашон зиёд гашт. Шабе онҳо хоб диданд ва хобҳои худро назди Юсуф (а) арза намуданд. Яке аз онҳо гуфт, ки хоб дидам, ки ангурро мефишораму оби онро ба подшоҳ медиҳам. Дигаре гуфт, ки дар болои сари худ сабади нон доштам, паррандагон меомаданду аз он меҳӯрданд. Эй Юсуф (а), мо туро аз ҷумлаи мардони накӯкор мебинем, бигӯ таъбири хоби мо чист?

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ

بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾

**Қола лā яътикумā таъāмуи турзақониҳи иллā
наббаътукумā би таъвилиҳи қабла ай яътиякумā.
Зāликумā мим мā ʔалламани Раббӣ. Инни таракту
миллата қавми-л лā юъминӯна биллāҳи ва ҳум
би-л-āхирати ҳум кāфирӯн. 37.**

37. Гуфт: «Ҳеҷ таъоме, ки ҳар рӯз шуморо дода мешавад, нахоҳад омад, магар пеш аз он ки ба шумо биёяд, аз таъбири он шуморо хабардор кунам. Ин таъбире ки ба шумо гуфтам, аз он чизест, ки Парвардигорам маро омӯхтааст. Ҳаройина, ман дини қавмеро, ки ба Аллоҳ имон намеоранд ва ба охират мункиранд, тарк кардаам.

Юсуф (а) мушоҳида намуд, ки дилҳои зиндониён аз таъсири мусибату шиканҷаи зиндон нарм шудааст, ба иҷрои вазифаи пайғамбарии худ шурӯъ кард. Нахуст бо суханҳои таъсирбахш

таблиғи онҳоро ба сӯи имону тавҳид, оғоз намуда барои он ки малоли хотир нашаванд онҳоро бо калимаҳои умедворкунанда тасалли меод. Ба онҳо аҳкоми ҳақро оҳиста-оҳиста мефаҳмонд. Вақте ки масъули зиндон суҳанҳои Юсуф (а)-ро мешунид, таҳти таъсир қарор мегирифт ва мегуфт: «Ту дар ихтиёри ман нестӣ! Агар дар ихтиёри ман мебудӣ, туро озод мекардам. Ҳоло лоақал метавонам кӯшиш кӯнам, ки нороҳатие ба ту нарасад». Юсуф (а) фурсатро ғанимат шуморида, пеш аз он ки таъбири хоби он ду зиндониро баён кунад, барои пайдо кардани боварии зиндониён ва ҳақ будани суҳанҳояш хост муъҷизаеро, ки Худованд ба ӯ(а) ато карда буд, ошкор кунад. Аз ин рӯ, ба зиндониён гуфт, ки ман коҳин, ё ситорашинос нестам ва илми ғайбро низ наметавонам. Аммо қабл аз он ки ба шумо имрӯз ё фардо таъом биёранд, гуфта метавонам, ки он чӣ навъ аст, миқдорааш чӣ қадар аст ва кай назди шумо мерасад. Ин илмест, ки Худованд ба василаи ваҳй маро омӯхтааст ва ман онро ба шумо меғӯям. Ман дини ҷамъиятеро, ки ба Худо имон надоранд ва омадани рӯзи қиёматро инкор мекунанду бутпарастӣ мекунанд, қабул намекунам.

Ояти зер ин дostonро идома медиҳад.

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ

نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ

وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾

Ва-т-табаъту миллата ābāʾi Иброҳи́ма ва Исҳа́қа ва Яъқу́б. Mā kāna lanā an-n-nuшрика билла́ҳи ми́н шайъ.

Зāлика ми́н фаълилла́ҳи ъалайнā ва ъала-н нāси ва лāкинна акшара-н-нāси лā яшкуру́н. 38.

38. Ва дини падарони худ Иброҳим ва Исҳоқ ва Яъқубро пайравӣ кардаам. Моро раво нест, ки ба Худо чизеро шарик қарор диҳем.

Ин (имон ва тавҳид) бар мо ва бар мардум фазли Худост, валекин беистари мардум шукр намекунанд.

Дар давоми суҳанронӣ Юсуф (а) барои тарғиби рафиқони зиндонии худ, то шояд бо Худо(-и азза ва ҷалла) имон оранд, худро муаррифӣ карда гуфт, ки ман дар хонадони пайғамбароне, ки ба онҳо ваҳйи илоҳӣ нозил мешуд, ба дунё омадаам. Ман ҳоло

аз дини ниёғони худ чун Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб (а) пайравӣ дорам. Барои мо, ба хусус ба ман шоиста нест, ки чизеро шарикӣ Худои ягона қарор диҳам. Худованд пайғамбарони Худо аз содир кардани ҳар гуна гуноҳҳо нигоҳ доштааст. Хонадони мо давомдиҳандаи дини Иброҳим (а)-и бутшикан аст. Ин имон ба якка ва ягонагии Худованд, ки барои мо ва мардуми пайрави мо насиб шудааст, аз фазлу марҳамати Парвардигор аст, ки барои мо арзонӣ доштааст. Барои мардум ҳам фазлу марҳамати Худост, ки пайғамбаронро ба сӯи онҳо мефиристад, то онҳоро аз роҳи боварӣ ба яктогии Худованд даъват кунанд ва роҳу равиши ҳақро барояшон нишон диҳанд. Аммо ҷои таассуф аст, ки бештари мардум дар баробари ин неъматҳои бузург, Худоро сипосгузори намеkunанд ва дар роҳи тавҳид (яктопарастӣ) роҳгум мешаванд. Лозим ба ёдоварист, ки дар ояти мазкур Исҳоқ (а) дар зумраи падарони Юсуф (а) шуморида шуд. Ҳол он ки Юсуф (а) фарзанди Яъқуб (а) ва Яъқуб (а) писари Исҳоқ (а) аст. Маълум шуд, ки бобо (ҷад) низ дар ҳисоби падар аст.

Ибни Аббос (р) низ ҳамин оятро далел оварда, дар сурати набудани падар саҳми боборо аз моли мерос, мисли саҳми падар медонанд.

يَصْحَبِي السَّجْنَءَ أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ

الْقَهَّارُ

Йā соҳибайи-с-сични а-арбāбу-м мутафарриқуна хайрун амиллāху-л-Вāҳиду-л-Қахҳār. 39.

39. Эй ёрони зиндони ман, оё маъбудони пароканда беҳтаранд ё Худои яктои голиб?

Бахсхое, ки дар ояти қаблӣ гузаштанд, муқаддимае буд, то ин ки Юсуф (а) дилҳои онҳоро омодаи пазириши ҳақиқати тавҳид (яктопарастӣ) кунад. Дар охир Юсуф (а) онҳоро ба сӯи дини Ҳаққ даъват намуда гуфт, ки эй ёрони зиндони ман, оё худоёни парокандаи гуногун, ки шумо ва мардуми Миср мепарастед, беҳтаранд ё Худои барҳақ, ки дар зоту сифат ягонааст ва барои ӯ ҳеҷ ҳамтое ва шарике нест ва ӯ чунон қаҳҳор аст, ки ҳеҷ зӯрманде бар Вай ғалаба карда наметавонад ва бар ҳама махлуқоти Худ ҳукмрон буда, ҳама ашё зери тасарруфи ӯ қарор доранд, беҳтар аст? Валлоҳу аълам, гӯё Юсуф (а) гуфтанист, ки ин парокандагӣ

ва ноиттифоқии шумо аз рӯйи ширк ва парастии бутҳои гуногун аст ва он сабаб шудааст, ки тоғутҳои ситамгар бар шумо ғалаба карданд. Чаро шумо зери парчами Худои воҳиду қаҳҳор чамъ намешавед? Чаро муттаҳид намешавед, то ин ситамгарони золимо аз чамъияти худ биронед? Бо ривояте дохили зиндон ҳам буге доштанд, ки зиндониён онро мепарастиданд. Ба онҳо ишора карда гуфт, ки акнун ман ҳақиқатро гуфтам, шумо бисанҷед, ки кадом Зот шоистаи парастииш аст ва дар пешгоҳи кӣ бояд сари таъзим ҳам карду бо сачда гузошт? Ҳоло шумо

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مِمَّا
أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ

ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

**Ма таъбудуна миң дунихӣ иллā асмāан саммайтумухā
аитум ва āбāукум мā ағзалаллоҳу бихā миң султoн. Ини-
л-ҳукму иллā лиллāх. Амара аллā таъбудӯ иллā иййāх.
Зāлика-д-дйну-л қаййиму ва лāкинна акшара-н-нāси лā
яъламун. 40.**

40. Намепарастед ба ғайри Худо, магар номҳои чандеро, ки онҳоро шумо ва падарони шумо ном ниҳодаед. Худо барои онҳо ҳеҷ далеле нафиристодааст, нест фармонравой магар Худоро, фармуд, ки ибодат макунед магар Ёро. Ин аст дини дуруст, валекин бештари мардум намедонанд.

Сипас Юсуф (а) ба ёрони зиндони худ бо лаҳни такондиҳанда гуфт, ки шумо ғайри Худои ягонаро мепарастед. Ин маъбудҳое, ки мепарастед, сохтаи худи шумоянд. Онҳо ба ғайр аз номҳои хушку холие, ки шумо ва падарони шумо ба онҳо ниҳодаед, чизи дигаре нестанд. Онҳо фақат ном доранд халос, на нафъе мерасонанду, на зиёне ва ҳеҷ коре аз дасти онҳо намеояд. Барои парастидани онҳо ва барои чунин номгузорӣ Худо ҳеҷ далеле нафиристодааст. Фармонравой ва ҳукм кардан фақат кори Худост. Набояд дар баробари Аллоҳи ягона, ба бутҳои ғайриравно сари таъзим фуруд оред. Зеро Худованд гуфтааст, ки ғайр аз зоти Ё чизи дигареро парастииш накунад. Ин аст дини, ки ҳақ аст ва дар он ҳеҷ шакку шубҳае нест. Лекин афсӯс, ки бисёре аз мардум аз чунин

дин огоҳӣ надоранд. Аз ин сабаб мардум мушрик мешаванд ва ба ҳукмҳои ғайр аз ҳукми Худо розӣ ва таслим мегарданд.

Хулоса, фурсатеро, ки пеш омад, Юсуф (а) бо як шеваи ҳакимона барои даъвати ёрони зиндонияш истифода кард ва баъд ба таъбири хобҳои онҳо пардохта гуфт.

يَصْحَبِي السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ

فَيُصَلِّبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ ۚ قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ

تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾

**Йа соҳибайи-с-сични аммā аҳадукумā фаясқӣ Раббаҳу
хамрӯ. Ва амма-л-аҳару фа юслабу фа таъкулу-т-тайру
ми-р-раъсих. Қузия-л-амру-л лаъи фӣҳи тастафтийан.41.**

**41. Эй ёрони зиндони ман, аммо яке аз шумо мавлои худро шароб
бинӯшонад ва аммо онӣ дигар бар дор карда шавад, пас, мурғон аз
сари ӯ бихӯранд. Дар коре, ки аз вай суол мекунед, ҳукм(-и илоҳӣ)
чунин рафтааст».**

Пас аз адои таблиғи зиндониён Юсуф (а) хоби он ду зиндониро таъбир карда гуфт, ки таъбири хоби он касе, ки дар хоб оби ангур мефушурду подшоҳро менӯшонад, ин аст, ки подшоҳ ӯро аз нав ба даргоҳи худ боз меҳонад ва ӯ аз зиндон озод шуда ба вазифаи шаробдихии шоҳ машғул мешавад. Таъбири хоби он касе, ки дар хобаш сабади ноне болои сари худ дошту паррандагон аз нон меҳӯрданд, ин аст: ӯро баъд аз муддате ба дор меовезанд ва дар дор овезан мемонад.

Паррандагон мағзи сари ӯро хоҳанд хӯрд. Тақдир корест, ки бо зиддият ё бо кӯшиш онро боз гардонида намешавад. Шумо аз ман нороҳат нашавед, тақдири Худованд чунин будааст, ки ман ба хоҳиши худам нагуфтам. Ҳар чӣ шумо пурсидед, ман ҷавоби онро бо таълими Илоҳӣ гуфтам. Дигар илоҷ нест.

Дар ҳақиқат чунин ҳам шуд. Аз тухмати заҳролуд кардани шоҳ соқӣ халосӣ ҳосил карду аз зиндон наҷот ёфт, аммо нонво ба сабаби гуноҳаш ҳукм ба марг шуд. Дар баъзе аз тафсирҳо нақле аз Ибни Масъуд (р) омадааст: «Чун Юсуф (а) таъбири хобҳои онҳоро нақл кард, нонво безобита шуд, ба гумони он, ки агар худро дурӯғӯ ҳисобад, сарнавишташ дигаргун мешавад, гуфт: «Не! Ман шӯхӣ

кардам, дурӯғ гуфтам. Ман хоб надидаам. Мо хостем фаҳмем, ки ту дар таъбири хобҳо чӣ қадар маҳорат дорӣ?». Аммо Юсуф (а) гуфт: «Таъбири хоби шумо як кори содда нест, он хабари ғайбӣ ва таълими илоҳист. Дигар дар он чи, ки ман гуфтам, шакку шубҳа роҳ намеёбад. Шумо таъбири хоб хостед, ман таъбири онро додам. Дигар он тағйир напазирад». Қисса идома дорад.

وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنَسَهُ

الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ

**Ва қола лил лазӣ ҷанна аннаҳу нāчи-м минҳумазкурнӣ
ъинда Раббика фа ансāху-ш-шайтону зикра Раббихи фа
лабиша фи-с сични биъза синин. 42.**

**42. Ва Юсуф ба он касе аз он ду дониста буд, ки наҷотёбанда
аст, гуфт: «Маро назди мавлои худ ёд кун». Пас, шайтон бар вай
ёд кардани Юсуфро назди мавлои худ фаромӯш гардонид. Пас,
Юсуф дар зиндон чанд сол бимонд.**

Юсуф (а) чун таъбиркунандаи хоб ғолиби гумонаш он буд, ки ин ду нафари зиндонӣ озод мешаванд. Аз ин сабаб ба он нафаре, ки бо изни Худованд назди подшоҳ ба вазифаи худ барқарор мешавад, гуфт, ки чун назди подшоҳ рафти маро ёд кун, ман солҳост, ки бе ҳеҷ гуноҳ зиндонӣ шудаам. Шояд ӯ таҳқиқ кунад, то бегуноҳии ман исбот шавад. Гумони Юсуф (а) рост баромад. Он зиндонӣ озод гардид ва дар вазифаи соқии шоҳ барқарор шуд. Аммо мутассифона, шайтон дар дили ӯ васваса андохт, хоҳиши Юсуф (а) аз ёдаш фаромӯш гардид ва Юсуф (а) муддате чанд, бо ривоятҳои ҳафт сол, дар зиндон боқӣ монд. Дигар ривоятҳо низ ҳаст. Зимни маънои ояти мазкур соҳиби «Сафҳату-т-тафосир» чунин гуфтааст: «Ривояте ҳаст, ки баъди хоҳиш кардан Юсуф (а) аз ҳамзиндони худ, Ҷабраил (а) назди ӯ(а) омад ва гуфт: «Бародаронат туро куштан меҳостанд, аз дасти онҳо кӣ туро халос кард?». Юсуф (а) гуфт: «Парвардигорам». Ҷабраил (а) гуфт: «Эй Юсуф (а), кӣ туро аз торикии чоҳ берун баровард?». Юсуф (а) гуфт: «Парвардигорам», Ҷабраил (а) гуфт: «Кӣ туро аз кори фоҳиш ниғаҳ дошт?». Юсуф (а) гуфт: «Парвардигорам». Ҷабраил (а) гуфт: «Кӣ туро аз найранги занҳо нигоҳ дошт?». Юсуф (а) гуфт: «Парвардигорам». Ҷабраил (а) гуфт: «Пас чаро аз холиқ суол накардӣ?». Юсуф (а) гуфт: «Ин калимае буд, ки нохост аз ман сар

зад. Ай Худои Иброҳим ва Яъқуб (а)! Аз ту илтиҷо дорам, ки раҳми маро хӯрию бар ман нигарӣ». Ҷибраил (а) ба ӯ(а) гуфт: «Акнун ҷазои ту ин аст, ки чандин сол дар зиндон бимонӣ!». Тафсири (Қуртубӣ 9/198).

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعُ عِجَافٍ
وَسَبْعُ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَأْتِيهَا أَلْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِنْ

كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

**Ва қола-л-малику иннӣ аро сабъа бақаротин симāни-й
яъкулухунна сабъун њиҷāфу-в ва сабъа сӯмбулāтин
хузри-в ва ухара йāбисāt. Йā айюҳа-л-малау афтунӣ фи
руъйāя ин кунтум ли-р-руъйā таъбурун. 43.**

**43. Ва подшоҳ гуфт: «Ҳаройина, ман хоб дидам, ки ҳафт гови
фарбеҳро ҳафт гови лоғар меҳӯранд ва ҳафт хӯшаи сабзро ва
(ҳафт) хӯшаи хушкро дидам. Эй ҷамоъати дарбориён, агар
хобҳоро таъбир мекунад, дар ин хоб маро ҷавоб диҳед!».**

Ба ҳукми тақдир Юсуф (а) солҳои дароз ба сони як инсони фаромӯшшуда дар зиндон боқӣ монд. Дар ин муддат худро месохт, яъне инсоният ва маънавиёти худро ба камол мерасонид, зиндониёро раҳнамоӣ ва дилдорӣ мекард, беморонро парасторӣ менамуду тасалли меод. Рӯзҳои зиндонӣ ба ин минвол паси сар мешуданд. Ҳодисае рух дод ва мароми зиндагии Юсуф (а) тағйир ёфт. Яъне подшоҳи Миср хоб дид. Субҳгоҳон ҷамаи таъбиргарони дарборро назди худ хонд ва ба онҳо гуфт, ки ман дар хоб дидам, ки ҳафт гови лоғар ба ҳафт гови фарбеҳ ҳамла мекунанду онҳоро меҳӯранд. Дидам, ки ҳафт хӯшаи хушкида бар гирди ҳафт хӯшаи сабз печидаанду онҳоро нобуд мекунанд. Эй таъбиргарони дарборӣ! Агар шумо ба таъбири хоби ман қодир бошед, онро таъбир кунеду маро огоҳ созед. Онҳо:

قَالُوا أَضْغَتْ أَحْلَمٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَمِ بِعَلَمِينَ ﴿٤٤﴾

**Қолӯ азғoсу аҳлāми-в ва мā наҳну битаъвил-л аҳлāми
би њāлимӣн. 44.**

44. Гуфтанд: «Ин хобҳои шӯрида аст ва мо ба таъбири хобҳои шӯрида донанда нестем».

Таъбирдонони дарборӣ аз таъбири хоби подшоҳ оқиз монданд. Онҳо аз ошкоро баён кардани нодонии худ шарм дошта, дар посух гуфтанд, ки ин хоби таъбиршаванда нест, балки хоби парешон аст. Бисёр вақт инсон ба васвасаи шайтон хобҳои ҳархелаи шӯридаи беасос мебинад. Гуфтанд, ки мо аз таъбири хобҳои парешон ва ошуфта оқизем.

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ

فَأَرْسَلُونِ

Ва қола-л-лазӣ наҷа минҳумā ва-д-дакара баъда умматин ана унаббукум би таъвйлиҳи фа арсилун. 45.

45. Ва он шахсе ки аз он ду кас наҷот ёфта буд, баъди муддат ба ёд оварда гуфт: «Ман шуморо аз таъбири ин хоб хабар медиҳам, пас, маро фиристед!».

Дар асное, ки шоҳ ҳамроҳи ашрофиён аз таъбири хоб андеша ва гуфтугӯ доштанд, соқии шоҳ, ки солҳо қабл аз зиндон озод шуда буд, Юсуф (а)-ро ва аз илми таъбири хоб огоҳ будани ӯ (а)-ро ба хотир овард. Бо таъзим рӯй ба сӯи шоҳ карда гуфт, ки эй шоҳ шахсе, ки устоди моҳири ин кор аст, ҳоло дар зиндон аст. Маро назди ӯ фиристед, то хоби шуморо ба ӯ нақл кунам, таъбири онро пурсам ва шуморо огоҳ созам.

Хулоса, ба соқӣ иҷозат дода шуд, то ӯ ба зиндон равад. Ояти зер ин дostonро идома медиҳад.

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعُ عِجَافٍ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَةٍ لِّعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

**Йусуфу айюҳа-с-сиддиқу афтинā фӣ сабъи бақаротин
симāни-й̣ яькулуҳунна сабъун ъичāфу-в ва сабъи
сумбулāтин хузри-в ва уҳара йāбисāти-л лаъаллӣ арқиъу
ила-н-нāси лаъаллаҳум яъламун. 46.**

46. Гуфт: «Эй Юсуф, эй ростгӯй, моро аз ҳафт гови фарбех, ки онҳоро ҳафт гови хароб меҳӯранд ва аз ҳафт хӯшаи сабз ва ҳафт хӯшаи дигари хушк ҷавоб (хабар) деҳ, то ман ба сӯи мардум бозгардам, то онҳо бидонанд (таъбири хоби шоҳ чист)».

Вақто ки соқиро ба зиндон фиристоданд, ӯ дохили зиндон шуд ва назди Юсуф (а) омада гуфт, ки эй Юсуф! Эй марди ростгӯй! Касе дар хоб дидааст, ки ҳафт гови фарбехро ҳафт гови хароб меҳӯранд ва ҳафт хӯшаи хушида дар ҳафт хӯшаи сабз печида, онҳоро nobуд мекарданд. Ин хобро таъбир кун, то ба сӯи шоҳ ва наздиконаш баргардаму, онҳоро хабар кунам, то онҳо аз таъбири хоб хабардор ва ҳамчунин аз фазлу донишмандии ту огоҳ шаванд.

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا

قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ

**Қола тазраъуна сабъа синина даабан̣ фа mā ҳасаттум
фа зарӯҳу фӣ сумбулиҳӣ иллā қалила-м мим mā
таъкулун.47.**

47. Юсуф гуфт: «Ҳафт сол пай дар пай зироъат кунед. Пас, он чӣ бидаравед, онро дар хӯшаҳояшон бигузored, магар андаке аз онро, ки меҳӯред.

Юсуф (а) бе ягон қайду шарт ва бе талаби ягон подош фавран хоби шоҳро бо тарзи олитарин ва ошкоро таъбир карда гуфт, ки дар ҳафт соли оянда борандагӣ хеле фаровон мешавад, шумо бо саъю кӯшиши том ҳар қадар метавонед, зироъаткорӣ кунед. Чун гандумро медаравед, миқдори андакero, ки ба он муҳтоҷед, бихӯред ва боқиро ҳамроҳи хӯшаҳояшон, ҳарчи метавонед, дар анборҳо захира кунед. Агар чунин кунед, ҳангоми нигоҳдории тӯлонӣ кирмҳо гандумро намехӯранд ва дар вақти лозимӣ метавонед онҳоро ба кор баред!

Ин пешниҳод барои он аст, ки ...

ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعُ شِدَادٍ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا

مِمَّا تَحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾

**Ѓумма яъти миъ баъди зāлика сабъун шидāду-й яъкулна
мā қаддамтум лахунна иллā қалила-м мим мā
туҳсинун.48.**

48. Боз, баъд аз он ҳафт сол сахтӣ биёяд, он чиро барои онҳо захира ниҳода буданд, бихӯранд, магар андаке аз он чӣ бо эҳтиёт нигоҳ медоред.

Чӣ тавре қаблан зикр кардаем, Юсуф (а) бо он ақлу муруввате, ки пайғамбарон доранд, дар додани таъбири хоб даранге накард ва шарте ҳам нагузошт, соқиро ҳам хиҷил насохт, ки ин қадар вақт гузашт, ту дар кучо будӣ. Ояти мазкур давоми таъбири хоби шоҳ аст. Юсуф (а) дар давоми таъбири хоби шоҳ гуфт, ки баъди он ҳафт соли фаровонӣ ҳафт соли дигар қатъӣ шавад, борон чандон намеборад. Дар анборҳо ғалла ба ғайр аз андаке, ки барои кишт ҳамчу тухмӣ боқи мемонад, дигар ҳамааш тамом мешавад. Баъдан, онҳоро башорат дода гуфт:

ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾

**Ѓумма яъти миъ баъди зāлика ъāмун фӣҳи юғоъу-н-нāсу
ва фӣҳи яъсирун.49.**

49. Боз, баъд аз он соли биёяд, ки дар он бар мардум борон шавад ва дар он сол (ангур ва ғайри он) бифишоранд».

Юсуф (а) гуфт, ки баъди чаҳордаҳсоле, ки мардум қаблан дар изтироб буданд, соли меояд, ки пурфайзу баракат бо боронҳои саривақтӣ, бо ҳосилҳои дилхоҳ аз киштзорҳо, ҳамчунин бо боғҳои пурмева. Мардум мебинанд, ки аз солҳои қатъӣ наҷот ёфтанд, хурсанд мешаванд. Онҳо дар он сол метавонанд меваҳои худро, чун ангур себ ва ғайраро бифишуранду барои нӯшидан нӯшобаҳои болаззат тайёр кунанд.

Бо ҳамин оят қиссаи рӯзҳое, ки Юсуф (а) дар зиндон гузаронд, ба поён расид. Оятҳои баъдӣ достони рӯзҳои баъди зиндонии Юсуф (а)-ро идома медиҳанд.

وَقَالَ الْمَلِكُ أَتُؤْتِنِي بِهِ ^ص فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ أَرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ

فَسَأَلَهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ^ج إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾

Ва қола-л-маликуътунӣ биҳ. Фа ламмā қāаҳу-р-расулу
қоларчиъ илā Раббика фас-алҳу мā бāлу-н-нисвати-л
лāтӣ қаттāъна айдияҳунн. Инна Раббӣ би кайдиҳинна
Ъалӣм.50.

50. Ва подшоҳ гуфт: «Юсуфро пеши ман биёред!». Пас, чун
фиристодаи подшоҳ назди ӯ омад, ӯ гуфт: «Ба сӯйи мавлои худ
бозгард, пас, ӯро савол кун, ки чист (чӣ гуна аст) ҳоли заноне, ки
дастҳои худро буриданд? Ҳаройина, Парвардигори ман ба
ҳилабози онҳо доно аст».

Бо илҳоми Худованд Юсуф (а) медонист, ки ҳақиқат як рӯз ошкор мешавад. Соқӣ назди шоҳ баргашт ва таъбири хоби шоҳро аз суханони Юсуф (а) нақл кард. Ба шоҳ таъбир маъқул шуд. Аз донишмандӣ ва ақлу заковати Юсуф (а) бохабар шуда, хост бо чунин шахси ғайриоддӣ вохӯрад ва худааш шахсан бо ӯ (а) суҳбат кунад. Локин ғурури шоҳӣ нагузошт, ки барои дидани ӯ (а) ба зиндон биравад. Бинобар ин, қосиди худро назди Юсуф (а) фиристонд, то ӯ (а)-ро аз зиндон озод карда назди шоҳ биёранд. Чун қосид ба назди Юсуф (а) расид ва дархости шоҳро ба ӯ (а) расонд, ӯ (а) эҳтироми дину ахлоқи динии худро аз тамоми мақомоти дунё баландтар донист. Инчунин медонист, ки бадгумонии мардум аз пайғамбарони Аллоҳ, дар роҳи даъвати мардум монеъаи бузург аст. Ӯ (а) фикр кард, ки агар он тухмате, ки мояи озору сабаби солиёни дароз ҳабсшавияш гардида буд, аз бех канда нашавад ва имрӯз ба фармони шоҳ ба хомӯшӣ аз зиндон барояд, эҳтимол дорад, ки аксари мардуми бехабар дар боби бегуноҳии ӯ(а) шубҳа кунанд. Эҳтимоли дигар он буд, ки баъди муддате аҳли ҳасад, аз ин ҳодисаи беасос фитнаҳо бофта, зидди ӯ (а) боз истифода кунанд. Бинобар ин, ӯ (а) дар ҳолати ҳаяҷон ба эҳсосот дода нашуд. Ӯ (а) сабрро пеша гирифт ба қосиди шоҳ ҷавоби манфӣ дода гуфт, ки ман аз ин зиндон берун намешавам. Ба шоҳ бигӯ, вақто ки Зулайҳо барои исботи маъзур будан худ занҳоро ба қасри вазири ту даъват кард, чаро занҳои даъватшуда дастҳои худро буриданд? Ин воқеа чаро назди мардум машҳур шуд? Ба шоҳ бигӯ, ки ин достони машҳурро тафтишу таҳқиқ кунад.

Дигар ба шоҳ бигӯ, ки ҳарчанд мардум надонанд, ки нақшаи занон дар ҳақиқи ман чӣ буд ва надонанд, ки барои чӣ ва ба воситаи киҳо маро ба зиндон партофтаанд, аммо Парвардигори ман аз найранг ва нақшаҳои онҳо огоҳ аст.

Хулоса Юсуф (а) нахост ба соддагӣ аз зиндон озод шавад. Юсуф (а) мехост, ки мардум бегуноҳ буданаширо фаҳманд. Ӯ (а) мехост иллати зиндонӣ шуданаш маълум шавад ва зимнан мехост гунаҳкорро маълум созад. Мехост шарафу обрӯи худро пеш аз зиндон озод шудан, барқарор кунад. Ин аст роҳи мардонагӣ ва роҳи озодӣ.

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتَنِّي يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ ۖ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ ۖ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْمَنِّ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ ۖ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصّٰدِقِیْنَ ﴿٥١﴾

Қола ма хатбукунна из роѡаттунна Йусуфа ъан-н-нафсиҳ. Қулна ҳаша лиллаҳи ма ъалимнā ъалайҳи мин сӯъ. Қолатимраату-л-ѡазизи-л-āна ҳасҳаса-л-ҳаққу ана раѡаттуҳу ъан-н-нафсиҳи ва иннаҳу ламина-с содиқин.51.

51. Подшоҳ гуфт: «Чӣ буд ҳоли шумо, вақте ки бо Юсуф аз ҳифзи нафси вай гуфтушунид кардед?». Гуфтанд: «Поки Худойрост, бар Юсуф ҳеҷ гуноҳе надонистаем». Зани Азиз гуфт: «Акнун сухани рост зоҳир шуд. Ман бо вай аз нафси ӯ гуфтушунид кардам, то ӯро билағжонам ва ҳаройина, ӯ аз ростгӯён аст».

Фиристодаи махсуси шоҳ аз назди Юсуф (а) ба ҳузури шоҳ аз зиндон баргашт ва пешниҳоди Юсуф(а)-ро ба шоҳ баён кард. Чун шоҳ хабари қосиди худро шунид, таассуроти бузургии Юсуф(а) дар дилаш бештар ҷой гирифт, фавран шахсеро ба суроғи занҳое ки дар он моҷаро ширкат доштанд, фиристонд, то онҳоро наздаш ҳозир кунанд. Чун занҳо ҳозир шуданд шоҳ вичдони хобидаи онҳоро бедор сохта гуфт, ки шумо ҳоло рост бигӯед, ҳақиқатро ошкор кунед, дар он замоне ки шумо тақозои васли Юсуфро кардед, ҷараёни кор чӣ гуна гузашт? Оё ҳеҷ айбе, ҳеҷ гуноҳе дар Юсуф дидаед? Ҳамаи занҳо бо иттифоқ дар посух ба шоҳ гуфтанд:

«Худованд аз ҳама гуноҳ пок аст. Мо ҳеҷ айб ва гуноҳе дар Юсуф надидаем». Ҳамсари азизи Миср, ки дар онҷо ҳозир буд ва ба сухани шоҳ ва сухани занҳо бо диққат гӯш меод, дид, ки Юсуф(а) дар поён ӯро ном нагирифтааст, бе он ки касе аз ӯ саволе кунад, сукут карда натавонист ва фарёд заду гуфт, ки ал-он ҳақ ошкор шуд, ман дигар пинҳон карда наметавонам, ӯро ман фиреб додам, ман аз вай баровардани коми худро талаб кардам, ӯ дархости моро рад кард. Ӯ аз ҷумлаи шахсони ростгӯ аст.

Хулоса, вақто ки ҳамсари азизи Миср (Зулайҳо) бори дигар бузургвории Юсуф(а)-ро фаҳмид, ба айби худ иқрор шуда байни оммаи мардум бегуноҳии Юсуф(а)-ро эълон кард.

ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنِّي لَمْ اَخْنُهُ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اِلٰهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخٰٔيِنِينَ

Зāлика ли яълама аннӣ лам ахунҳу би-л ғайби ва анналлоҳа лā яҳдӣ кайда-л-хōинин. 52.

52. (Юсуф гуфт:) «Ин аст он чӣ гузашт, то Азиз бидонад, ки ман ӯро дар ғайбати ӯ хиёнат накардам ва ҳаройина, Худо ҷиллаи хиёнаткунандагонро роҳ нанамояд.

Вақто ки сухани занҳо ба тарафдории Юсуф (а) ба ӯ (а) расид, гуфт, ки ин ҳама таҳқиқу тафтиш ва радди таклифи қосиди шоҳ барои он буд, ки покдомани ман маълум шавад ва азизи Миср бидонаду оммаи мардум низ бифаҳманд, ки ман дар хилват бо ҳамсари азизи Миср ҳаргиз хиёнат накардам. Зеро медонам, ки Худованд ҳилаву найранги шахсони хоинро ба ҷое намерасонад ва оқибат ошкор мешавад. Оре! Чуноне ки Худованд нагузошт ҳилаву найранги занони Мисрро дар шаъни Юсуф (а) ба ҷое расад, ҳамчунин найранги хоинон низ дар шаъни озодмардон ба ҷое намерасад. Расад ҳам, таърих онро сабт мекунад ва хоин таҳти нафрини шахсони хирадманд боқӣ мемонад.

Хулоса, ақидаи мо мусалмонҳо, хусусан аҳли суннат ва ҷамоъат он аст, ки тамоми пайғамбарон, чи дар ҳолати хурдсолӣ ва чи дар ҳолати бузургӣ, аз гуноҳ поканд. Ҳамчунин Юсуф (а) низ аз ҳама гуна гуноҳ пок аст. Аммо мутаъассифона, баъзе муфасссирон исроилиётро (қиссаҳои беасоси муаллифони яҳудро) дар тафсирҳои худ ҷой доданд, ки мувофиқи мартабаи олии Юсуф (а) нест. Ҳол он ки дар ҳуди ҳамин сура ба покдомани Юсуф (а) дар даҳ мавзеъ ишора шудааст, аз ҷумла, дар ҷузъи оятҳои 22-23-24-25-26-32-34-35-50-51. Сухани Юсуф (а) дар ояти зер идома дорад.

﴿وَمَا أَكْبَرُ نُفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي ۚ إِنَّ

رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

✽**Ва мӑ убарриу нафсӑ. Инна-н-нафса ла-аммӑрату-м
би-с-сӑи иллӑ мӑ раҳима Раббӑ.
Инна Раббӑ Ғафӯру-р Раҳӯм.53.**

*53.Ва нафси худро ба покӣ сифат намекунам. Ҳаройина, нафс ба
бадиш бисёр фармоянда аст, магар онро, ки Парвардигори ман
раҳм кунад. Ҳаройина, Парвардигори ман омӯрзандаву меҳрубон
аст!».*

Баъди он чи гузашт, Юсуф (а) бо як тавозӯъ ва хоксорӣ гуфт, ки ман ҳаргиз нафси худро назди шумо сафед карданӣ нестам. Чаро ки ман медонам нафси инсонӣ ҳамеша ба кори бадӯ гуноҳ ва шаҳватҳо майл дорад ва ҳамеша соҳиби худро ба сӯи бадӣ фармон медиҳад. Магар шахсе асири нафси худ намешавад ва аз қабзаи нафси аммора дар амон мемонад, ки раҳмати Парвардигори ман шомили ҳоли ӯ шавад, зеро мағфирати Парвардигори ман бузург ва раҳматаш бисёр васеъ аст. Ба ҳар ҳол, дар баробари ин омилҳо агар гунаҳкор бошам, аз Худо умеди афву бахшиш дорам, чаро ки Парвардигорам ғафуру раҳим аст. Дар бораи ғӯяндаи ин суханҳо, ки дар ин ду оят гузашт, оё ҳазрати Юсуф (а) аст ё ҳамсари азизи Миср, байни муфасссирон ихтилофи назар аст. Муфасссироне, ки матни ин ду оятро мансуб ба Юсуф (а) медонанд, далелашон он аст, ки дар он асно ҳамсари азизи Миср ин қадар илму маърифат ва дину даёнате надошт, ки ин гуна суханҳоро гуфта тавонад. Муфасссироне, ки ғӯяндаи ин суханҳоро ҳамсари азизи Миср медонанд, бо овардани мисоле мегӯянд: “Чун Зулайҳо дар варзидани ишқи маҷозӣ пояш лағжид, дар вучудаш эҳсоси гуноҳ ва шармсорӣ пайдо шуд, ишқи маҷозиро раҳо кард, ба ишқи ҳақиқӣ пайваст ва роҳи гуфтани чунин суханҳо барои ӯ кушода шуд”.

Валлоҳу аълам.

Хулоса, аз ҳама тараф покдомании Юсуф (а) маълум шуд, пас аз он...

وَقَالَ الْمَلِكُ أَتُؤْتُونِي بِهِ أَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ

الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾

Ва қола-л-маликуътунӣ биҳӣ астахлисҳу ли нафси.
Фа ламма калламаҳу қола иннака-л-явма ладайнā макинун
амин. 54.

54. Ва подшоҳ гуфт: «Ўро пеши ман биёред, то вайро хос барои хизмати худ муқаррар кунам». Пас, ҳангоме ки малик ба вай суҳан гуфт, малик фармуд: «Ҳаройина, ту имрӯз назди мо соҳибқадр ва амонатдор ҳастӣ!».

Одатан кори подшоҳон он аст, ки чизҳои нафис ва қиматбаҳоро гӯё, ки дигарон дар он саҳме надошта бошанд, махсуси худ мегардонанд. Ҳамчунин Худованд дар ин оят хабаре аз подшоҳҳои Миср дода гуфтааст, ки шоҳи Миср баъди таҳқиқи бисёр маълум кард, ки Юсуф (а) аз чунин овозаҳое, ки байни мардум нисбати ӯ (а) паҳн шудааст, пок аст. Ба маъмуриҳои худ амр карду гуфт, ки Юсуф (а)-ро аз зиндон бароварда, назди ман оваред, то ӯро намояндаи махсус ва аз аҳли машварати худ гардонам ва барои ҳалли мушкилот аз фикри ӯ кӯмак гирам.

Чун Юсуф (а)-ро аз зиндон озод карданду назди шоҳ оварданд, шоҳ бо ӯ (а) аз наздик шинос шуд. Вақто ки бо ӯ (а) дар суҳан шуд, шоистагӣҳои ӯ (а)-ро беҳтар мушоҳида кард ва бо ӯ (а) гуфт, ки эй Юсуф, бе гумон аз имрӯз ту назди мо як шахси бозътимод, соҳиби мақоми баланд ва амини мо ҳисоб мешавӣ. Вақте ки Юсуф (а) ин навигариро аз шоҳ шунид, мисли дигар курситалабон қомат ҳам накард, ришва надод, ҳеҷ ҷизе ваъда накард, балки обрӯи худро нигоҳ дошта ба шоҳ:...

قَالَ أَجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾

Қолаҷални ъалā хазāини-л арзи инни ҳафӯзун ъалим. 55.

55. Гуфт: «Муқаррар кун маро бар ҳазинаҳои ин сарзамин, ҳаройина, ман муҳофизаткунандаи доноам».

Вақте ки шоҳи Миср ба Юсуф (а) гуфт, ки ту бояд ислоҳкунандаи корҳои муҳимми мамлакати мо бошӣ, зеро тибқи таъбири хобе, ки ман дидам, офати шадид кишварамонро таҳдид

карда истодааст, ба фикри ман танҳо шахсе, ки бар ин бӯҳрон ғалаба мекунад, ту ҳастӣ! Юсуф (а) дар ҷавоб пешниҳод кард, ки маро ҳазинадор таъин кун ва нигоҳдориҳои ҳамаи боигариҳоро дар ихтиёри ман қарор деҳ. Зеро ман ба асрори ин кор маълумот дорам ва нигоҳдори хуб ҳам ҳастам.

Меғӯянд, чунин мансабро аз шоҳ талаб кардани Юсуф (а) барои он буд, ки то битавонад дар Миср адолатро пиёда гардонад ва зулму ситамро маҳв созад. Зеро сабаби сар задани ҳама нобасомониҳои ҷомеа зулму ситам дар масъалаҳои иқтисодӣ аст.

Ривоят аст, ки Юсуф (а) дар аввал вазири ғалла, баъди чанд вақт ба ҷои азизи Миср ва баъд, чуноне ки дар тафсири оятҳои 88–100–101-ум хоҳад омад, ба ҷои малики Миср нишаст.

Хулоса, дар ҷавоби Юсуф (а) подшоҳ чӣ гуфтааст, дар Қуръон хабаре наомадааст. Лекин ба ҷавоби шоҳ мувофиқ дар ояти зер Худованд гуфтааст, ки

وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ

بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

Ва казāлика макканā ли Йўсуфа фи-л-арзӣ ятабаввау минҳā ҳайшӯ яшāъ. Нусйбу би раҳматинā ман-н-нашā.

Ва лā нузйъу ачра-л муҳсинин. 56.

56. Ва ҳамчунин Юсуфро дар Замин манзалат додем, аз он ҳар ҷо, ки мехост, қарор мегирифт. Ба ҳар кас, ки хоҳем, раҳмати Худро мерасонем ва музди некӯкоронро зоеъ намекунем.

Зимни ояти мазкур Аллоҳ таъоло гуфтааст, ки ба ҳар ҳол, вақто ки Юсуф (а) ба зулми бародарони худ ва дар зиндон сабр кард, мо сабри ӯро зоеъ нагардонидем. Баъди паси сар гаштани чунин меҳнату машаққатҳо ба ӯ (а), чи дар сарзамини Миср ва чи дар хориҷи Миср, мақом, иззат ва қудрат додем. Дар ҳар қуҷо, ки мехост, макон мегирифт дар он чӣ гунае, ки мехост, тасарруф мекард. Ҳатто фармонравои Миср дар ҳаллу фасли масъалаҳои раҳбарӣ нуқтаи назари Юсуф (а)-ро ба эътибор мегирифт. Дар давоми оят Худованд гуфтааст, ки мо раҳмату неъматӣ хешро, чи моддӣ бошанд ва чи маънавӣ, ба ҳар касе, ки бихоҳему шоиста бидонем, мерасонем. Чуноне ки Юсуф (а) дар балоҳое, ки аз ҷониби Парвардигор бар сараш омад, сабр кард ва дар ҳама ҳол Худовандро ҳозир нозир донист, покдоманро интиҳоб кард,

худо аз фитна нигоҳ дошт, Худованд подоши ўро дар ҳамин дунё зоеъ нагардонид, аҷри охираташро ояти зер баён мекунад.

وَلَا جُرْأَلًا خِرَةً خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

Ва ла аҷру-л-аҳирати хайру-л лил лазӣна аману ва кану яттакун. 57.

57. Ва ҳаройина, ононеро, ки имон оварданд ва парҳезгорӣ мекарданд, музди охират беҳтар аст.

Шахсоне, ки ба Худо имон меоранд, аз Ё метарсанд, корҳои хубро анҷом медиҳанд, дар ибодати Худо собитқадаманд, чуноне ки ояти қаблӣ хабар дод, мукофоти худро дер ё зуд дар ҳамин дунё мегиранд. Аммо подоши чунин шахсон дар охират, нисбат ба подоши дунёӣ чандин маротиба зиёдтар аст. Оре! Бародарон Юсуф (а)-ро, то хор шавад, аз хона, аз оғуши падари меҳрубон дур карданд. Аммо Худованд ба вай иззату иқтидор бахшид. Зеро Юсуф (а) зидди он балоҳое, ки бар сараш омаданд, бо тоъату ибодат муборизаи бе амон мебурд.

وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ

Ва ҷаа ихвату Йӯсуфа фадаҳалу ъалайҳи фа ъарафаҳум ва ҳум лаҳу мункирун. 58.

58. Ва бародарони Юсуф омаданд, пас, бар вай дохил шуданд, пас ӯ онҳоро бишнохт ва онҳо ўро нашинохтанд.

Юсуф (а) вазорати ҷамъоварии ғалларо дар ихтиёр гирифт. Тибқи таъбири хоби шоҳ, ҳафт соли аввал ба кишту кор ва захираи ғалла аҳамияти ҷиддӣ дод. Ин барои паси сар кардани душвории солҳои қаҳатӣ аҳамияти хосса дошт. Ғалларо бо хеле сарфакорӣ истеъмол мекарданд. Нархи фурӯш ва миқдори ғалла ҳоҳ барои мардуми Миср, ҳоҳ барои мардуми бегона, одилона ва боинсофона буд. Ба як нафар барои як сол аз як шутур ғалла зиёд намедоданд. Бо ҳамин тартиб мардум аз қаҳатӣ наҷот ёфтанд. Хазинаи давлат пур шуд. Таъсири қаҳатӣ ҳатто ба Канъон низ расид. Дар атрофи Миср овоза паҳн шуд, ки нархи ғалла дар Миср нисбатан арзон аст.

Бародарони Юсуф (а) барои харидани ғалла хоستانд ба Миср раванд. Яъқуб (а) бародари модарии Юсуф (а) Бинёмин-ро нагузошт ҳамроҳи онҳо равад. Бародарон воридаи Миср шуданд.

Юсуф (а) аз ёди падару бародаронаш ғофил набуд. Чун шунид, ки гурӯҳе аз Канъон дохили Миср шуданд, онҳоро ба назди худ даъват кард ва бародарони худро шинохт, лекин бародарон Юсуф (а)-ро нашинохтанд. Юсуф (а) аз онҳо мисли шахси ношинос пурсид: «Сабаби ба шаҳри мо омадани шумо дар чист?». Гуфтанд: «Барои харидани гандум ба инҷо омадем». Юсуф (а) гуфт: «Шояд шумо ҷосус бошед?» Гуфтанд: «Худо паноҳ диҳад аз ҷосусӣ» Гуфт: «Шумо аз кучоед?» Гуфтанд: «Аз шаҳри Канъон, падари мо Яъқуб набии Худост». Гуфт: «Оё ғайри шумо дигар фарзанде дорад?» Гуфтанд: «Мо дувоздаҳ нафар будем ва маҳбубтарини мо назди падарамон ба саҳро рафта ҳалок шуд. Бародари модарии ӯ боқӣ монд. Падарамон нагузошт, ки ӯ бо мо биояд. Оромиши дили худро аз ӯ меҷӯяд». Баъди чунин гуфтушунид фармуд, то онҳоро ба меҳмонсарой баранд ва иззату икром кунанд. Бо ҳамин бародарони Юсуф (а) чанд рӯз дар меҳмонсарои шоҳ бо иззату эҳтиром боқӣ монданд.

وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ أَتُنُونِي بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ أَ لَا تَرَوْنَ

أَنِّي أُوْفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾

Ва ламма ҷаҳҳазаҳум би ҷаҳҳазиҳим қолаътунӣ би ахи-л лакумм мин абӣкум. Алā таравна аннӣ уфи-л-кайла ва ана хайру-л мунзилӣн. 59.

59. Ва чун барои онҳо сомонашонро муҳайё кард, гуфт: «Назди ман бародари худро, ки аз падари шумост, биёред. Оё намебинед, ки ман паймонаро тамои медиҳам ва ман (аз) беҳтарин меҳмоннавозандагонам?»

فَإِنْ لَّمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَّكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾

Фа ил лам таътунӣ биҳӣ фа лā кайла лакум ъиндӣ ва лā тақрабун. 60.

60. Пас, агар ўро пеши ман наовардед, пас, ҳаргиз барои шумо назди ман паймона набоишад ва ҳаргиз ба ман наздик нашавед».

Азизи Миср, яъне Юсуф (а) бо меҳрубонӣ фармуд, ки борҳои онҳоро омода созанд ва барои тўшаи роҳ ҳарчи аз озуқа хоистанд,

ба онҳо диҳанд. Бародарон сухан аз сабаби наомадани Бинёмин кушода гуфтанд: “Чӣ мешавад, ки ҳиссаи ўро аз ғалла барои мо бидиҳанд?” Дар ин ҳангом Юсуф (а) фурсатро ғанимат доништа, ба онҳо гуфт, ки ба шахсони ғоиб ғалла додан муҳолифи қоидаи моаст. Агар бори дигар барои таҳияи озуқаворӣ биёед, албатта, бародари падари худро (яъне Биноёминро) назди ман биёред, то донам, ки суханҳои шумо ростанд, ё на! Дидед, ки одатан ман паймона ва ҳаққи касро пурра медиҳам. Чуноне ки дар ин рӯзҳо дидед, беҳтарин мизбону меҳмоннавозам. Ҳар касе назди ман ояд, чун шумо иззату ҳурмат мебинад. Сипас онҳоро таъкид карда гуфт, ки агар бародаратонро назди ман наоред, дигар ҳаргиз барои шумо ягон чиз намефурӯшам. Инчунин бори дигар шуморо на мепазирам. Дигар ба ман наздик нашавед! Онҳо...

قَالُوا سُرُوْدُ عَنْهُ اَبَاهُ وَاِنَّا لَفَعِلُوْنَ ﴿٦١﴾

Қолу са нуровиду ӯанҳу абӯху ва иннā ла фāъилун. 61.

61. Гуфтанд: «Бо падараш гуфтушунид мекунем ва албатта, мо ин амалро анҷом хоҳем дод».

Бародарони Юсуф (а) гуфтанд, ки агарчи ҷудо кардани Бинёмин аз назди падар саҳт душвор аст, лекин дар ин масъала мо ба падар бо қиддияту бо тадбир гуфтугӯ хоҳем кард ва кӯшиш мекунем, то дили ўро ба даст орем. Шояд барои овардани ў розӣ шавад ва хоҳиши ту мумкин иҷро гардад. Ин амалро барои хотири ту иҷро хоҳем кард ва умед ҳаст ба мақсади худ мерасем.

وَقَالَ لِفَتْيَانِهِ اَجْعَلُوا بِضَعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُوْنَهَا اِذَا اُنْقَلَبُوْا

اِلَى اٰهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٦٢﴾

Ва қола ли фитйāниҳиҷъалу биżоъатаҳум фи рихāлиҳим лаъаллаҳум яърифӯнаҳā изāн қалабӯ илā аҳлиҳим лаъаллаҳум ярҷиъун. 62.

62. Ва Юсуф гуломони худро гуфт: «Сармояи онҳоро дар борҳои онҳо биниҳед, бошед, ки онро бишиносанд, чун ба сӯйи аҳлашон бозраванд, шояд баргарданд».

Сипас Юсуф (а) ба хидматгорони худ гуфт, ки сармояеро (маблағеро), ки дар ивази ғалла аз онҳо гирифтед, пинҳонӣ дар

қабати бори онҳо ниҳон кунед. Онҳо ҳар гоҳ ба ватани худ баргарданд ва борҳои худро кушоянд, мебинанд, ки сармояе, ки бо худ барои хариди ғалла ба Миср бурда буданд, ба онҳо бозгардонида шудааст. Чун сармояи худро бинанд, дар онҳо шавқу рағбати зиёди баргаштан ба Миср пайдо мешавад. Бозгардонидани сармояи бародарон чанд иллат дошт:

1) Саховатмандии Юсуф (а) нагузошт дар ивази ғалла аз бародарони худ маблағ ситонад.

2) Бародарон борҳои худро мекушоянд ва мебинанд, ки сармоя ҳамроҳи онҳост, фикр мекунанд, ки шояд сармоя иштибоҳан бозгаштааст. Ин ҳам сабаб мешавад, ки барои баргардонидани амонат ба Миср баргарданд.

3) Агар ба ивази ғаллаҳояшон сармояҳои онҳо ситонида шавад, мумкин аст, ки онҳо дигар сармояе наёбанд ва барои харидани хӯрокворӣ ба Миср бознагарданд.

فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَتَّابَانَا مِّنْهُ مَنَا الْكَيْلُ فَأَرْسَلْنَا مَعَنَا

أَخَانَا نَكْتَلُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٦٣﴾

**Фа ламма рачаъӯ илā абихим қолу йā абāнā муниъа
минна-л-кайлу фа арсил маъанā ахонā нактал ва иннā
лаху ла ҳāфизун. 63.**

63. Пас, чун ба сӯйи падари хеш бозгаштанд, гуфтанд: «Эй падар! Аз мо паймонаро манъ карда шуд, бародари моро бо мо бифирист, то паймона гирем ва ҳаройина, мо ўро нигоҳбонем».

Ҳангоми қаҳтӣ масъалаи таъмини хӯрок як муаммо ва як масъалаи асосие буд, ки диққати тамоми мардуми Канъон ба ҳалли он нигаронида шуда буд. Барои фарзандони Яъқуб (а) аз роҳи дур овардани ғалла муяссар шуд, локин таҳдиди қаҳтӣ онҳоро ором намегузошт. Аз ин сабаб бародарон ба дигар корҳо аҳамият надоданду дар тараддуди ба Миср баргаштан шуда назди падар омада гуфтанд, ки падар, мо ба азизи Миср гуфтем, ки мо 11 бародарем, яке аз мо дар назди падар монд ва натавонист ҳамроҳи мо биёяд, ҳиссаи ўро ба мо бидеҳ. Ў сухани моро рад кард. Ҳоло бародарамон (Бинёмин)-ро бо мо фирист, ў низ ҳиссаи худро ҳамроҳи мо биёрад! Ту мутмаин бош, мо ўро нигоҳбонӣ

хоҳем кард. Агар ўро ҳамроҳи мо нафиристӣ, азизи Миср дастур додааст, ки дигар ба мо ғалла надиханд. Яъқуб (а) ба онҳо:

قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ ۖ فَاللَّهُ

خَيْرٌ حَافِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

**Қола ҳал āманукум ъалайҳи иллā камā ами^нтукум ъалā
ах^иҳи ми^н қабл. Фаллоҳу хайрун Ҳāфиẓō. Ва Ҳува
Арҳаму-р-Роҳим^ин. 64.**

**64. (Яъқуб) гуфт: «Шуморо бар вай амин нагирам, магар чуноне
ки пеш аз ин бар бародари вай шуморо амин гирифта будам! Пас,
Худо беҳтарин нигоҳдоранда аст. Ва Ё меҳрубонтарини
меҳрубонҳост».**

Чун фарзандони Яъқуб (а) ваъда доданд, ки агар Бинёминро ҳамроҳи онҳо фиристад, ўро, албатта, муҳофизат мекунанд, дар посух Яъқуб (а) ба онҳо гуфт, ки дар ёд доред, вақто ки Юсуф (а)-ро бо худ мебурдед, гуфта будед, ки мо ўро муҳофизат мекунем, намегузорем ба ў газанде расад, мо ин мекунему он мекунем...! Дар хотир доред бо ў чӣ кор кардед? Ҳоло ваъдаи шумо чӣ эътибор дорад, чӣ гуна ба шумо бовар кунам? На! Ман аз ин суханҳои шумо нороҳату нигаронам! То ҳол ҳодисаи бо Юсуф (а) рух додаро ман фаромӯш накардаам. Ман шуморо амин намебинам. Метарсам, ки Бинёминро бо худ баред, мабодо ҳодисаи мусибатборе боз ба сарам такрор шавад. Шумо то ҳол сухани рост нагуфтед, чӣ гуна аз ман интизорӣ доред, ки бори дигар ба пешниҳоди шумо бовар кунаму фарзанди дигарамро ба шумо супорам? Акнун ҳоло рафтани ў ҳамроҳи шумо бисёр зарур шудааст ва меғӯед, ки агар наравад, ба мо дигар ғалла намедиханд. Пас, аз ин таҳдид наметавон чашм пӯшид. Бигузор Бинаёмин ҳамроҳатон равад ҳифозати ўро ба шумо, не балки ба Худое месупорам, ки Вай меҳрубонтарини меҳрубонон аст. Итминон дорам, ки ў фарзандамро дар паноҳи Худ нигоҳ медорад, аз ҳиҷрони Юсуф (а)-у аз ин мусибат наҷотам медиҳад. Лекин боз меғӯям, ки ба шумо бовариам нест.

Чун бародарони Юсуф(а) иҷозаи бурдани Бинёминро бо худ гирифтанд, дар ҳол рафта ҷуволҳои ғалларо кушоданд:

وَلَمَّا فَتَحُوا مَتْعَهُمْ وَجَدُوا بِضِئْتَهُمْ زُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا
 نَبْغِي هَذِهِ بِضِئْتَنَا زُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَتَزِدُّادُ
 كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ

**Ва ламмā фатаҳу матāъаҳум ваҷаду биҙоъатаҳум
 руддат илайҳим. Қолу йā абанā mā набғи ҳāзиҳи
 биҙоъатунā руддат илайнā. Ва намīру аҳланā ва
 наҳфазу ахонā ва наздāду кайла баъīр.
 3āлика кайлу-й ясīр. 65.**

**65. Чун рахти худро бикишоданд, сармояи хешро ёфтанд, ки ба
 онҳо баргардониди шудааст, гуфтанд: «Эй падари мо, беш аз ин
 дигар чӣ меҳоҳем? Ин сармояи мо аст, ки ба сӯйи мо
 баргардониди шудааст. Ва боз равам барои касони худ ғалла
 оварем ва бародари худро ниғаҳбонӣ кунем ва паймонаи як шутур
 зиёд орем. Додани ин паймона (назди шоҳ) осон ва он чӣ овардем,
 паймонаи андак аст!».**

Ҳангоме ки бародарон бору банди худро кушоданд, диданд,
 ки сармояе, ки барои харидани ғалла ба Миср бурда буданд, ба
 онҳо баргардониди шудааст. Дар ҳол назди падарашон рафта, бо
 камоли тааҷҷуб гуфтанд, ки падар, аз ин дигар боз чӣ меҳоҳем?
 Бубинед, тамоми сармоямон ба мо баргардониди шудааст. Ў
 азизи Миср як шахси раъиятпарвар аст. Ў ба мо бисёр шафқат
 карду моро гирифт дошт, моро ҳурмат кард, дигар кадом сифати
 ўро бигўем, ў сазовори ситоиш аст. Эй падар! Дигар ҷои фикру
 ҳаёл нест, ба мо иҷоза бидеҳ. Бинёмин ҳамроҳи мо равад ва барои
 хонаводаи худ маводи ғизоӣ биёрем. Мо бародари худро
 муҳофизат мекунем. Агар як бори шутур ба хоҷаи ў барои мо
 изофа шавад ҳам, ин ёрии калон аст. Аммо аз тарафи шоҳи
 саховатманд ба мо додани як шутур бор ҳеҷ гаронӣ надорад,
 балки осон аст. Ба фикри мо онро медиҳад, зеро сиёсати ў ин аст,
 ки барои ҳар шахс, агарчӣ аз Канъон бошад ҳам, аз як шутур зиёд
 намефурӯшад. Яъқуб (а) баъди шунидани ин суханҳо нарм шуд, ба
 онҳо нигоҳ карда...

قَالَ لَنْ أَرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ اللَّهِ لَتَأْتُنِنِي بِهِ إِلَّا أَن

تُخَاطَبُوا بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾

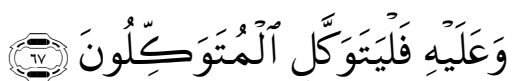
**Қола лан урсилаҳу маъакум ҳаттā туътунни мавсиқа-м
миналлоҳи ла таътуннани биҳӣ иллā ай юҳāта бикум. Фа
ламма āтавҳу мавсиқаҳум қолаллоҳу ъалā ма нақулу
вакил. 66.**

**66. Гуфт: «Ҳаргиз ўро бо шумо нафиристам, то он ки маро аҳде
аз Худо диҳед, ки албатта, ўро ба ман бозмеоред, магар он ки
гирифторм карда шавед». Пас, чун аҳди хешро ба ӯ доданд, гуфт:
«Бар он чӣ мегӯйем, Аллоҳ ниғаҳбон аст».**

Яъқуб (а) қаблан хиёнати фарзандони худро дида буд. Ин сафар хост кори худро пухтатар кунад. Роҳи чораро дар ин дид, ки барои ҳамроҳи онҳо фиристодани Бинёмин бо онҳо аҳду шарти мустаҳкаме бандад, ба онҳо гуфт, ки ман ҳаргиз намехоҳам Бинёминро ҳамроҳи шумо фириستم. Магар дар сурате ўро бо шумо мефиристам, ки шумо паймоне ба номи Худо ба ман диҳед, то он мояи эътимоду итминони ман бошад, ки Бинёминро ба ман бозмегардонед. Магар бо тақдири илоҳӣ гирифтори ҳолате гардед, ки ба ҳеҷ тариқ аз он халос шуда натавонед. Дар он сурат шумо соҳиби узр мегардед ва ман чизе гуфта наметавонам. Аммо то ҷое, ки метавонед ва ҷон дар бадан доред, дар ҳимоя ва ҳифзи Бинёмин кӯтоҳӣ накунед! Баъди бо таъкид аҳд гирифтани Яъқуб (а) ба онҳо гуфт, ки агар оқибати некро Худо нахоҳад, ин ҳама аҳду тадбири мо бекор аст. Лекин то ҷое, ки имкон доштем, аҳд кардем, паймон бастем. Боқӣ ҳамаро ба Аллоҳ месупорем. Касе хиёнату аҳдшиканӣ кунад, Худованд ҷазои ўро хоҳад дод. Бо ҳамин тариқ, барои сиҳҳат ва саломат боз гардонидани Бинёмин, Яъқуб (а) аз фарзандони худ аҳду паймон гирифт ва ўро ҳамроҳи бародаронаш фиристодани шуд...

وَقَالَ يَبْنَى لَا تَدْخُلُوا مِن بَابٍ وَاحِدٍ وَأَدْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ

وَمَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ مِّنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

**Ва қола йā банийя лā тадхулū миm бāби-в вāҳиди-в
вадхулū мин абвāби-м мутафарриқаҳ. Ва мā угни ъанкум-
м миналлоҳи мин шайъ. Ини-л-ҳукму иллā лиллāҳ.
Ъалайҳи таваккалту ва ъалайҳи фал ятаваккали-л
мутаваккилуn. 67.**

**67. Ва гуфт: «Эй писарони ман, аз як дарвоза ворид машавед ва аз
дарвозаҳои пароканда дароед! Ва аз қазои Худо чизро аз сари
шумо дафъ намекунам ва нест фармонравой, магар Худойро, бар
Вай таваккул кардам ва бояд таваккулкунандагон бар Вай
таваккул кунанд!».**

Чун бори нахуст бародарони Юсуф (а) воридаи Миср шуданд, ки чандон фарқе аз дигарон надоштанд ва ҳеҷ кас тавачҷуҳи хоссае ба онҳо надошт. Онҳо дар қаду қомат, ҳусну зебӣ агарчӣ ба Юсуф (а) баробар набуданд, аммо бо ӯ хеле монандӣ доштанд. Вақте ки Юсуф (а) ба онҳо лутф карду мавриди иззату иқром қарорашон дод, мардуми Миср фаҳмиданд, ки шоҳ даъваташон кардааст. Агар бори дигар оянд, мардум мепиндоранд, ин шахсони муътабар бо даъвати шоҳ меоянд. Дар он замон шаҳри Миср бо деворҳои баланд ихота шуда дорои чанд дарвоза буд. Яъқуб (а) нигарони он буд, ки ин ҷамъияти ёздаҳ нафара, аз як кишвари дигар омада бо як шукӯҳу шаҳомат воридаи Миср мешаванд, мабодо чашми касе ба онҳо расад. Инчунин мумкин аст, ки ҳосидон (ҳасадхӯрон) тухмат зада, ба дарбор хабар диҳанд, ки як гурӯҳи бегонаи харобкор воридаи Миср шудаанд ва ғайра...

Хулоса, вақто ки бародарон бо ризогии падар ҳамроҳи бародари хурдсоли худ (Бинёмин) озими сафар шуданд, падарашон ба онҳо насиҳат карда гуфт, ки эй фарзандони ман! Агарчи бо чунин дастур ҳодисаеро, ки аз тарафи Аллоҳ болои шумо омаданахт ҳатмӣ бошад, дур карда наметавонам, лекин насиҳати ман барои шумо ин аст, ки чун назди дарвозаҳои Миср расидед, дастаҷамъӣ аз як дарвоза воридаи шаҳр нашавед! Балки пароканда шуда аз чанд дарвоза дароед! Ғайри ҳукми Ӯ таъоло чизе ба сомон намерасад, ман наметавонам бо чунин насиҳатҳо манфиъате ё зиёне ба шумо расонам, зеро тасарруфи ҳама ашё дар ихтиёри Ӯст. Ман ба Ӯ таваккул кардам, ҳама таваккулкунандагон ба Ӯ таъоло бояд таваккул кунанду аз Ӯ мадад ҷӯянд ва кори худро ба Ӯ вогузоранд.

Бо вуҷуде ки Яъқуб (а) ҳамаи инро медонист, барои чӣ ба фарзандони худ васият кард, ки аз як дарвоза не, балки ба гурӯҳҳо ҷудо шуда, аз дарвозаҳои гуногун дароянд?

Ояти зер ба ин савол посух аст:

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ

لَمَّا عَلِمَنَّهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

Ва ламма дахалу мин ҳайшу амараҳум абӯҳум-м ма кона юғни ғанҳум-м миналлоҳи мин шай-ин илла ҳаҷатаи фи нафси Яъқуба қазоҳа. Ва иннаҳу ла зу ғилми-л ли ма ғалламнаҳу ва лакинна аксара-н-наси ла яғламун. 68.

68. Ва чун онҳо аз он роҳе, ки падарашон фармуда буд, дохил шуданд, чизеро аз қазои илоҳӣ аз сари онҳо дафъ карда наметавонист, магар (аз рӯйи шафқат) андешаи хатареро дошт, ки дар замири Яъқуб буд. Ва ба дурустӣ ки он чизеро, ки ба ӯ омӯхта будем, соҳиби дониши бузург буд, валекин беистари мардум намедонанд.

Бародарон масофаи байни Канъон ва Мисрро паймуда дохили сарзамини Миср шуданд. Ҳангоми дохил шудан тибқи насиҳати падар аз дарвозаҳои Шарқу Ғарб, Шимолу Ҷануб дохили Миср шуданд. Ин амали онҳо маънои онро надошт, ки ба ин роҳ ягон ҳодисаи бо хости Худо бар сарашон ояндаро дур карда тавонанд. Балки фоидаи ин амал дар он буд, ки дар дили Яъқуб (а) ҳоҷате буд, ки ба ин тариқ дилаш таскин меёфт. Яъқуб (а) аз ҳама фарзандон дур гашта шабу рӯз дар фикри шафқат бар онҳо ва Юсуф (а) ва хостори саломати онҳо буд, аз ҳасади ҳосидон метарсид. Ҳамин қадар хоҳиш дошт, ки фарзандҳояш бо маслиҳати ӯ кор кунанд ва ҳоҷати ӯро бароранд. Худованд дар ҷумлаи охир мадҳи Яъқуб (а)-ро чунин баён кардааст, ки ӯ аз баракати таълиме, ки Мо ба ӯ додаем, дониши фаровоне дорад, дар ҳоле ки аксари мардум намедонанд, ки анбиёи Аллоҳ ин гуна ҳақиқатҳоро медонанд.

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰ إِلَىٰ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا

تَبَتَّيسَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾

**Ва ламмā дахалū ъалā Йўсуфа āвā илайҳи ахōҳ. Қола
иннī ана ахўка фа лā табтаис би мā кāнў яъмалўн.69.**

**69. Ва чун бар (назди) Юсуф дохил шуданд, бародари айнии худро
ба назди худ ҷой дод, гуфт: «Ҳаройина, манам бародари ту, нас,
ба сабаби он чӣ мекарданд, андӯҳгин мабоиш!**

Оре! Агарчи чархи тақдир ба қафо барнамегардад, локин ҳар
киро донишаст, метавонад ба тақдир имон оварад ва воситаи
эҳтиёти худро низ муҳайё созад. Донишмандон чун Яъқуб(а)
тақдиру тадбирро якҷоя ба эътибор мегиранд ва ҳар кадомро
мақоме қоилад. Медонанд, ки пешгирии воқеъа бо сабабҳо айна
тақдир аст. Аммо мардуми бедониш танҳо ба сабабҳо таъ
мекунанду аз тақдир ғофил мемонанд. Ё тасаввур мекунанд, ки
таъ ба тақдир сарфи назар кардан аз сабабҳост.

Хулоса, чуноне ки Яъқуб(а) ба фарзандони худ васият карда
буд, онҳо ҳамон гуна ба Миср дохил шуданд. Ягон кори бад рух
надод ва ҳеҷ чиз монеъи онҳо нашуд. Юсуф (а) ҳамаи онҳоро ба
меҳмонсарой тақлиф карду иззату эҳтиром кард. Бо ривояте Юсуф
(а) гуфт: «Ҳар кас сари сурфа бо бародари модариаш рӯ ба рӯ
нишинад» Ҳама нишастанд, Бинёмин танҳо монд, маҳзунона гуфт:
«Агар бародарам Юсуф (а) зинда мебуд, маро бо худ сари як
суфра мешинонд.» Юсуф (а) ўро дуртар аз назди бародарон,
назди худ хонд ва ба онҳо маълум накарда худро ба ў шинос
намуд: «Ман бародари ту Юсуфам. Ҳоло ту аз он чӣ бародарон
дар гузашта ба мо карданд, андӯҳгин мабош, ин сирро пинҳон дор!
Агар иҷоза диҳӣ, чорае меандешам, то ин ки ту назди мо бимонӣ.»

Дар ривояти дигаре омадааст, ки чун сари суфранишинӣ
гузашту, вақти хоб шуд, Юсуф(а) фармуд ба ҳар ду нафар як
утоқи хоб муҳайё кунанд, чун ҳама ҷо ба ҷо шуданд, Бинёмин танҳо
монд, Юсуф (а) гуфт: «Ўро назди ман фиристед.» Вақте ки
Бинёмин омад, Юсуф (а) ўро назди худ ҷой дод ва дид, ки Бинёмин
нороҳат аст, ва бо ёди бародараш Юсуф (а) оҳ мекашад, паймонаи
сабри Юсуф (а) лабрез шуд, худро маълум карда гуфт: «Ман
ҳамон бародарат Юсуфам, ғам маҳўр ва андӯҳгин машав, аз

корхое, ки бародарон мекарданд нигарон мабош. Вақте меояд, ки тамоми ин ранҷҳо бардошта мешаванд».

Хулоса, вақти бозгашт ба Ватан ҳам расид. Ояти зер ин дostonро идома медиҳад.

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ

أَتَيْتَهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَّرِقُونَ

Фа ламма ҷаҳҳазаҳум би ҷаҳҳазиҳим ҷаъала-с сиқоята фи раҳли ахихи сўмма аззана муаззинун аятуҳа-л-ъиру иннакум ла сариқун. 70.

70. Пас, вақте ки сомонашонро барои онҳо муҳайё кард, ҷомро дар бордони бародари худ ниҳод. Баъд аз он овоз дод овозкунанда: «Эй корвониён, ҳаройина, шумо дузед».

Чун ғалла бор шуда ва ҷиҳозонидани корвон ба сомон расид, бо фармони Юсуф (а) ҷоми қиматбаҳоеро дар бордони Бинёмин махфиёна гузоштанд. Корвон роҳи Канъонро пеш гирифт, чанде роҳ рафт, муҳофизон дар ҷустуҷӯи ҷом шуданд. Онҳо фақат корвони Бинёмину бародаронашро мавриди гумон қарор доданд. Яке аз посдорон ба тарафи корвони онҳо шитофт, ба назди онҳо расиду фарёд зад: «Истед! Истед!». Чун онҳо корвонро аз роҳ рафтан боз доштанд, ба онҳо гуфт: «Эй корвониён, шумо дузед!» Бародарони Юсуф (а), ки ин қадар иззату эҳтиром дида буданд, асло дар хаёлашон ҳам намеомад, ки баъди ин ҳама шарафмандӣ муттаҳам ба дуздӣ мешаванд. Аз ин сабаб рӯй ба онҳо карда...

قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ

Қолу ва ақбалу ъалайҳим-м ма зā тафқидун. 71.

71. (Корвониён) ба онҳо рӯй оварда гуфтанд: «Шумо чӣ чизро гум кардаед».

Онҳо яқин медонистанд, ки дуздӣ накардаанд, пас, бо боварии комил рӯй ба онҳо оварда гуфтанд, ки он чизи гумшуда чист? Агар чизе аз шумо гум шуда бошад, ошкоро бигӯед, баъд мо иҷозат медиҳем, то борҳои моро ҷустуҷӯ кунед! Онҳо...

قَالُوا نَفَقْدُ صَوَاعَ الْمَلِكِ وَلَمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ

زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾

**Қолу нафқиду сувāъа-л-малики ва лимаъ қāа биҳи ҳимлу
баъири-в ва ана биҳи заъим. 72.**

72. Гуфтанд: «Паймонаи подшоҳро намейбем ва ҳар касе онро
биёвард, (ӯро) як бори шутур (мукофот) бошад ва ман ба ин
ваъда зоминам».

Нигоҳбонон гуфтанд, ки ҷоми обнӯшии шоҳ гум шудааст, ба гумони мо онро шумо пинҳон кардаед. Касе бе ягон ҳила онро ҳозир кунад, як бори шутур ғалла ба ӯ мукофот дода мешавад. Сипас барои таъкид гӯяндаи ин сухан гуфт, ки ба додани чунин ҷоиза шахсан ман зоминам. Бародарон аз шунидани ин хабари ногаҳонӣ, ҳайрон шуда рӯй ба онҳо оварда:

قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا

سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾

**Қолу таллоҳи лақад ъалимтум-м mā чиънā ли нуфсида
фи-л-арзи ва mā куннā сāриқин. 73.**

73. Гуфтанд: «Ба Худо савганд, ҳаройина, донистаед, ки мо
наомадаем, то дар Замин фасод кунем ва ҳаргиз дузд набудаем».

Бародарон гуфтанд, ки чанд рӯз аст, ки мо меҳмони шумоем, рафтор ва кирдори моро на фақат шумо, балки мардуми Миср ҳам донистанд. Ҳатто даҳони уштурҳоямонро бастем, то ки зироати касеро зиён нарасонанд. Мо пайғамбарзодаем. Ягон кас шоҳидӣ дода метавонад, ки мо дар ватани шумо кори баде карда бошем? Ин гуна корҳо барои мо айб аст. Ба Худо савганд! Мо дузд нестем. Шумо андеша кунед! Мо наомадаем, ки дар сарзамини шумо даст ба фасодкорӣ занем.

قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾

Қолу фа ма ҷазъухӯ ин кунтум кәзибун. 74.

74. Гуфтанд: «Пас, агар дурӯғгӯён бошед, ҷазои ин амал чист?».

Нигоҳбонон ба онҳо гуфтанд, ки ин далелҳои шумо боварибахш нестанд. Агар шумо дурӯғ гуфта бошед ва мо ҷомро дар бордони яке аз шумо ёбем, худатон ғӯед, ҷазои он шахс чист?

قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ ۚ كَذَلِكَ نَجْزِي

الظَّالِمِينَ.

Қолу ҷазъухӯ ма-в вуқида фи раҳлиҳи фа ҳува ҷазъух.
Казъалика начзи-з-залимин. 75.

75. Гуфтанд: «Ҷазои феъли касе ки дар бори ӯ ҷом ёфта шавад, пас, ҷазои ӯ гирифтани ҳамон шахс бошад. Мо ситамгаронро ҳамчунин ҷазо медиҳем».

Бародарон бовариин пурра доштанд, ки ҳеҷ кадоми онҳо дузд нестанд ва имкон надорад, ки моли дуздидашуда аз бордони онҳо пайдо шавад. Бинобар ин, бо итминони комил ва бе ҳеҷ андеша гуфтанд, ки мувофиқи қонуне, ки мо риоя мекунем, агар чизи дуздидашуда аз бордони касе пайдо шавад, дузд бояд як сол ғуломи соҳиби мол гардад. Мо ситамгаронро чунин ҷазо медиҳем. Ояти зер ин қиссаро идома медиҳад:

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخَرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ

كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ

يَشَاءَ اللَّهُ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ ۚ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ

Фа бадаа би авъиятиҳим қабла виъаи ахӯҳи сӯммастахраҷаҳā
ми-в виъаи ахӯҳ. Казъалика киднā ли Йӯсуф. Мā кāна ли яъхуза
ахӯху фи дини-л малики иллā ай яшāаллоҳ. Нарфаъу
дараҷāти-м ман-н-нашāъ. Ва фавқа кулли зū ълмин
Ъалим.76.

76. Пас, ба кофтани бордонҳои онҳо пеш аз бордони бародари худ
шурӯъ кард, баъд аз он аз бордони бародари худ паймонаро

баровард. Ҳамчунин тадбир кардем барои Юсуф. Набуд, ки асир гирад бародари худро дар дини (қонуни) подшоҳи он замона, лекин бо хости Худо ўро асир гирифт, ҳар касеро, ки хоҳем, дар дараҷаҳо баланд мегардонем. Ва болои ҳар соҳибилм доное ҳаст.

Аз раванди оят маълум мешавад, ки пас аз чунин гуфтугӯҳо маъмурон онҳоро назди азизи Миср (Юсуф (а)) бурданд ва бо тафсил дostonро ба ӯ (а) арз карданд. Юсуф(а) фармуд, то борҳои онҳоро тафтиш кунанд. Дар аввал ковиши бордонҳои бародарон шуруъ шуд, аз онҳо ҷоми шоҳ пайдо нашуд. Чун бордони Бинёминро кофтуков карданд, ҷоми шоҳро аз он пайдо карданд. Вақте ки бародарон ин ҳодисаро диданд, гӯё кӯҳи ғаме болои онҳо фуру омада бошад, аз ҳаё сархам шуда ҳайрону гирён рӯ ба сӯи Бинёмин намуданду бо маломат гуфанд: «Охир, ту моро беобрӯ, шармандаву рӯсиёҳ кардӣ! Ин чи кори ғалате буд, ки ту анҷом додӣ? Ту чӣ хел ин паймонро дар бордони худ пинҳон кардӣ, ки мо бе хабар мондаем?» Дар давоми оят Худованд гуфтааст, ки мо ҳамин хел барои Юсуф (а), то ин ки бародарашро назди худ нигоҳ дошта тавонаду аммо дигар бародарон натавонанд, ки аксуламал нишон диҳанд, тарҳрезии тадбири хуберо таълим додем. Вагарна тибқи қонуне, ки дар Миср ҷорӣ буд, бояд Бинёминро чанд зарбае мезаданд ва ўро зиндон мекарданд. Дар чунин сурат бародарон боз бисёртар меранҷиданд ва Юсуф (а) Бинёминро назди худ нигоҳ дошта наметавонист. Худованд Зотест, ки дараҷа ва мартабаи касеро бихоҳад, боло мебардорад ва ӯ аз тамоми имтиҳоноти илоҳӣ бо сарбаландӣ мегузарад ва дар тадбири қорҳои худ ҳакиму олим мегардад. Зеро болои ҳар олиме, ки ҳаст, донотаре вучуд дорад.

Хулоса, Худованд бо илми азалии худ ин гуна нақша ва ин гуна тадбирро, ки онро арабҳо таврия мегӯянд, ба Юсуф (а) илҳом бахшид. Таврия агар барои кори хайр бошад, ҷоизу кори хуб аст, агар барои кори бад бошад, он таврия набуда, балки фиреб аст. Бо ҳамин Юсуф (а) дар ҷавоби шунидани баъзе суҳанҳои баъди бародарон, чуноне ки ояти зер ишора дорад, то ин ки сир фош нашавад, лаб накушода сукутро ихтиёр мекард:

﴿قَالُوا إِن يَسْرِقَ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي

نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا

❁ Қолӯ ий ясриқ фақад сарақа ахул лаҳу мин қабл. Фа асаррахā Йусуфу фи нафсиҳи ва лам юбдиҳā лаҳум. Қола антум шарру-м макāна-в валлоҳу аъламу би мā таџифун.77.

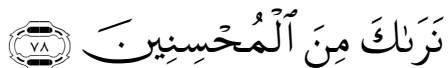
77. Гуфтанд: «Агар ин шахс дуздӣ кунад, ба дурустӣ ки пеш аз ин бародари ӯ дуздӣ карда буд». Пас, Юсуф он суханро дар нафси худ пинҳон дошт ва онро барои онҳо ошкор накард, дар дили худ гуфт: «Шумо дар манзалат бадтар ҳастед ва Аллоҳ донотар аст ба он чӣ баён мекунед!».

Баъди дидани ин ҳодиса бародарон бовар карданд, ки дар ҳақиқат бародарашон (Бинёмин) ба кори шуме даст зада обрӯеро, ки собиқан назди азизи Миср пайдо карда буданд дар замин задааст. Аз ин сабаб барои исботи пок ва бегуноҳиашон байни худ ва Бинёмин фарқ гузошта гуфтанд, ки ӯ ва Юсуф аз як модару мо аз модари дигар ҳастем, ҳисоби онҳо аз мо ҷудост. Агар Бенёмин дуздӣ карда бошад, ҳеҷ ҷои тааҷҷуб нест, зеро бародараш Юсуф низ қаблан ин гуна амалро анҷом дода буд. Юсуф (а) аз шунидани сухани онҳо саҳт нороҳат шуд. Лекин ранҷеро, ки аз тухмати онҳо пайдо кард, дар дил гирифтӯ ошкор накард ва бо посухи онҳо напардохт. Дар дили худ ба онҳо гуфт, ки шумо аз он касе, ки ба дуздӣ нисбат медиҳед, бадтаред. Дар бораи он чӣ мегӯед, Худо донотар аст.

Хулоса, ҳикмати илоҳӣ дар он асно тақозо дошт, ки айни вақт бояд сир фош нашавад. Вагарна вақти он расида буд, ки бояд Юсуф (а) мегуфт, ки на! Балки шумо дуздек, ки бародари худ Юсуфро аз падар дуздида, фурӯхтед. Баъзе аз муфасссирон дар мавзӯи гӯё «дуздии» Юсуф (а), ки бародарон ишора карданд, дostonҳо навиштаанд, ба нақли онҳо ҳоҷат нест.

Баъди чунин мочаро бародарон каме ба худ омаданд. Он аҳде, ки назди падарашон барои ҳимояи Бинёмин ба номи Аллоҳ қасам хӯрда буданд, ба ёдашон омад.

قَالُوا يٰأَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا

**Қолу йӓ айюҳа-л-ъазӓзу инна лаҳӯ абан̄ шайхан̄ кабиран̄
фа хуз аҳадан̄ мак̄ан̄х. Инн̄а нар̄ока мина-л-
муҳсин̄н.78.**

**78. Гуфтанд: «Эй Азиз! Ҳаройина, ӯро падарест - пири калонсол,
пас, якеро аз мо ба ҷои ӯ бигир! Ҳаройина, мо туро аз некӯкорон
мебинем!».**

Чун ба тақозои эътирофи бародарон Бинёмин барда (ғулом)-и Юсуф (а) шуданаш лозим шуд онҳо роҳи дилҷӯи зориро пеш гирифта гуфтанд, ки эй азизи Миср, мо медонем, одатан ту шахси накӯкор ҳастӣ, ба мо низ лутфу меҳрубонии беандоза кардӣ. Умедворем, ки моро аз карами хеш маъюс нагардонӣ. Зеро тибқи дархости ту, бо илтимосҳо Бинёминро аз падар ҷудо карда, назди ту овардем. Ў як падари пири нотавон дорад, ки дигар фироқи Бинёминро бардошт карда наметавонад. Ў Бинёмин ва бародарашро нисбат ба мо бештар дӯст медорад. Ҳоло дар ҳиҷрони писараш Юсуф (а) саҳт ғамгин аст. Тасаллии худро дар дидан ва суҳбати Бинёмин меёбад. Ў аз мо аҳд гирифтааст. Мо ӯро ҳатман ба назди падар барнагардонем, дигар илоҷе надорем. Мо туро аз ҷумлаи шахсони накӯкор дида истодаем. Илтимоси мо ҳамин, ки ба замми ин қадар хубӣҳо боз як некии дигаре бар мо кун. Дар ивази Бинёмин аз мо якеро бигиру ғуломи худ кун ва Бинёминро ба мо баргардон! Дар ҷавоби тақлифи онҳо Юсуф (а)...

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَّعَنَا عَنْدَهُ إِنَّا إِذَا

**Қола маъазаллоҳи ан-н-наъхуза илл̄а ма-в ваҷадн̄
мат̄аан̄а ъин̄дахӯ инн̄а иза-л ла ҷолимун̄. 79.**

**79. Гуфт: «Ба Худо паноҳ мебарам аз он ки (касоро) бигирам,
магар касоро, ки ёфтем матоъи худро назди ӯ, ҳаройина, мо он
гоҳ ситамгор бошем».**

Юсуф (а) ҳангоми суҳанронӣ ягон шахсро дузд нагуфт. Агар дузд мегуфт, хилофи воқеъа мешуд, балки дар давоми сухани худ пешниҳоди бародаронро шадидан рад карда гуфт, ки ба Худо паноҳ мебарем аз он, ки бе ягон асос касоро, ки бегуноҳ аст, ба ҷои шахси гунаҳкор гирифта кунем. Ин чӣ гуна мумкин аст? Мо

касери гирифтормекунем, ки матоъи худро аз бордони ӯ ёфта бошем. Бинобар ин ва қонуни худатон барда кардани Бинёмин барои мо равост, на шахси дигар. Агар бегуноҳеро ба ҷои гунаҳкор ҷазо диҳем, мувофиқи қонун ва оини шумо ситамгар хоҳам буд. Оё шунидаед инсон, ки боинсоф бошад ва боз дар навбати худ бегуноҳеро ба ҷурми гуноҳи дигарон ҷазо дода бошад? На! Юсуф (а), ин набии Худо, чунон бо диққат ва бо эҳтиёт дар ин мавзӯ сухан кард, ки ягон зарра аз ҳақиқат берун нарафт. Зеро ӯ (а) ҳамеша мекӯшид, то дар зиндагии худ, ҳаргиз сухани хилофи ҳақ нагуяд.

فَلَمَّا أَسْتَيْسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا ۖ قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ
أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوَثَقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَن
أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِيَ أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي ۖ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٠﴾

Фаламмастай-асу минху халасу наҷиййā. Қола кабурухум алам таъламӯ анна абāкум қад аҳазаъ алайкум-м мавсиқа-м миналлоҳи ва мин қаблу ма фарраттум фи Юсуф. Фа лан абраҳа-л-арза ҳатта яъзана ли абӣ ав яҳкумаллоҳу ли. Ва Ҳува Хайру-л ҳāкимин. 80.

80. Пас, чун аз вай ноумед шуданд, танҳо машвараткунон ба хилват рафтанд. Бузургтари онҳо гуфт: «Оё надонистед, ки дар ҳақиқат, падаратон аз шумо аҳде аз Худо гирифтааст ва пеш аз ин ҳам дар бораи Юсуф тақсир намуда будед? Пас, аз замини Миср ҷудо нахоҳам шуд, то вақте ки маро падарам иҷозат диҳад, ё Худо маро ҳукм кунад ва Ӯ беҳтарини ҳукмкунандагон аст.

أَرْجِعُوا إِلَىٰ آبِيكُمْ فَقُولُوا يَتَّابَانَا إِنَّ أَبْنَاكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا
بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ﴿٨١﴾

**Ирҷиъӯ илā аб̣икум фа қулу̣ йā аб̣анā иннабнака сарақа ва
мā шаҳиднā иллā би мā ъалимнā ва мā куннā лил ғайби
ҳāфиẓ̣и. 81.**

*81. (Эй бародарон), ба сӯйи падари хеш бозравед, пас бигӯед: «Эй
падари мо! Ҳаройина, писари ту дуздӣ кард ва гувоҳӣ надодем,
магар ба он чӣ медонистем ва мо аз илми ғайб низ огоҳ нестем.*

وَسَلِّ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا

لَصَادِقُونَ

**Вас-али-л қарята-л-лати куннā ф̣иҳā ва-л-ъира-л-лати
ақбалнā ф̣иҳā ва иннā лас̣одиқун. 82.**

*82. Ва бипурс аз деҳае ки дар он будем ва аз қорвоне ки дар он
омадаем ва ҳаройина, мо ростгӯёнем!».*

Чун бародарон пас аз шунидани посухи Юсуф (а) аз наҷоти Бинёмин ноумед шуданд, ба ҷои хилвате рафтанду ба машварат нишастанд. Аксари онҳо ҳамфикр шуданд, ки дигар илоҷ нест, бояд ба ватан баргашт ва ҷи гуна будани ҳақиқати ҳолро хоҳ бипазираду хоҳ не, ба падар гуфт. Аммо яке аз онҳо, ки синнаш бузургтар буд (Рубил), ба онҳо гуфт, ки мо бо кадом рӯй пеши падар меравем ва ба он паймоне, ки барои ҳифзи Бинёмин аз мо гирифта буд, ҷи ҷавоб медиҳем. Ба, ёд оред, қабл аз ин бо Юсуф (а) ҷи қор қарда будем! Шумо меравед ё меистед, ин қори шумост. Ман то падари бузургворам ба ман иҷозати наздаш омадан надиҳад ё Худованд, ки беҳтарини ҳукмкунандагон аст, дар ҳақиқи ман ҳукм накунад ё бо тадбири Бинёминро наҷот надиҳам, аз ин ҷо қадам барнамедорам. Тахмин меравад, ки гӯянди ин суҳанҳо он бародаре буд, ки пештар пешниҳод қарда буд, ки Юсуф (а)-ро накушанд, балки дар ҷоҳ андозанд. Бародари донои бофаросату дурандеш суҳанашро идома дода гуфт, ки истодани ҳамаи мо дар ин диёри ғурбат дигар маъно надорад. Маро инҷо бигзоред. Шумо ба назди падар раведо бо узр ин ҳодисаеро, ки ҳеҷ боварӣ надоштем руҳ медиҳад, нақл кунед. Инчунин гӯед, ки мо бо ту барои муҳофизат ва баргардонидани Бинёмин паймон баста будем, лекин мо аз қуҷо медонистем, ки Бинёмин чашми моро мефиребаду дуздӣ мекунад ва дар банд гирифта мешавад. Охир, мо аз илми ғайб беҳабарем. Ҷи қор кунем? Агар бовар накунад,

гӯед, ки шахси боэътимоди худро ба деҳае, ки ин ҳодиса рӯх дод, бифиристад. Он шахс ҳақиқати корро аз аҳли он деҳа бипурсад ва таҳқиқ кунад. Ё аз корвоне, ки мо ҳамроҳи онҳо будем, бипурсад, то ба ӯ собит шавад, ки мо ҳақиқати корро гуфтем ва ростгӯ ҳастем.

Чун Яъқуб (а) аз фарзандони худ ин суханҳоро шунид, ба онҳо:

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي

بِهِمْ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

**Қола бал саввалат лакум анфусукум амрӯ. Фа сабрун
чамил. Ёасаллоҳу ай яътияни биҳим чамилъа. Иннаҳу
Ҳува-л Ёалимул Ҳаким.83.**

83. Яъқуб гуфт: «Балки нафсҳои шумо кореро барои шумо орошт, нас (ҳоли ман) сабри нек аст, умед он аст, ки Худо ҳамаи онҳоро як ҷо назди ман биёрад. Ҳаройина, Ё донои боҳикмат аст».

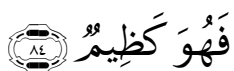
Чун фарзандони Яъқуб (а) ин хабари шумро ба ӯ (а) расониданд, ба гуфтаҳои онҳо бовар накард, чуноне ки бори нахуст хабари ҳалокшавии Юсуф (а)-ро оварда буданд бовар накарда буд. Аз ин рӯ, ба онҳо гуфт барои ҳифзи Бинёмин бо ман аҳд баста будед ва такрор ба такрор аз ман иҷозат пурсидед, то ӯро ҳамроҳ баред. Дар охир бо иҷозати ман ӯро бо худ бурдед. Вақте ки ҷом аз бордони ӯ баромад, чаро нагуфтед, ки эй мардум! Ёфт шудани ҷом аз бордон, ҳоло далели қатъии дузд будани Бинёмин нест. На! Бо ин дуздии ӯ собит намешавад, шояд дигар кас ҷомро дар бордони ӯ пинҳон карда бошад. Шумо бошед ба ҷои он, ки аз ӯ дифоъ кунед, баръакс «бародараш низ чизеро дуздида буд»-гуфта, гумони сипоҳиёро дар бораи дуздии ӯ зиёдтар кардаед. Агар дар дили худ нисбати ӯ ғаш намедоштед, чунин намекардед. Ҳоло назди ман омада суханҳои худбофтаатонро мегӯед.

Дар ҳамин ҳолат ҳам умеди Яъқуб (а) канда нашуда, ба онҳо гуфт, ки набояд асли ҳодиса чуноне шумо мегӯед, бошад. Ин ҳила ва корест, ки ҳавасҳои ниҳоди шумо ин масъаларо дар назаратон ороставу зинат додааст. Фарзанди ман асло дуздӣ накардааст. Ба ҳар ҳол дар ин мусибат ҳам сабри чамил мекунам ва ба ҳеҷ кас на лаб ба шикоят мекушояму на гила мекунам. Ҳамаро ба Худо

месупорам. Ин ҳодиса ҳам ҳикмати илоҳист. Аз тавоноӣ ва меҳрубонии ӯ таъоло умедворам. Умед мекунам, ки Худованд Юсуфу Бинёмин ва он фарзанди бузургамро, ки ба хотири Бинёмин дар Миср мондааст, якҷоя назди ман боз меорад. Худованд зотест, ки ҳама чизро медонад ва бо ҳар кас мутобиқи ҳикмати хеш муомила мекунад.

Хулоса, Яъқуб (а) дид, ки қойнишини Юсуф (а) Бинёмин буд ва аз дидани ӯ тасаллии Юсуфро меёфт, дигар нест, ғаму андӯҳ соросар вучуди Яъқуб (а)-ро фаро гирифт. Дар ин ҳангом аз фарзандон:

وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا سَفَى عَلَى يَوْسُفَ وَأَبِیْضَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزَنِ

Ва таваллаъанҳум ва қола йъ асафъъ алаъ Йусуфа вабъазъатъ айнаҳу мина-л-ҳузни фа ҳува каъим. 84.

84. Ва аз онҳо рӯй баргардонид ва гуфт: «Эй дарег бар Юсуф!».

Ва ҳар ду чашми ӯ бо сабаби андӯҳ сафед шуд, пас, ғами худро фуру меҳурд.

Юсуф (а) писари донишманду маҳбуби падар буд. ӯ (а) дар дили Яъқуб (а) муҳаббати фавқулода дошт. Лекин бо дардноктарин ҳодиса тақдири илоҳӣ ӯ (а)-ро аз оғӯши падар ҷудо кард. Ин барои Яъқуб (а) як мусибати вазнин ва қонгудоз ҳисоб мешуд. Ба замми он боз фарзандон омаданду ҳодисаи Бинёминро ба Яъқуб (а) гуфтанд. Ин доғи наве буд, ки доғи кӯҳнаи Яъқуб (а)-ро афзунтар сохт. Яъқуб (а) аз шунидани нақли ҳодиса аз фарзандон рӯй гардонду бе ихтиёр фарёд зада гуфт, ки эй дарег бар Юсуф! Таъсири ин ғаму андӯҳ ҳасрати дили Яъқуб (а)-ро чунон аз дидагонаш берун рехт, ки беихтиёр аз чашмонаш селоби ашк то ҳадде қорӣ шуд, ки сиёҳии чашмони Яъқуб (а) сафед шуд ва ӯ (а) нобино гашт. Бо ин ҳол ӯ (а) ҳаракат мекард худро идора кунад ва ҳашми худро фуру нишонад ва сухане бар хилофи ризои Ҳаққ нагӯяд.

Хулоса, Яъқуб (а) бар ҳашми худ мусаллат буд. Аз шикоят назди касе лаб намекушод. Аз моҷарои Бинёмин баъзе бародарон худро назди падар шарманда ҳис мекарданд. Аз шунидани номи Юсуф (а) дар фикр фуру мерафтанд, арақи шарм аз қабини онҳо фӯру мерехт. Аммо баъзе бародарон рашк доштанд, ҳатто дар

чунин ҳолат ҳам онҳо барои Юсуфу бародари хурдӣ (Бинёмин) кинаву ҳасади худро пихон накарда, сӯзу фироқи падари худро, чуноне ки дар ояти зер ишора шудааст, нодида мегирифтанд...

قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتُوْا تَذْكُرُ يُوْسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَضًا اَوْ تَكُوْنَ

مِّنَ الْهٰلِكِيْنَ ﴿٨٥﴾

**Қолу таллоҳи тафтау тазкуру Йусуфа ҳаттā такуна
ҳаразан ав такуна мина-л ҳāликӣн. 85.**

**85. Гуфтанд: «Ба Худо савганд, ҳамеша Юсуфро чандон ёд
мекунӣ, то он гоҳ, ки бемор ё аз ҳалокишавандагон шавӣ».**

Фарзандони рашқдоштаи Яъқуб (а) гуфтанд, ки эй падар, чӣ ин қадар пайваста Юсуф мегӯӣ, номи ўро доим ба забон мебарӣ, ўро ёд мекунӣ, таасуф меҳурӣ, худро хору зор мекунӣ?! Ба Худо савганд! Агар бо чунин рафтор худро гудозӣ ё ҳалок кунӣ ё бимири ҳам, дигар Юсуфро намебинӣ! Юсуф аз байни мо рафт, чӣ ин қадар Юсуф мегӯӣ? Аз нолаву гирия ту дигар чӣ суд? Ояти зер ҷавоби сухани онҳост.

قَالَ اِنَّمَا اَشْكُوْا بَنٰى وَحُزْنِىْ اِلٰى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا

تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٦﴾

**Қола иннамā ашқу баъшӯи ва ҳузнӣ илаллоҳи ва аъламу
миналлоҳи mā lā таъламӯн. 86.**

**86. Гуфт: «Чуз ин нест, ки гами сахту андӯҳи сахти худро пеши
Аллоҳ баён мекунам ва аз ҷониби Худо он чиро медонам, ки шумо
намедонед.**

Пири Канъон (яъне Яъқуб (а)) ба фарзандони худ гуфт, ки чӣ гуна шумо ба ман сабрро меомӯзонед? Ман худ медонам, касе, ки аз дарди Худодода назди махлуқ (офаридашуда, яъне инсон) шикоят кунад, бесабр аст. Ман ба Зоте изҳори дард мекунам, ки Ў худ маро дард додааст. Ман ғаму андӯҳи Юсуфро на ба шумо мегӯям ва на пеши касе аз он шикоят мекунам. Ман дарду ҳасрати худро фақат ба Аллоҳ мегӯяму мегириям. Аз тарфаи Аллоҳ барои

ман лутфу кароматҳое меоянд, ки ман медонам, аммо шумо намедонед.

Баъзе аз муфасссирон гуфтаанд: «Муроди Яъқуб (а) аз гуфтани «Медонам аз ҷониби Худо он чиро, ки шумо намедонед» изҳори огоҳиаш ба тариқи ваҳй аз зинда будани Юсуф (а) буд. Бинобар ин гуфт:

ط
يَبْنِي أَذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَأْيَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ

إِنَّهُ لَا يَأْيَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

Йа банийязҳабу фа таҳассасу ми-й Йусуфа ва ахӣҳи ва лā тай-асу ми-р-равҳиллāх. Иннаҳу лā яй-асу ми-р равҳиллāҳи илла-л-қавму-л-кāфирун.87.

87. Эй писарони ман, биравед, пас, аз Юсуф ва бародараш кофтукоб кунед ва аз фазли Худо навмед машавед. Ҳаройина, навмед намешаванд аз фазли Худо, магар гурӯҳи кофирон».

Сифати шахси мусалмони комил он аст, ки агар мусибатҳо монанди кӯҳ ё мисли мавҷҳои дарёи пурталотум паиҳам ба сараш оянд ҳам, саъю кӯшиши худро аз даст намедихад ва аз раҳмати бепоёни Парвардигор ноумед намешавад. Дар он асно дар шахри Канъон қаҳтӣ ҳукумфармо буд. Гуфтан мумкин аст, ки ғизои мардум билкул тамом шуда буд. Яъқуб (а), то ин ки маводи хӯрокворӣ таъмин шавад, фарзандони худро бори дигар дастур дод, то ба тарафи Миср барои овардани ғалла ҳаракат кунанд. Вале ҷустуҷӯи Юсуф (а)-у бародараш (Бинёмин)-ро таъкид намуда гуфт, ки ай фарзандони ман, аз қудрату раҳмати Худо маъюсу ноумед шудан оини кофирон аст. Шумо аз файзу раҳмати Парвардигор ҳеҷ гоҳ маъюсу ноумед нашавед, биравед, Юсуфу бародарашро ҷустуҷӯ кунед.

Хулоса, чун бародарон сухани падарро шуниданд, ҳама омодаи сафар шуда, севумин бор ба Миср омаданд ва бо Юсуф (а) рӯ ба рӯ шуданд.

Ояти зер давоми ин қиссаро пай мегирад:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا
بِبَضْعَةٍ مُزَجَّجَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا ^ط إِنَّ اللَّهَ تَجَزَّى

الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

**Фа ламма дахалу' ʔалайҳи қолу' йā айюҳа-л-ʔазизу
массанā ва аҳлана-ʔ-зурру ва чиьнā би биʔоъати-м
музҷа̣ти̣н̣ фа авфи лана-л-кайла ва та̣са̣ддақ ʔалайнā.
Инналлоҳа яҷзи-л-мута̣са̣ддиқин. 88.**

*88. Пас, чун бар Юсуф дохил шуданд, гуфтанд: «Эй Азиз, ба мо
ва ба касони мо сахтӣ (наёзмандӣ) расидааст ва сармоџи андаку
беътибор овардем, пас, моро паймона тамом бидеҳ ва бар мо
садақа бикун. Ҳаройина, Худо садақадиҳандагонро подош
медиҳад!».*

Бо фармони падар бори севум бародарон дохили Миср шуданд. Онҳо аз ёфтани Юсуф (а), ноумед буда, хостанд Бинёминро ҷустуҷӯ кунанд. Лекин барои озод кардани Бинёмин замина муҳайё набуд. Хостанд аввал аз қаҳтӣ шикоят кунанд ва озод кардани Бинёминро баъди талаби ғалла баён кунанд. Зеро замон замони қатҳӣ буд, ба ғалла сахт муҳтоҷ буданд. Агар азизро меҳрубон ёфтанд, сухани озод кардани Бинёминро дар миён мегузоранд. Аз ин сабаб гуфтанд, ки эй азизи Миср, дар ин шабу рӯз дар хонаводаи мо мусибати қаҳтӣ ва бенавоии сахт таъсир кардааст, ҳарчи матоъи хона доштем, фурӯхта шуд, магар матоъи андаке монд, ки чандон арзише надоранд, онҳоро бо мақсади харидории ғалла бо худ овардем. Ту қаблан моро ҳурмат мекардӣ, ин сафар ҳам чашми умед дорем, ки ту аз нуқсони матоъи мо чашм пӯшӣ. Баҳои ашёи мо андак ҳам бошад, чун пештара, ба ҳамон миқдор ба мо ғалла иноят фармой. Агар чунин шавад, албатта, ин хайротест, ки ба мо медиҳӣ. Ҳоло ба мо миннат гузору ба мо садақа деҳ, падоши худро аз Худо талаб кун, зеро Худованд садақадиҳандагон ва саховатмандонро подоши хайр медиҳад.

Ривояти дигаре низ ҳаст, ки дафъи сеюм бародарон номаи Яъқуб (а)-ро тақдими азизи Миср карданд, ʔ(a) номаро гирифту бӯсид, ба чашмҳои худ молид ва кушод. Валлоҳу аълам мухтасари матни нома чунин аст:

Аз Яъқуби набӣ ба азизи Миср.

Аммо баъд:

Солҳост, ки дар фироқи фарзандам Юсуф (а) месӯзам. Болои ин хушсолӣ ва қаҳтӣ моро азият медиҳад. Ба замми ин ҳама норасогиҳо фарзанди дигарам (Бинёмин)-ро ба асорат гирифтанд. Мо хонадоне ҳастем, ки ҳаргиз дуздӣ ва амалҳои монанди онро накардаем ва нахоҳем кард. Дархости ман аз шумо ин аст, ки Бинёминро озод карда ба дасти бародаронаш ба ман бифиристӣ... то охири нома. Бандаи Худо Яъқуби набӣ.

Вақте ки Юсуф (а) номаро хонд, қатраҳои ашк аз чашмонаш ҷорӣ шуданд. Бародарон нафаҳмиданд, ки давре аз хост ва иродаи илоҳӣ ба охир расида истодааст. Онҳо дар ҳайрат монданд, ки алоқаи падари мо бо азизи Миср аз рӯйи чист, ки азизи Миср бо хондани нома ашк мерезад. Шояд таъсироти ҳамин нома буд, ки дигар Юсуф (а) натавонист назди бародарон дар ниқоби азизи Миср пинҳон бимонад. Чуноне ки аз оятҳои баъдӣ хоҳем дид, ӯ (а) ҳештанро ба бародарон ошкор сохт ва ба онҳо...

قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمُ يُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾

Қола ҳал ъалимту-м mā фаъалтум би Йӯсуфа ва ахихи из айтум қāҳилун. 89.

89. Гуфт: «Оё донистед бо Юсуф ва бародараш, ҳангоме ки шумо нодон будед, чӣ кардед?».

Аллоҳу Акбар! Сабру мардонагии Юсуф (а) аҷиб аст. Дар тамоми умр назди ҳеҷ кас аз бародарон шикоятро ба забон наёвард. Ҳоло ин пурсиш барои он буд, ки онҳо саргузаштро ба ёд оранд ва ҳақиқат бар онҳо равшан шавад. Юсуф (а) дар он асно бародарони худро айбдор нишон навода, гуфт, ки оё медонед, ҳангоме ки нодон будед бо Юсуф ва бародараш чӣ кор кардед? Бародарон ҳеҷ боварӣ надоштанд, ки Юсуф (а) азиз Миср шуда бошад. Лекин шубҳа мекарданд, ки шояд ин Юсуф (а) бошад, аз ин рӯ бо тааҷҷуб ба ӯ (а).

قَالُوا أَأَنْتَ يَٰيُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ

عَلَيْنَا إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾

Қолӯ а-иннака ла анта Йусуф. Қола ана Йусуфу ва ҳазъа ахӣ. Қад манналлоҳу ӯалайнā. Иннаҳу ма-й яттақи ва ясбир фа инналлоҳа лā юзӣӯу аҷра-л муҳсинӣн. 90.

90. Гуфтанд: «Оё батаҳқиқ, ту Юсуфӣ?». (Гуфт): «Ман Юсуфам ва ин бародари ман аст, ҳаройина, Худо бар мо инъом кард. Ҳаройина, ҳар ки аз Худо битарсад ва сабр намояд, пас, ба дурустӣ ки Худо музди некӯкоронро зоеъ намекунад».

Аз пурсиши азизи Миср бародарон ҳайрон шуданд, ки аз кучо ӯ таърихи моро медонад ва аз достони Юсуф (а) чи гуна ӯ боҳабар аст. Лекин саволи азиз фикри онҳоро ба ин масъала ҷалб кард. Дар онҳо гумон пайдо шуд, ки мабодо азизи Миср бародарашон Юсуф (а) набошад. Ҳаргиз интизори чунин намуд гирифтани ҳодиса набуданд, локин диданд, ки ҳоло ӯ (а) сарвазир аст. Замоне буд, ки ӯ (а)-ро дар чоҳ партофтанд, баъд ба қорвониён фурӯхтанд. Бо диққат борҳо ба азизи Миср назар мекарданду дар ӯ нишонаҳои Юсуф (а)-ро меҷустанду фикр мекарданд. Дар охир пурсиданд: «Оё дар ҳақиқат ту Юсуфӣ?». Дар ҷавоб Юсуф(а) гуфт, ки ҳа, ман Юсуфам ва он касе, ки маро (ишора ба Бинёмин кард) аз ӯ ҷудо карда будед, имрӯз назди ман нишастааст.

Худованд ҳиҷронро ба васл, хориho ба иззат, ранҷро ба роҳат, заҳматро ба айши гуворо бадал кард. Ба он ғулome, ки ба чанд дирҳами носара фурӯхта шуда буд, Худованд салтанати Мисрро миннат ниҳода инъом кард ва ба ӯ обрӯю эътибор дод.

Аз ин рӯйдодаҳо ҳеҷ ҷои таъҷуб нест, зеро касе тақво (парҳез) кунад, аз Худо битарсад, сабр кунад, албатта, Аллоҳ таъоло подоши некӯкоронро зоеъ намегардонад.

قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخٰطِئِينَ

Қолӯ таллоҳи лақад āсаракаллоҳу ӯалайнā ва ин куннā лахотӣӣн. 91.

91. Гуфтанд: «Қасам ба Худо, ҳаройина, Худо туро бар мо бартарӣ додааст, ба дурустӣ ки мо хатокунандагон будем».

Бародарон бо қасам сухани худро таъкид намуда, гуноҳи худро эътироф карда, гуфтанд, ки ба Аллоҳ қасам, дар ҳақиқат Худованд имрӯз туро бо зебегиhoи зоҳирӣ, зебогиhoи ботинӣ, пайғамбарӣ, ва сарвазирии Миср бар мо фазилату бартарӣ додаст. Ту дар ҳақиқат инсонӣ шоиста будӣ, лекин афсус, ки дар хурдсолиат бар зарари ту кор кардем. Ҳоло ҳам туро дузд гуфтем.

Мо хато кардему қадри туро нашинохтем. Имрӯз хоби дидаат рост баромад.

Хулоса, бародарон хавотиру интизор буданд, ки оё гуноҳи бузургашонро Юсуф (а) афв мекунад ё онҳоро ба зиндон мефиристад? Аммо Юсуф (а) дар чунин ҳолати ҳассос бори дигар одобу ахлоқи намунавии худро нишон дода ба онҳо...

قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ

الرَّحِيمِينَ ﴿٩٢﴾

Қола лā таšриба љалайкуму-л-яѐм. Яғфируллоҳу лакум ва Ҳува Арҳаму-р-Роҳимин. 92.

92. Гуфт: «Имрӯз барои шумо ҳеҷ сарзанише нест, Худо шуморо биомӯрзад ва Ё меҳрубонтарини меҳрубонон аст.

Юсуф (а) ба бародарони худ гуфт, ки дар ҳақиқат агар имрӯз дар ҷои ман шахси дигар бошад, барои сарзаниши шумо бисёр вақти муносиб медошт. Лекин, модоме ки шумо ба гуноҳи худ эътироф кардед, ман ба шумо бо афву гузашт муъомила мекунам, на шуморо сарзаниш мекунам ва на шуморо маҳкум менамоям ва на маломатро барои шумо раво мебинам. Дар он масъалае, ки байни мо ва шумо гузашт, аз ин баъд сарзаниши маро нахоҳед шунид. Хаёлатон осуда бошад, ба гузашта салавот. Сипас, дар ҳаққи онҳо дуъо карда, аз назари ҳаққуллоҳ низ ба онҳо итминон дода гуфт, ки Худованд ғафуру раҳим аст, шуморо биомӯрзад, зеро Ё таъоло меҳрубонтарини меҳрубонҳост. Агар гуноҳе дошта бошед, дуъо мекунам, ки Худованд онҳоро низ бибахшад. Ҳоло шумо...

أَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِي

بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾

Изҳабӯ би қамиси ҳазā фа алқуху љалā ваҷҳи аби яъти баси́ра-в ваътуни би аҳликум аҷмаъин. 93.

93. Ин пероҳани маро бибаред, пас, онро бар рӯи падари ман бияфганед, то ба назди ман бино биёяд. Ва ҳама аҳли хеширо як чо назди ман биёред».

Юсуф (а) (хоҳ аз тариқи ваҳй буд, ё аз бародарон) нобино гаштани чашмони падарро шунида буд. Аз ин рӯ, пероҳани худро ба бародаронаш дод, ва ба онҳо гуфт, ки бираванд ва ба рӯи падар онро бияфгананд то чашмони падар бино шавад. Сипас фармуд, ки баъд аз он бо тамоми хонаводаатон назди ман ба Миср ташриф биёред. Дар бораи пероҳани Юсуф (а) муфасссирон фикри гуногун доранд. Лекин, ҳар кадом фикр қобили қабул аст. Масалан: Заҳҳок, Муҷоҳид ва иддае чанд аз муфасссирон гуфтаанд: “Аслан ин пероҳан аз Биҳишт ба воситаи Ҷабраил (а) ба Иброҳим (а) фиристода шудааст. Вақто ки Намруд Иброҳим (а)-ро бараҳна карда, дар оташ партофт, Ҷабраил (а) пероҳанро оварда ба ӯ пӯшонид ва оташ ба ӯ(а) таъсир накард. Баъд пероҳан назди Иброҳим (а) монд. Пас аз вафоти Иброҳим (а) ба Исҳоқ (а) расид. Баъди ӯ (а) ба Яъқуб (а) ва аз ӯ ба Юсуф (а) мерос монд.” Баъзе аз муфасссирон гуфтаанд: «Ҳар пероҳане, ки Юсуф (а) мепӯшид, чунин хосиятро пайдо мекард». Оре! Байни ду Пайғамбар (а), агар пероҳане бо иродаи Худованд муъҷиза шаваду дорои хосияти бино кардани чашмҳои нобино гардад, ҳеҷ ҷои таъҷҷуб нест.

Хулоса, бародарон дар паи иҷрои хоҳиши Юсуф (а) шуданд.

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَن

تَفَنَّدُون

Ва ламмā фағалати-л-ъиру қола абӯҳум иннӣ ла аҷиду рӯҳа Йӯсуфа лав лā ағ туфаннидун. 94.

94. Ва чун корвон ҷудо шуд, падари онҳо гуфт: «Ҳаройина, агар маро ба нуқсони ақл нисбат надихед, бӯйи Юсуфро меёбам».

Ин ҳама қудрат ва иродаи Худованд аст, вагарна чандин маротиба бародарон бо Юсуф (а) як ҷо нишаста буданд. Аммо ҳодисае, ки ин сафар рӯй дод, дар сафарҳои аввал нашуда буд. Шояд дар сафарҳои аввал имтиҳони Илоҳӣ ба поён нарасида буд.

Хулоса, вақте ки корвони бародарон бо пирӯхан ба қасди Канъон Мисрро тарк кард, Падарашон Яъқуб (а) ба қасоне, ки дар ҳузураш буданд, гуфт, ки агар шумо маро, ба нодонӣ ва камақлӣ нисбат надихед, ҳоло бӯи Юсуф ба машомам меарсад.

Худо худааш медонад, ки бӯи Юсуф (а) аз ин қадар роҳи дур чӣ хел расид. Аммо касоне, ки назди Яъқуб (а) буданд, сухани Яъқуб (а)-ро бовар накарда гуфтанд.....

**Зи Мисраш бӯи пироҳан шунидӯ,
Чаро дар чоҳи Канъонаш надидӯ,
Бигуфт аҳволи мо барқи ҷаҳон аст,
Гаҳе пайдову дигар дам ниҳон аст.
Гаҳе бар тораи аъло нишинем,
Гаҳе то пушти пои худ набинем.**

(Саъдӣ)

قَالُوا تَاللّٰهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

Қолу таллоҳи иннака ла фи ҷалāлика-л-қадим. 95.

95. Гуфтанд: «Ба Худо қасам, ҳаройина, ту дар хатои қадими худ ҳастӣ».

Чун Яъқуб (а) гуфт, ки бӯи Юсуф (а) ба машоми ман расида истодааст, шахсони атрофашбуда таъна зада ба Яъқуб (а) гуфтанд, ки мо ин суханро бовар карда наметавонем. Ин ҳама хаёлотӣ кӯҳна аст, ки дар сар доштӣ. Гумон мекуни, ки бӯи Юсуф аст? Ҳанӯз аз рӯи муҳаббат ба Юсуф (а), ба зинда будану дидани ӯ (а) умед дорӣ? На! Мо бовар карда наметавонем! Лекин баъди чанд рӯз, чуноне ки ояти зер ишора дорад, кор дигаргун шуд.

فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ ۖ فَارْتَدَّ بَصِيرًا ۚ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ

لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

Фа ламмā ан ҷāа-л-баширӯ алқоҳу љалā вачҳиҳи фартадда басирӯ. Қола алам ақул лакум иннӣ аъламу миналлоҳи мā лā таъламу. 96.

96. Пас, чун пеши вай муждарасон биёмад, пероҳанро бар рӯи вай андохт, пас, бино гашт. Гуфт: «Оё шуморо нагуфта будам, ҳаройина, ман аз ҷониби Худо он чиро медонам, ки шумо намедонед?»

Аз раванди оят маълум мешавад, ки баъди машварат яке аз бародаронро бо ҳамроҳи пероҳан пештар фиристоданд. Вақте ки

шахси муждарасон пеши Яъқуб (а) омаду пероҳанро ба рӯи ӯ (а) афганд, бо иродаи Аллоҳ чашмонаш бино шуданд.

Дар он асно ба шахсоне, ки атрофаш буданд, гуфт, ки оё ман ба шумо нагуфта будам, он чиро, ки ман аз тарафи Аллоҳ таъоло медонам, шумо намедонед? Шумо бошед, вақте ки бӯи Юсуф ба машомам мерасад гуфтам, маро масхара кардеду гуфтед, ки ҳоло ҳам дар ҳамон гумроҳии собиқ қарор дорӣ?

Баъди чанд рӯзи дигар ҳама бародарон назди падар расиданд, чашмони падарро бино ёфтанд. Ин муъҷизаи аҷиб бародаронро саҳт дар фикр фуру бурд. Онҳо ба гузаштаи худ назар карданд, диданд, ки он ҳама пур аз хато ва гуноҳ аст. Бародарон ба иштибоҳи худ пай бурда, чуноне ки ояти зер эзоҳ додаст, фавран гуноҳашонро иқрор карда, дар пайи ислоҳи худ шуданд:

قَالُوا يَا أَبَانَا أَسْتَغْفِرُ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ﴿٩٧﴾

Қолу йā абāнастағфирланā зунубанā иннā куннā хотиин.97.

97. Гуфтанд: «Эй падари мо, барои мо омӯрзиши гуноҳҳои моро талаб кун, ба дурустӣ ки мо гунаҳкор будем!»

Ҳама фарзандон дар домани падар афтода, зориву тавалло карданд, ба гуноҳи худ иқрор шуда гуфтанд, ки эй падар, ту пайғамбари Худо ҳастӣ, ту касе ҳастӣ, ки дуъоят қабул аст, аввал гуноҳи моро бубахш, баъд аз Худо бихоҳ то гуноҳу хатоҳои моро афв кунад. Дар ҳақиқат мо хатокору гунаҳгори бузург будем. Дар ҷавоби онҳо падар...

قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾

Қола савфа астағфиру лакум Раббӣ. Иннаҳу Ҳува-л Ғафӯру-р-Раҳим. 98.

98. Гуфт: «Зуд бошад, ки аз Парвардигори худ барои шумо омӯрзиши хоҳам. Ҳаройина, Ӯ омӯрзандову меҳрубон аст».

Агар ба маънои ояти мазкур эътибор дода шавад, масъалаи нозук маълум мегардад. Вақто ки фарзандон барои мағфирати гуноҳҳои худ аз падарашон талаби дуъо карданд, Яъқуб (а) агарчи дар ҳол даст ба дуъо набардошта бошад ҳам, лекин онҳоро навмед накард, балки ба онҳо ваъда дода гуфт, ки барои шумо

дуъо хоҳам кард. Боз умедвории онҳоро зиёд карда ба сухани худ илова кард, ки ман умедворам, ӯ таъоло тавбаи шуморо мепазирад ва гуноҳхоятонро афв мекунад, зеро ӯ ғафуру раҳим аст.

Барои чӣ Яъқуб (а) дарҳол даст бо дуъо набардошт, балки гуфт, ки дар ояндаи наздик барои шумо дуъо мекунам? Иллати онро аксари муфасссирон чунин баён кардаанд: «Ҳадафи Яъқуб(а) охири шаб, вақти намози таҳаҷҷуд буд». Зеро дар он вақт имконияти иҷобати дуъо зиёд аст. Дигар ривоятҳо низ ҳастанд. Валлоҳу аълам.

Бо ҳамин ҳама қабилла чамъ шуда бо сардории Яъқуб (а) аз Канъон ба сӯи Миср роҳ пеш гирифтанд. Қуръони карим дар қузъиёти сафари онҳо чизе нагуфтааст. Балки аз саҳнае, ки онҳо назди Юсуф (а) даромаданд, сухан кардааст:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰ إِلَيْهِ أَبْوِيَهُ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ

اللَّهُ ءَامِنِينَ

Фа ламмā дахалуъ ѓалā Йусуфа āвā илайҳи абавайҳи ва қоладхулуъ Миcра ин шāаллоҳу āминин. 99.

99. Пас, чун бар Юсуф даромаданд, ба сӯи худ падару модари худро ҷой дод ва гуфт: «Дароед ба Миср, агар Худо хоҳад, дар ҳоле ки амон бошед».

Бино бар қавли баъзе муфасссирон истиқболи меҳмонҳо беруни дарвозаи шаҳр воқеъ гашт. Дар ин хусус дар Қуръон ишорае нашудааст. Муфасссирон ҳамин қадар гуфтаанд, ки ҳангоме ки Юсуф (а) бародаронашро ҳамроҳи падару модар беруни Миср пешвоз гирифт, падару модарашро дар оғӯш кашид. Онҳо баъди чандин соли аз ҳам ҷудой, дар он лаҳзаҳои гуворо чӣ қадар нидоҳои муштоқона сар доданд ашқҳои шодӣ рехтанд, Худо медонад. Сипас Юсуф (а) ба онҳо гуфт, ки марҳамат карда, бидуни андешаи ҳарос аз чизе ба сарзамини Миср дароед. Бо хости Худо аз имрӯз ба баъд ҳамаи шумо дар амнияти комил хоҳед буд. Дигар ҳеҷ чиз шуморо таҳдид намекунад. ӯ (а) падар ва модари худро дар канори худ дар тахти шоҳӣ шинонд. Муфасссирон гуфтаанд, ки дар ин ҷо мурод аз калимаи «модар» холаи Юсуф (а) аст. Зеро хола низ ба ҷои модар аст.

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَأْتِبْتَ هَذَا تَأْوِيلُ
رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ
السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ
إِخْوَتِي ۚ إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

**Ва рафаъа абавайҳи љала-л-ъарши ва харру лаҳу
суччада. Ва қола йъ абати ҳазъа таъвиљу руъйәя мин
қаблу қад чаъалаҳа Раббӣ ҳаққо. Ва қад аҳсана бӣ из
аҳраҷани мина-с-сични ва чъаа бикум-м мина-л-бадви миъ
баъди аъ назага-ш-шайтону байни ва байна ихватӣ. Инна
Раббӣ Латифу-л ли ма яшәъ.
Иннаҳу Ҳува-л-Ъалиму-л-Ҳаким. 100.**

**100. Падару модари худро бар тахт бинишонд ва онҳо ба сӯйи ӯ
ба сачда афтоданд. Ва гуфт: «Эй падари ман, ин таъбири хоби
ман аст, ки (чил сол) пеш аз ин дида будам, ҳаройина,
Парвардигори ман онро рост гардонид. Ва ба дурустӣ ки некӣ
кардааст бо ман, чун берун овард маро аз зиндон ва овард шуморо
аз бодия, баъд аз он ки миёни ман ва миёни бародарони ман
шайтон хилоф афганд. Ҳаройина, Парвардигори ман чизеро ки
хоҳад, бо тадбири нек созандааст. Ҳаройина, Ёст донои
боҳикмат.**

Ҳамон гуна ки қаблан зикр кардем, ҳангоме ки меҳмонон
вориди даргоҳи Юсуф (а) шуданд, Юсуф (а) падару модари худро
бар тахт шинонд. Лутфи Парвардигор дар он ҳолат онҳоро чунон
таҳти таъсир қарор дод, ки ҳамагӣ дар баробари Юсуф (а) ба
сачда афтоданд. Дар ин ҳангом Юсуф (а) рӯ ба сӯи падар карда
гуфт, ки падар, ин таъбири ҳамон хобест, ки ҳангоми хурдсол
буданам, дида будам. Моҳу Хуршед ва ёздаҳ ситора маро сачда
мекарданд. Таъбири онро ҳоло бо чашмони худ дидем. Бубин, чӣ
гуна Худованд онро рост гардонид. Дар он замон Парвардигор ба
ман лутфу некӣ кард, ки маро аз зиндон хориҷ кард, баъди он ки
шайтон дар миёни ману бародаронам фасодангезӣ намуда буд.

Боз Худованд чӣ қадар лутфу меҳрубони иловагӣ ба ман кард, ки шуморо аз Канъон ба инчо овард. Ин ҳама атоҳо ва доди Худост. Зеро Парвардигори ман бихоҳад, лутф мекунад ва корҳои бандагонашро тадбири хуб мекунад ва мушкилоташонро осон мегардонад. Ў таъоло медонад, ки чӣ касон ниёзманду чӣ касон шоистаи лутфу меҳрубонианд. Ин ҳама ҳикмати илоҳист. Муфасссирон гуфтаанд, ки сачдае, ки падару модар ва бародарон пеши Юсуф(а) карданд, сачдаи ибодат набуд, балки сачдаи ҳурмат (бузурғдошт) буд ва дар шарияти он замон ин амал ҷоиш буд.

Зимни ояти мазкур баъзе аз муфасссирон ҳадисеро аз «Саҳеҳ»-и Бухорӣ бо ривояти Абӯхрайра (р) аз Расуллоҳ (с) нақл кардаанд: **«Агар ба уҳдаи касе аз дигарон ҳаққи моле воҷиб шуда бошад ё касеро бо даст ё забон азият ва озор расонида бошад, бояд имрӯз онро адо намояд. Ё пеш аз он ки рӯзи қиёмат фаро бирасад, коре кунад, ки ҷониби хасм (муқобил) ўро афв кунад. Зеро дар он ҷо касеро моле набошад, ки ҳаққи касро адо карда тавонад, чунин шахсҳо бояд худро дар ҳамин дунё сабукдӯш кунад. Вагарна амалҳои некашро ба мазлум диҳанд ва ў дасти ҳолӣ бимонад. Агар амалҳои солиҳа (нек) надошта бошад, гуноҳҳои мазлумро бар дӯши золим бигузоранд».**

Бинобар ривояти баъзе аз муфасссирон таъхири дуъои Яъқуб (а) низ ҳамин маъноро доштааст, то инки Яъқуб (а) бифаҳмад, ки оё Юсуф (а) бародарони худро бахшидааст ё не.

Хулоса, то вақте ки мазлум аз ҳаққи худ гузашт накунад, дуо кардан бармаҳал аст, зеро Худованд золиму намебахшад. Чуноне ки аз ҳадиси Расуллоҳ (с) маълум мешавад, ин амал мантиқан дуруст аст. То соҳибҳақ ҳаққи худро нагирад ё гузашт накунад, тавбаву истиғфори забонӣ нокофия мебошад.

Баъд Юсуф (а) ҳамчун бандаи муҳлис, барои шукрона ба Парвардигор рӯй оварда, бо илтиҷо гуфт:

﴿ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا

وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١١﴾

✽ **Рабби қад атайтани мина-л-мулки ва ʔалламтани мин таъвилли-л-аҳъди. Файтира-с самавати ва-л-арзи Анта валийи фи-д-дунйа ва-л ахирах. Таваффани муслима-в ва алҳиқни би-с солиҳин. 101.**

101. Эй Парвардигори ман! Маро чизе аз подшоҳӣ додӣ ва маро аз таъбири хобҳо омуктӣ. Эй Пайдоқунандаи осмонҳо ва Замин, Туӣ дар дунё ва охират корсози ман, маро мусалмон бимирон ва маро ба солеҳон бирасон!».

Баъд аз он ки падару модар ва бародарони Юсуф (а) ба Миср кӯчида омаданд, Яъқуб (а) якчанд сол дар Миср умр ба сар бурд. Сипас олами фониро падруд гуфт. Бо ривояте ӯ (а) ба Юсуф (а) васият карда буд, то ҷанозаи ӯ (а)-ро ба ватанаш, Шом, назди падараш Исҳоқ (а) баранд. Баъди гузаштани падари бузургвор, Юсуф (а) чанд соли умр дид ва чанд соли дигар подшоҳӣ кард, Худо ҳудаш медонад. Сипас дар охири умр рӯйи ба даргоҳи Парвардигор карда, бо изҳори шукру сипос гуфт, ки Парвардигоро, ту як ҳукумати васеъро марҳамат фармуда, дар ихтиёри ман гузоштӣ, илми таъбири хобро ба ман омӯхтӣ. Эй Холиқи осмонҳо ва Замин! Дар дунё ва охират Ту дӯсту ёридиҳандаву нигоҳбони манӣ. Маро дар ҳолати мусалмон будан ва дар баробари ҳама фармонҳоят таслим будан бимирон ва маро бо некон пайваст кун. Яъне аз мазмуни ин оят маълум мешавад, ки Юсуф (а) дар баробари шукронаи неъматҳои дунё, соҳиб шудан ба неъматҳои охиратро низ аз Парвардигор хоҳон шуд. Ин аст рафтори шахсони олиқадр. Бо вучуди он ки мақоми баланд доранд, эҳсоси хатар мекунанд, ки мабодо ин мартабаҳо аз онҳо дур нашавад. То зиндаанд, пайваста дуё мекунанд.

Бо ривояти Ибни Масъуд (р), вақте ки Яъқуб (а) ҳамроҳи қабिलाи худ воридаи Миср шуд, наваду се нафар буданд. Вақте ки ҳамроҳи Мӯсо (а) аз ҷабру зулми золимон (Фиръавн) ба тарафи Шом ҳаракат карданд, қавми Яъқуб (а) (Бани Исроил) 67 000 буданд. Бо ривояти Ибни Исҳоқ (р), вақто, ки ба Мӯсо (а) дастур шуд, то бани Исроилро аз Миср берун барад, ба воситаи ваҳй низ ба ӯ (а) фармон шуд, то (турбати) Юсуф (а)-ро ҳамроҳи худ ба кишвари Шом барад ва дар канори аҷдодаш дафн кунад. Ҳазрати Мӯсо (а) қабри Юсуф (а)-ро пайдо кард, дид, ки турбат дар тобуте аз санги мармар қарор дорад. Онро ҳамроҳи худ гирифт, ба Канъони фаластин бурд ва дар канори бобо ва падараш Исҳоқ (а) ва Яъқуб (а) дафн кард. Лекин дар Қуръон дар ин хусус чизе гуфта нашудааст, Валлоҳу аълам.

То ин ҷо достони Юсуф (а) дар зимни силсилаҳикоятҳое, ки дар ин сура омада буд, ба поён расид. Қиссаи баъдии ӯ (а) дар Қуръон ё ҳадис баён нашудааст. Ба ғайри он чӣ зикр шуд, баъзе қиссаҳое, ки аҳли тафсир нақл мекунанд, ривоятҳои таърихиеанд, ки аз исроилиёт гирифта шудаанд. Мо вориди ин қиссаҳо нашудем. Дар охир Қуръон рӯи суханро ба Пайғамбар (с) гардонида фармудааст.

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوْا

اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُوْنَ

Зāлика мин амбаъи-л-ғайби нӯҳиҳи илайк. Ва мā кунта ладайҳим из аҷмаъӯ амрахум ва ҳум ямкурӯн. 102.

102. (Эй Муҳаммад) Ин қисса аз хабарҳои ғайбӣ аст, онро ба сӯйи ту ваҳй мекунем. Ва чун ҷамъ карданд (бародарони Юсуф) мақсадҳои худро ва онҳо макр мекарданд, ту назди онҳо набудӣ.

Яҳуд ва Қурайш бо маслиҳати ҳамдигар барои озмоиши Расулуллоҳ (с) савол карданд, ки агар ту дар даъвои пайғамбарии хеш ростгӯй ҳастӣ, пас достони Юсуф (а)-ро баён кун. Дар ҳақиқат Юсуф (а) чанд ҳазор сол пеш аз Расулуллоҳ (с) гузашта буд.

Дар он замон Муҳаммад (с) набуд ва ҳамчунин миёни қавме ҳам зиндагонӣ надошт, ки онҳо бо пуррагӣ таърихи Юсуф (а)-ро донанд. Дар бораи таърихи Юсуф (а) дарсе низ нахонда буд. Пас, ба ғайр аз оятҳои Қуръон аз кадом манбаъ ба саволи онҳо бояд пасух мегуфт?

Хулоса, ояти мазкур нозил шуд. Худованд дар он ба Расулуллоҳ (с) фармуд, ки он чӣ ту аз қиссаи Юсуф (а) ба онҳо сухан мекунӣ, ҳама хабарҳои ғайбӣанд, ки мо ба воситаи ваҳй бо тафсил ба ту расонидем, вагарна ҳеч гоҳ ту назди бародарони Юсуф (а) набудӣ ва намедонистӣ, ки онҳо чӣ гуна нақша кашиданд ва ӯ (а)-ро чӣ гуна аз падар ҷудо карданд ва чӣ гуна Юсуф (а)-ро дар чоҳ андохтанд ва чӣ гуна найрангҳо бофтанд. Оре! Барои сухан кардани Расулуллоҳ (с) аз достони Юсуф (а) ба ҷуз ваҳйи илоҳӣ дигар сарчашмае нест. Вақто ки Расулуллоҳ (с) ба онҳо достони Юсуф (а)-ро бо умеди он, ки ин қисса сабаби имон овардани онҳо гардад, комилан баён кард, саволкунандагон боз ҳам дар куфру инкори хеш боқӣ монданд. Муҳаммад (с) андӯҳгин

шуд. Барои тассалии Расулulloҳ (с) Худованд ояти зерро нозил карда гуфт:

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

Ва мӑ акшару-н-нӑси ва лав ҳараста би муъминин. 103.

103. Ва аксари мардум, агарчи хеле бар имони онҳо ҳарис ҳастӣ, ғаравандагон нестанд.

Худованд дар ин оят Расули Худ (с)-ро ба сабр даъват карда, бо тассали гуфт, ки ай Муҳаммад(с), агар дар ин роҳ саъю талоши худро хеле ба кор барӣ ва ҳарчанд ҳарису муштоқи имон овардани онҳо бошӣ ҳам, бештари мардум, ки биноии ботинии худро аз даст додаанду дар куфри падарони хеш пайраву пофишорӣ доранд, имон намеоранд. Аз ин рафтори онҳо ту андӯҳгин мабош. Ҳол он ки бо дидани ин ҳама нишонаҳои ваҳйи илоҳӣ ва шунидани панду пасиҳати Пайғамбар (с), мебоист ҳама яҳуду қурайши атроф, аз роҳи хато боз мегаштанду имон меоваранд, лекин имон наоваранд. Фарзандони Яъқуб (а) низ дар хонадони пайғамбар нашъунамо ёфта буданд, лекин муддате чанд, чунон гирифтори васвасаҳои нафсонӣ шуданд, ки ҳатто хостанд бародари 7-солаи худро нобуд кунанд. Аз мушрикони ҷиҷо андӯҳ аст. Барои пурра фаҳмидани ояти мазкур бо ояти 6-уми сураи «Каҳф» муроҷиат шавад.

وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾

Ва мӑ тас-алухум ӑалайҳи мин аҷр. Ин ҳува иллӑ зикру-л лил ӑӑламин. 104.

104. Ва аз онҳо барои таблиғи Қуръон ҳеҷ музде савол намекунӣ, нест ин, магар панд барои оламиён.

Мақсади ту таблиғу насиҳат ва таълим буд, онро анҷом додӣ. Агар онҳо напазиранд, бигузор асло напазиранд, аз ин ҳеҷ зиёне барои ту нест. Ту аз онҳо дар ивази таблиғ ва тиловати Қуръон ё ҳикояти дostonҳои Қуръон мисли аҳбор (доншмандон)-и яҳуду насоро музде наметалабӣ. Пас чаро аз шунидани ин гуна андарзҳо малол мешаванд. Дар таблиғи ту нишонаҳои ҳақ зоҳир аст, онҳо дигар барои напазируфтани даъвати ту ҳеҷ узру баҳонае надоранд. Қуръон хос барои яҳуду насоро ва арабҳои атроф нест, балки барои тамоми мардуми рӯи дунё аст. Яъне ин Қуръон (ё даъвати ту), ба таври умум барои тамоми мардуми рӯи ҷаҳон

панду насиҳат аст ва суфраи густурдаест барои ому хос. Аммо аксари мардум аз ин суфраи густурда бенасибанд, зеро...

وَكَايْنِ مِّنْ ءَايَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا

مُعْرِضُونَ

Ва ка-аййи-м мин аятии фи-с-самāvāti ва-л-арзӣ ямурруна њалайҳа ва ҳум њанҳа муъризӯн. 105.

105. Ва басо аз нишонаҳоест дар осмонҳо ва Замин, ки онҳо бар он мегузаранд ва аз тааммули дар он оятҳо рӯйгардонанд.

Худованд дар ояти мазкур хабар медиҳад, ки чӣ бисёр нишонаҳое дар осмонҳо ва Замин ҳастанд, ки ба мавҷудияти Парвардигор, ягонагии Ӯ, қудрату бузургӣ ва дигар сифатҳои комили Ӯ таъоло далолат мекунад. Аммо шахсоне, ки сифаташон дар оятҳои қаблӣ гузашт, на танҳо ба ту зиддият мекунад, ба насиҳатҳоят гӯш намедиҳанд ва ба оятҳои Қуръон имон намеоранд, балки бо чашмони худ нишонаҳои олами ҳастиро мебинанд, лекин ба онҳо эътибор намедиҳанд, дар бораи онҳо андеша намекунад. Худо ба ғафлат зада, аз назди онҳо чунон мегузаранд, ки гӯё мисли кӯр ҳеҷ чизро надида бошанд. Фикр намекунад, ки ин аломатҳо офаридаи қадом Зоти бузург аст. Аз ин рӯ, онҳо ба Худо ва ба оятҳои Ӯ имон намеоранд.

Як мисол: мардум мешунаванд, ки бар миллатҳои саркаш ва имоннаовардаи гузашта, азоби Илоҳӣ воқеъ шуд, шаҳрҳои халок гаштанд. Боз ҳам ибрат намегиранду рафтори бади онҳоро натарсида такрор мекунад. Ояти мазкур сифати касонеро, ки ба вучуди Худованд ва ба қудрату ҳикмати Ӯ бовар надоштанд, баён кард.

Ояти зер аз сифати касоне баҳс мекунад, ки ба вучуди Аллоҳ таъоло қоиланд, аммо дар баробари Ӯ таъоло чизеро шарик мегардонанд.

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ

Ва mā юьмину аксарухум биллаҳи иллā ва ҳум-м мушрикӯн. 106.

106. Ва аксари онҳо ба Худо имон намеоранд, магар дар ҳоле ки бо Вай шарик муқаррар мекунад.

Бештари мардум, онҳое, ки туро инкор мекунанд, ба сифатҳои Офарандагӣ, Ризқдиҳандагии Худо имон оранд ҳам, дар Илму Қудрат ва дар дигар сифатҳо ба Аллоҳ таъоло касеро ё чизеро шарик меҳисобанд, бо ин ақида ширкро ба имон омехта мекунанд. Бо ин бар нафсҳои худ комилан зулм мекунанд. Бо забон мегӯянд, ки офаранда (ҳолик), ризқдиҳанд (розиқ), соҳибмулк (молик) Аллоҳ аст, аммо мебинӣ, ки баъзе аз онҳо ба бутҳо эътимод доранд, баъзе фариштагонро духтарони Худо мегӯянд, баъзе Узайр (а)-ро писари Худо меҳисобанд, баъзе Исо(а)-ро писари Худо меҳисобанд, ва ғайра. Инчунин мусалмонҳое, ки мубталои ақида ва амалҳои ширкомезанд, таҳти ҳукми ояти мазкур дохиланд. Дар «Муснад»-и Имом Аҳмад омадааст, ки Расули Худо (с) фармуданд: **«Аз ҳама чизе ки нисбати шумо хатарашро бештар эҳсос мекунам, ин ширки асғар (кӯчак) аст». Саҳобагон пурсиданд: «Эй Расулаллоҳ, ширки асғар чист?».** Фармуданд: *«Риё ширки асғар аст»*. Риё амалест, ки ҳолис барои розигии Аллоҳ иҷро нашуда, балки барои розигии касе ё аз тарси касе иҷро шавад. Ҳамчунин Ибни Касир (р) аз «Сунан»-и Имом Тирмизӣ нақл мекунанд: **«Касе, ки назру ниёзи худро ба ғайри Аллоҳ нисбат диҳад, он низ ширк аст».**

Ба ҳадисҳои Расулulloҳ (с) оид ба ин мавзӯ муроҷиат шавад, фаҳмидани мазмунӣ ояти мазкур барои мо боз ҳам осонтар мегардад. Бояд донист, ки қабрпарастӣ (мазорпарастӣ), мурдапарастӣ, бовар кардан ба суҳанҳои фолбин ва мунаҷҷим (астролог), ки байни баъзе аз мусулмонон (махсусан занҳо) низ мавҷуд аст, таҳти ҳукми ин оят дохил мешавад. Онҳо мурдагонӣ дохили қабр ва мазорҳоро ба қорҳое қодир медонанд, ки ба иҷрои он амалҳо ба ғайр аз Аллоҳ дигар ҳеҷ кас қодир нест. Масалан, аз қабр ё мазор талаб кардани фарзанд ё шифои бемор ё мадад дар душвории в.ғ. Ин ғӯруҳ инсонҳо аз як тараф ба Аллоҳ таъоло имон доранд, вале дар айнаи ҳол ғайри Аллоҳро (қабр, мазор, арвоҳи мурдагон)-ро соҳиби нафъ ё зиён мепиндоранд, ки ин айнаи ширк аст. Бояд чашмаи тавҳиди (яктопарастӣ) ҳар мусулмон беолоиш аз хасу хошоки қабрпарастӣ, пирпарастӣ, риёкорӣ ва ғайраҳо пок бошад. Афсус, ки имрӯз дар миёни шахсоне, ки даъвои имондорӣ доранд ва тасаввур мекунанд, ки муъмини комиланд, баъзе касоне ёфт мешаванд, ки дар ақида ё амал аз ширки ошкор ё пинҳонӣ ҳолӣ нестанд. Наъзу биллоҳ.

Имони ҳолис чист? Шаҳси муваҳҳид (яктопараст) кист? Муваҳҳид (яктопараст) Худоро дар Зот ва сифатҳояш якка ва ягона меҳисобад. Амр ва фармонҳои Худоро ҳолисан ва бо дилу

ҷон мепазирад. Ниёзи худро фақат ва фақат аз Аллоҳ таъоло талаб (дуъо) мекунад.

أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ

لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾

**А-фа аминӯ ағ таътияҳум ғошияту-м мин ъазāбилләҳи
ав таътияҳуму-с-сāъату бағтата-в ва ҳум лā
яшъурун.107.**

**107. Оё эмин шуданд аз он ки уқубате аз азоби Худо ба онҳо биёяд
ё ногаҳон қиёмат ба онҳо биёяд ва онҳо огоҳ набошанд?**

Дар ояти мавриди назар касоне, ки аз канори нишонаҳои ошкори Аллоҳ таъоло бепарво мегузаранд, ибрат намегиранду имон намеоранд, ва дар қорҳои худ мушриканд, ҳушдор медиҳад, ки инҳо чаро ин қадар беғаманд? Оё онҳо барои наҷот ёфтан аз ҳодисаи ҳавлноки рӯзи қиёмат ягон ҳуҷҷат дар даст доранд? Оё онҳо аз азоби фарогирандаи рӯзи қиёмат дар амон мемонанд? Ё ба омадани рӯзи қиёмат бовар надоранд? Агар ногаҳон қиёмат барпо шавад, онҳо чӣ қор қарда метавонанд? Ҳатто агар бе ягон омодагӣ ногаҳон бо марғ саропанча шаванд, ба ғайр аз афсӯсу надомат ва орзуи боз гаштан ба дунё ва амалҳои солаҳро ба ҷо овардан, аз дасташон дигар чӣ меояд? Чаро пеш аз омадани марғ имон намеоранду дар ҳолати мушриқӣ боқӣ мемонанд? Агар мушрик боқӣ монанд...

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي

وَسُبْحَنَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

**Қул ҳāзиҳи сабилӣ адъӯ илаллоҳ. Ъалā басīратин ана ва
мани-т-табаъанӣ ва субҳāналлоҳи ва мā ана мина-л-
мушрикӣн. 108.**

**108. Бигӯ: «Ин роҳи ман аст, ман ва пайравони ман бо ҳуҷҷати
ошқор ба сӯйи Худо меҳонем. Ва покӣ Худойрост ва ман аз
ширкварандагон нестам».**

Худованд дар ин оят ба ҳабиби Худ (с) фармуд, ки мушкирон хоҳ пазиранд, хоҳ не, ба онҳо бигӯ, ки роҳу равиши ман дини Ислом аст. Он дини дуруст аст. Дар дуруст будани он ҳеҷ шакку шубҳае нест. Роҳи ман ва роҳи шахсоне, ки пайрави мананд, роҳи рости роҳи фармудаи Худост. Мо аз тарафи Парвардигор ҳуҷҷати ошкоро дорем; Аз ин рӯ, бо боварии том мардумро ба сӯи дини Ислом ва ба сӯи ибодати Аллоҳ, даъват мекунем. Дар ақидаи мо Худованд аз доштани ҳаргуна ҳамто ва шарик пок аст. Хусусан ман аз ҷумлаи касоне, ки ба Ё таъоло ҳамтоён ва шарикон муқарар мекунам, нестам. Ман як муъминӣ муваҳҳидам (яктопарастам) ва аз гурӯҳи ширкорандагон нестам. Мушрикони чун даъвати Расуллоҳро мешуниданд, эрод мегирифтанд, ки ту чиҳо меғӯӣ? Расул набояд инсон бошад, балки лозим аст, ки ин гуна суханҳоро фаришта ғӯяд. Ояти зер атрофи ин масъала сухан меғӯяд.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ أَفَلَمْ

يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾

Ва мӓ арсалнӓ мин қаблика иллӓ ричӓлан-н-нуҳӣ илайҳим-м мин аҳли-л қурӯ. А-фалам ясиру фи-л-арзи фаянзуру кайфа кӓна ъақибату-л-лазӣна мин қаблиҳим. Ва ладӓру-л аҳирати хайру-л лил лазӣнаттақав. А-фа лӓ таъқилун. 109.

109. Ва Мо пеш аз ту нафистодем магар мардонеро аз аҳли деҳаҳо, ки ба онҳо ваҳӣ мефиристодем. Оё сайр накарданд дар Замин, то мидиданд охири кори ононе ки пеш аз онҳо буданд, чӣ гуна шуд? Ва ҳаройина, сарои охират барои парҳезгорон беҳтар аст, оё намеандешед?

Вақте ки Расуллоҳ (с) ҳақ будани роҳи пешгирифтаашро ба мушрикони фаҳмонд, дар фикри он буд, ки онҳо ба ин роҳи саҳеҳ ба сӯи Худои ягона боз гарданд. Аммо мушрикони меғуфтанд, ки пайғамбар бояд аз ҷинси фариштагон бошад. Аз шунидани ин гуна суханҳо Расуллоҳ (с) маҳзун шуд. Аллоҳ таъоло дар ҳол ҳабиби Худ (с)-ро тасаллӣ дода, дар ин оят фармуд, ки ба сухани мушрикони эътибор надихад. Зеро пайғамбарони гузашта ҳам мисли ӯ инсон буданд. Ҳеҷ вақт Худованд фариштаеро барои

ҳидояти инсонҳо пайғамбар карда нафиристодааст. Ҳар пайғамбаре омада бошад, албатта, аз ҷинси мард аст ва аз мардуми шаҳр аст, аз аҳли бодия нест. Зеро аҳли шаҳр нисбат ба аҳли деҳа тарбияи хуб доранд ва соҳиби сифатҳои тамаддунӣ мебошанд. Аз ҷинси зан ҳам Худованд пайғамбар нафиристодааст, зеро зан табиъатан ва ҷисман барои иҷрои ҷунин вазифаи вазнин мувофиқ намеояд. Кофироне, ки Пайғамбари охирзамон (с)-ро инкор кардаанд, чаро дар рӯи замин сайру гашт накарданд то бо дидаи эътибор бубинанд, ки бар сари инкоркунандагони пайғамбарони гузашта чӣ навъ бало ва офатҳои Худованд омадааст? Онҳо ба кадом навъи азоб аз беҳу бун нобуд шуданд ва ба ҳок яқсон гаштанд? Оре! Бо дидани оқибати кори онҳо қалби ҳар инсони оқил ба ларза медарояд. Лекин шахси нодон ва саркаш ба он ҳодисаҳои даҳшатовар афсӯс, ки эътибор намедихад ва дар гумроҳӣ боқӣ мемонад.

Сипас, дар давоми оят Худованд ҷунин шахсонро танбеҳ дода гуфтааст, ки дар ин дунё насиби кофирону мушрикони зиндагии гуворо бошад. Лекин дар охират роҳат ва лаззати абадии Ҷаннат хос барои касонест, ки ба суҳанҳои ҳаққи Пайғамбар (с), пурра бовар мекунанд, аз куфру ширк безорӣ мегиранд парҳезгоранд.

Дар ҷумлаи охири ояти мазкур омадааст: «..., оё намеандешед?». Оре! Дунё сароест нопойдор, саросар омехта бо мусибатҳо, аламу дардҳо ва балоҳо. Ҳар чи қадар айши гуворо дошта бошад ҳам, аз ин мусибатҳо ҳолӣ нест. Чаро мардум ба насиҳатҳои қуръонӣ эътибор намедиханд, то небахтиҳои охиратро соҳиб шаванд? Оре! Даромадан ба Ҷаннат кори осон нест. Аҷоиб дунё! Дар он муъминҳо, ҳатто Пайғамбарҳо(а), ба тазйиқи кофирон рубарӯ мегарданд:

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَرَ الرُّسُلُ وَظُنُّوْا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا

فَنَجَّىٰ مَن نَّشَاءُ وَلَا يَرُدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

Ҳаттā изастан-аса-р-русулу ва ҷаннӯ аннаҳум қад кузибу қāаҳум насрунā фануҷҷия ман-н-нашāъ. Ва лā юрадду баъсунā њани-л-қавми-л мучримин. 110.

110. (Муҳлат додем) то он гоҳ ки фиристодагон аз имони қавмашон навмед шуданд ва қавми онҳо гумон карданд, ки онҳо ба

*дурӯғ ваъда шудаанд. Нусрати Мо ба онҳо омад, пас, аз онҳо ҳар
киро ки хостем, наҷот дода шуд. Ва азоби Мо аз гурӯҳи
ситамгарон рад карда намешавад.*

Ояти мазкур ба лаҳзаҳои ҳассостарини зиндагии анбиё (а) ишора карда, фармудааст, ки пайғамбарони илоҳӣ дар роҳи даъвати мардум ба сӯи ҳақ, ҳаддалимкон пофишорӣ мекарданд. Аммо қавми саркаши гумроҳ сухани онҳоро напизуруфта, муҳолифати худро идома медоданд. Наомадани азоб бар онҳо таъхир шуд. Онҳо мағрур шуда бадкорӣҳои худро рӯз аз рӯз зиёдтар мекарданд. Илова бар ин, меғуфтанд: «Шумо моро тарсондед, ки балои ҳалоккунанда сари шумо меояд, несту нобуд мешавед. Кучост он азоби мо ва он фирӯзии шумо? Акнун мо бо боварӣ гуфта метавонем, ки он гуфтаҳои шумо ҳама дурӯғ ва барои таҳдиди мо будааст».

Хулоса, ба таъхир афтодани азоби илоҳӣ барои онҳо чунон тулонӣ шуд, ки ғаму андӯҳи Пайғамбарон, то дараҷае авҷ гирифт, ки ҳатто онҳо маъюс гашта, ба ташвиш омаданд. Гумон карданд, ки мардум дигар имон намеоранд, Пайғамбарии онҳоро қабул намеkunанд ва азобу ҳалоки илоҳӣ болои онҳо намеояд. Чуноне ки ин мазмун дар ояти 26-уми сураи «Бақара» низ гузашт, умеди онҳо қариб буд, ки аз ҳама чиз бурида шавад. Хушбахтона, ногаҳон мадади осмонӣ фуруд омад. Муъминони фармонбардор наҷот ёфтанд, бунёди кофирон ва гуноҳкорон аз беҳу бун бурида шуд. Ай мардум, аз таъхири азоби илоҳӣ фиреб нахӯред ва ба сифати Парвардигор, ки раҳим аст, мағрур нашавед, дар амал кӯшед, то балоҳое, ки умматҳои саркаши гузаштaro ҳалок сохт, шуморо низ несту нобуд наkunанд. Зеро Худованд гуфтааст, ки азоб ва мучозоти Мо дер шавад ҳам, албатта, ба суроғи қавми ботилкор меояд. Дар он сурат онро аз сари қавми гунаҳкор ҳеҷ қудрате боз дошта наметавонад. Валлоҳи аълам.

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا

يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ

وَهَدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

**Лақад к̣ана ф̣и қасасиҳим ѓибрату-л ли ули-л-алб̣аб. М̣а
к̣ана ҳад̣иṣа-й-юфтаро̣ ва л̣акин тасдиқа-л-лази̣ байна
ядайҳи ва тафсила кулли шай-и-в ва ҳуда-в ва раҳмата-
л ли қавми-й юьминун.111.**

**111. Батаҳқиқ, дар қиссаи пайғомбарон (ё Юсуфу бародаронаш)
соҳибони хирадро панде ҳаст. (Қуръон) сухане нест, ки бар
дурӯғ бофта шуда бошад, валекин боваридорандаи он чизест, ки
пеш аз он аст ва баёнкунандаи ҳар чиз ва (дар дунё) ҳидоят ва
(дар охира) раҳмат аст барои гурӯҳи имонорандагон.**

Худованд ин сураро бо баён кардани қиссаи расули Худ, яъне Юсуф (а) ва бо баёни ҳикматҳо ва ахбори умматҳои гузашта, ки ҳар кадоми он барои соҳибхирадон ибрату панду насиҳат аст, ба поён расонида фармуд, ки дар ҳақиқат дар қиссаи Юсуф (а) ва бародарони ӯ (а) (ва дар саргузашти паёмбарон) барои донишмандон ва соҳибони имон, барои шахсони дурандеш ва мутафаккир мавъизаи огоҳкунанда вуҷуд дорад. Зеро сухани Қуръони карим ин муъҷизаи илоҳӣ мисли хабарҳои беасос ё суханҳое, ки аз худ бофта мешавад, нест. Балки Қуръон китобест бо ҳикмат, тарзи баёнаш осон, лекин инсонро оқизкунанда ва тамоми китобҳое, ки аз тарафи Аллоҳ таъоло пеш аз он нозил шудаанд ва тамоми хабарҳои рости собиқро тасдиқкунанда, ҳар чиро, ки инсони муъмин ба он муҳтоҷ бошад, бо тафсил баёнкунанда ва барои муъминон роҳкушову мояи оромиш ва ҳидоят аст.

Интиҳои сураи Юсуф (а). Ва лиллоҳил ҳамд.